

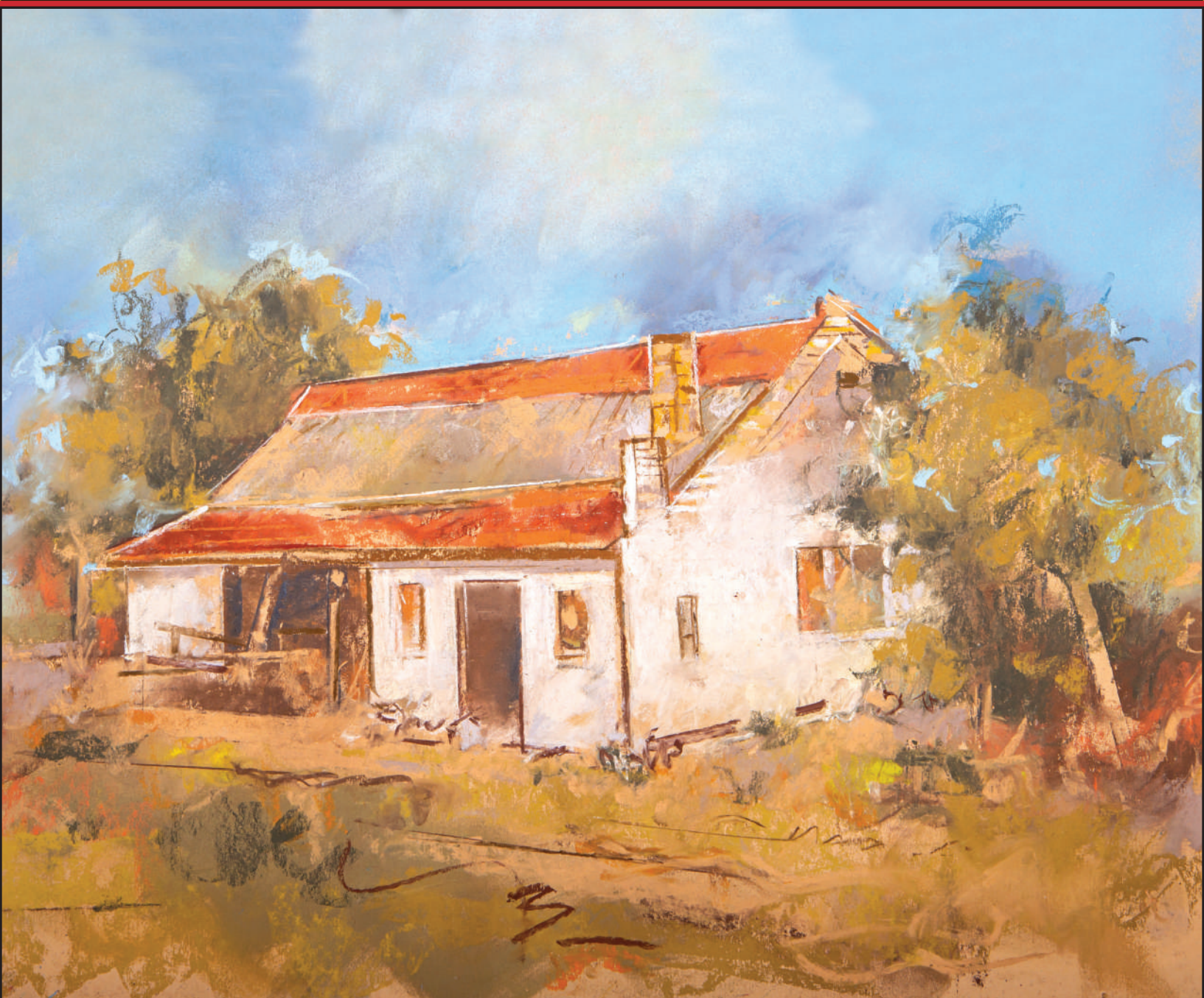
Ilustrirani časopis Udruge bunjevačkih Hrvata »Dužijanca« za kulturu življenja

Godina IX.
Travanj, 2024.
Broj 13

REVIJA DUŽIJANCA

cijena 600 dinara

REVIJA DUŽIJANCA

REVIJA DUŽIJANCA 13
Časopis Udruge bunjevačkih Hrvata DUŽIJANCA
za kulturu življenja

Godina IX.
Travanj, 2024.
Broj 13

Nakladnik
Udruga bunjevačkih Hrvata DUŽIJANCA
Beogradski put 52, Subotica
ubh.duzijanca@gmail.com

Za nakladnika
mons. dr. sc. Andrija Anišić
predsjednik UBH Dužijanica

Glavna urednica
Nela Skenderović

Uredništvo
dr. sc. Andrija Anišić,
Marinko Piuković, Ljiljana Dulić

Lektura
Zlatko Romić

Kompjutorska obrada
Jelena Ademi

Tisak
Rotografika
Subotica, 2024.

Naklada: 500

Naslovnica
Ivan Balažević – „Salaš”, pastel

Ostvareni snovi

Volim maštati i „sanjati“ o onom što bih volio ostvariti u životu. Jedan moj životni san ostvario se 1994. godine kad je bilo održano prvo proštenje na Hrvatskom Majuru, kod Gabrićevog križa. Naime, još kao sjemeništarač a onda i kao bogoslov pa i mladomisnik, moleći kod toga križa maštao sam kako bi to bilo kad bih ja jednoga dana kao svećenik služio svetom misu na tom svetom mjestu za sve bivše pa i sadašnje stanovnike Hrvatskog Majura. Dolaskom takozvanih demokratskih promjena u našoj zemlji, pokazalo se da bi taj moj san mogao postati java. I u dogovoru s biskupom **Ivanom Pénzesom** i preč. **Antunom Gabrićem** zamisao o održavanju sv. mise kod Gabrićevog križa na Hrvatskom Majuru ostvarena je na veliku radost mnoštva, većinom bivših, stanovnika Hrvatskog Majura. Zahvalan sam Bogu na tom ostvarenom snu u desetoj godini moga svećeništva.

Kad je vodstvo UBH-a „Dužijanca“ počelo „sanjati“ da našu „Dužijancu“ predstavi i izvan Subotice, odnosno Bačke, nekako smo se odmah složili da „Dužijancu“ najprije želimo održati u našoj matičnoj domovini Hrvatskoj, u njezinom glavnom gradu Zagrebu, zatim obavezno u Baji jer nas s tamošnjim bunjevačkim Hrvatima veže duga povijest. Vrhunac naših snova i želja bio je održati „Dužijancu“ u našem starom kraju, u našoj prapostojbini, u Hercegovini, odnosno u Mostaru. Taj san je dosanjan. On je postao java 22. i 23. srpnja 2023. godine na radost svih nas koji smo sudjelovali u organizaciji te manifestacije, svih sudionika kao i na radost svih naših domaćina u Blagaju i Mostaru. O tom ste već mogli pročitati opširan izvještaj u ovogodišnjoj „Subotičkoj Danici“, a u ovom broju „Revije“ ćete također moći čitati i vidjeti što se događalo tih divnih, vrel

srpanjskih dana u Blagaju i Mostaru. Kao predsjednik, a moje mišljenje dijele i svi članovi Organizacijskog odbora kao i svi sudionici te manifestacije, mogu ustvrditi da je to bio povijesni događaj, događaj koji će se dugo pamтити i prepričavati. Što reći onda drugo nego Bogu hvala na toj milosti, na tom ostvarenom snu. Hvala našim domaćinima koji su prihvatili naš program i s tolikom ljubavlju nas dočekali. Hvala i svima koji su puno, puno radili u organizaciji. Mogli bismo reći da je priprema toga jedinstvenog događaja trajala više od godinu dana. Divno je bilo gledati, pratiti s kolikom su se zauzeću i ljubavlju svi latili posla, svatko u organizaciji pojedinih dijelova programa.

Svaki čovjek je čovjek pun radosti kad doživi da mu se snovi ostvare, kad doživi ispunjenje svojih planova i programa. I ja sam, i ovog puta, među njima. I mogu posvjedočiti da mi je manifestacija „Dužijanca u Mostaru“ dala nova krila za nastavak rada u „Dužijanci“. Taj događaj nam je baš dobro poslužio kao poticaj i ohrabrenje za daljnji rad u ovoj godini kada s radošću, ponosom i zahvalnošću slavimo deset godina svoga postojanja i rada. No, postignuti uspjesi ne smiju nas nikako uljuljkati. Slavlje nam ne smije umanjiti elan za nastavak rada i nove pothvate, za nove snove koji će jednoga dana postati stvarnost naše Udruge i naše „Dužijance“.

Radujem se osobito i ovom 13. broju naše „Revije“ koja tako pomno i lijepo bilježi naš rad. Hvala i **Neli** na izuzetnom trudu i svima koji su sudjelovali u njezinoj pripremi, a napose našim dobročiniteljima bez čijega dara ni ovaj broj „Revije“ ne bi ugledao svjetlost dana.

Predsjednik UBH „Dužijanca“
mons.dr. Andrija Anišić

Kazalo

PREDGOVOR

Ostvareni snovi.....	3
----------------------	---

RIJEČ UREDNICE

Oganj koji je stvorio grad.....	6
---------------------------------	---

DUHOVNOST

Duhovnost i identitet.....	8
----------------------------	---

IN MEMORIAM

Antun Juhas, risar i mašinar (1944. – 2023.).....	12
Ivan Gedović Jankec, risar (1942. – 2022.).....	12

IZ POVIJESTI SEOSKIH "DUŽIJANCI"

Popis bandaša i bandašica đurđinskih "dužijanci".....	14
---	----

"DUŽIJANCA" 2023. – VELIKE ŽENE "DUŽIJANCE"

Seka Jovana Stantić (1907. – 1993.).....	18
--	----

INTERVJU

Vidljivi plodovi organiziranog rada	22
Pažljivo promišljanje o prioritetima	26

MATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA

Razvijati viteške vještine u vremenu destrukcije	30
--	----

"DUŽIJANCA" I TRADICIJA

Gajde i gajdaši.....	35
Gajde su razmažen instrument	36
Gajde su ovdje otkad smo i mi.....	40

DUŽIJANCA I TURIZAM

"Dužijanca" je filigranski posao	44
--	----

"TAKMIČENJE RISARA" – "DUŽIJANCA" 2023.

Raskoš tradicije.....	48
-----------------------	----

USUSRET SREDIŠNJOJ DUŽIJANCI – DUŽIJANCA 2023.

Mali čuvari velikog blaga	54
---------------------------------	----

Sofija i David, mali bandaš i bandašica.....	55
Zahvalni po uzoru na pretke.....	56
Rad i odmor u Gospodinu	57
Privrženost Bogu i Crkvi	58
Otvoriti kanale suradnje	59
Čovjek – sijač za boljitak svijeta.....	60
Savez nebeske i zemaljske Crkve.....	61
„Čvrsta stina naše povijesti“	62
Zemlja – izričaj Božje milosti.....	63

113. „DUŽIJANCA“ – SREDIŠNJA PROSLAVA „DUŽIJANCE“ 2023.

Književna večer Katoličkog društva „Ivan Antunović“	66
Izložba rukotvorina.....	68
Djelo slamarki i Božjeg nadahnuća.....	69
Najljepši pratiteljski par – Barbara Piuković i Andrej Stanković	70
Svečana večernja	72
“Skupština risara” i folklorna večer	74
Slavlje zahvale i ponosa	79
Bandašica Dunja Šimić.....	86
Bandaš Petar Vukmanov Šimokov	86

“DUŽIJANCA” U MOSTARU – “DUŽIJANCA” 2023.

U pohodu svojima	88
------------------------	----

“DUŽIJANCA” 2023. – OD REVIJE DO REVIJE DOGAĐANJA

Započela 113. “Dužijanca” blagoslovom polja	96
Svjedočanstvo vjere.....	96
“Priskakanje vatre”	97
Kolonija slamarki u Tavankutu	97
Treća uzastopna pobjeda grla Amy del Duomo u utrci „Dužijanca“	98
Lajčo Budanović – graditelj materijalnog i duhovnog	99
Natjecanje u pucanju bičevima.....	100
Izložba i otvorenje kolonije „Bunarić“	101
Proštenjem na Bunariću završena 113. “Dužijanca”	101

AKTIVNOSTI UBH „DUŽIJANCA“ 2023./2024

Skupština UBH „Dužijanca“	102
Susret s gradonačelnikom Vinodolskog.....	102
Svečano uručenje ugovora	103
Radionica pravljenja tarane.....	103
Službeni posjet čelnika UBH-a	104
Položeni vijenci na spomenik Ivanu Antunoviću	105
Risarski disnotor	105
Jubilej UBH-a „Dužijanca“	106
Predstavljanje na Sajmu turizma	106
Uspješna suradnja sa strateškim partnerom	106

LEKSIKON RIJEČI BUNJEVAČKOG GOVORA

Poklad riči bunjevačke	108
------------------------------	-----

PROGRAM DUŽIJANCE 2024.....	110
-----------------------------	-----

Nela Skenderović

Oganj koji je stvorio grad

Dragi čitatelji „Revije Dužijanca“.

Nekoliko je značajnih činjenica koje godinu 2023. čine posebnom. Deset je godina od kako je osnovana Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ koja od tada i organizira istoimenu manifestaciju. Ilustrirani časopis Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ za kulturu življenja, „Revija Dužijanca“ također izlazi već desetljeće.

U tom desetogodišnjem razdoblju, pažljivo razmatrajući potrebe, prioritete i mogućnosti, Udruga je „Dužijancu“ sačuvala i unaprijedila. Sve bitne sastavnice „Dužijance“ koje su najkraće opisane u riječima – to je zahvala Bogu i pohvala čovjeku i njegovom radu, sačuvane su. Stožerne grede ove stoljetne manifestacije bunjevačkih Hrvata ostale su iste, blagoslov žita, „Takmičenje risara“, književna večer, izložba „S Božjom pomoći“, tamburaška večer, svečana večernja, svečana euharistijska zahvala u nedjelju na sam dan „Dužijance“, samo su dio onoga što čini nepromjenljivu bit „Dužijance“ – te svečanosti duha i kulture.

U dekadi postojanja Udruga bilježi mnoštvo uspjeha i postignuća koje ljubitelju i poznavatelju „Dužijance“ neće promaknuti. Tu je predstavljanje Udruge na Sajmu turizma u Beogradu, uvrštenje nekoliko novih događaja u program „Dužijance“ poput pucanja bičevima, „risarskog disnotora“, tu je prekogranična suradnja na projektima, uspostava stalnog mjesta za „Takmičenje risara“, briga o etno salašu na Đurđinu, mnoštvo uspostavljenih veza i kontakata koje se održavaju predstavljanjem, posjetima, susretima.

No, ono što je vidljivo ne samo hrvatskoj, već široj zajednici u regiji, jesu organizirane „dužijance“ izvan subotičkih okvira. Samo dobro organizirani tim, otvoren suradnjama, odgojen ljepotom „Dužijance“, sposoban je ostvariti predstavljanje „Dužijance“ u drugim sredinama. Kako je značajno što je „Dužijanca“ u Novom Sadu predstavljena u godini kada je glavni vojvođanski grad bio prijestolnica europske kulture ! Jer „Dužijanca“ pripada kulturi

i naslijeđu Europe. Kako je radosno bilo ići u Baju i sunarodnjacima stoljeće odvojenima granicom pokazati da nisu zaboravljeni i da su dio naroda koji slavi „Dužijancu“. Kako je ponosno bilo ići u Zagreb i predstaviti što ova hrvatska manjina u dijaspori postiže i ne da utrnuti. I kako je, napokon, bilo životodajno napiti se iz izvora, gdje rijeka Buna grli dva brata razdvojena burama povijesti.

Ipak, sve to bi malo vrijedilo. Početak razvitka ljudske civilizacije je otkriće vatre, a početak duhom oblikovane kulture i stvaranja je oganj koji gori u grudima. On čini razliku između posla i poziva. Taj oganj koji unatoč poteškoćama gori i daje snagu za pronalaženje rješenja vodi naprijed. On također obuzima i druge, pozvane da budu njegovi nositelji i čuvari. I tako, ciglu po ciglu, „Dužijanca“ je postala kao grad, pogledom iz zračne perspektive. Mnoštvo je trgova, promenade, uličica, pasaža, kula, na svakom koraku nešto zanimljivo, lijepo, osmišljeno, pažljivo građeno.

Poputbina je to stogodišnja, svih koji su „Dužijancu“ voljeli, čuvali je, doprinosili joj.

Zato i ovaj 13. broj „Revije Dužijanca“ mala je cigla u biblioteci velikog grada „Dužijance“. U njoj čitajte o svemu što je činilo 113. „Dužijancu“ 2023. godine. Fotografijom su zabilježeni posebni trenutci, atmosfere, osobe, osmjesi zadovoljstva, visoka čela ponosa. Svakako, jedan dio je posvećen svim manifestacijama, događajima dužijance i aktivnostima Udruge u 2023. godini, te on ima i dokumentarističku ulogu. Ovdje osobito ističem reportažu o „Dužijanci u Mostaru“. Prvi dio časopisa donosi razne teme, od duhovnosti, intervju, zapise o značajnim osobama i o povijesti „Dužijance“. Ima toga još. Uostalom, otkrit ćete i sami.

U lijepoj, kvalitetnoj opremi „Revija Dužijanca“ trajno je svjedočanstvo o „Dužijanci“ u 2023. godini.

Dragi čitatelji, ako osjetite neko nepoznato nadahnuće u sebi dok budete čitali „Reviju“, ne brinite, to je samo oganj koji svi mi dijelimo.

Duhovnost i identitet

Godišnja revija „Dužijanca“ divan je primjer kako se ove dvije gore navedene teme prožimlju. Zahvalan sam uredništvu za priliku koja mi je pružena da u ovom broju pojasnim ove termine i njihovo nadopunjavanje. Kako bismo bolje razumjeli same izraze u naslovu teme, polazim od tumačenja njihovog značenja s raznih gledišta. U pisanju ovog članka koristio sam se raznim izvorima koje ovdje neću posebno navoditi, jer ovo nije znanstveni rad nego doprinos sadržaju o kojem se ovdje govori. Možda netko prepozna i razne ideje ili nadahnuća koja će biti poticaj za nove izričaje „Duha koji puše gdje god hoće“. U članku se ne koristim potrebnim kritičkim sredstvima nego prvenstveno želim obraditi naslovnu temu.

Kada govorimo o duhovnosti, ona je prvenstveno povezana s Duhom Boga Oca i Sina. Mnogi bi htjeli odvojiti ovu najvažniju istinu i izvornost duhovnosti, ali to je nemoguće. Sam korijen riječi neodvojivo je vezan za izvornost značenja toga pojma. Zato duhovnost svoje izvorište ima u Božanskoj naravi i ona je u potpunosti povezana sa samim Stvoriteljem Neba i Zemlje. Kroz duhovnost osoba se posvećuje najvažnijoj zadaći, a to je razvijanje vlastitog duha i povezanosti sa svojim Stvoriteljem. Kroz produbljivanje bliskosti odnosa s Tvorcem svega, osoba postaje bliža izvorištu svoga postojanja. Zato duhovnost u sebi uključuje brigu, nastojanje i predanje Duhu koji prebiva u svakome od nas. Duh se služi raznim sredstvima kako bi nas približio k sebi jer mu je stalo do nas. U duhovnosti je važno naglasiti da ona nije svjetovnog kataktera nego u sebi uključuje povezanost s Duhom Svetim, koji „izlazi od Oca i Sina“, koji nam je u punini darovan zaslugom Isusa Krista od Oca. Osoba koja dozvoli da je vodi Duh postaje zahvaćena istim i na putu je preobraženja prema izvornosti. Poznato nam je da je Božji stvaralački plan bio da čovjek bude živa slika njega samoga. Tek u zajedništvu sa svojim Stvoriteljem osoba može biti ono za što je stvorena: živa slika Božja. Duhovnost je, može se reći, nastojanje da se oporavi prvobitni oblik čovjeka. Ljudi se bitno razlikuju od ostalih živih bića po svojoj sličnosti sa Stvoriteljem. Zato možemo biti ostvareni u punini samo ako smo prožeti istim Duhom koji je razliven u naša srca. Možemo reći da je duhovnost trajni proces nastojanja i dopuštanja

da budemo zahvaćeni Božjom blizinom. To iskustvo doživjeli su mnogi. Apostol Pavao će smjelo reći da više ne živi on nego Krist kome se u potpunosti predao. Plod duhovnosti je suobličavanje Isusu i život u zajedništvu s njim. Osoba koja ima to iskustvo želi isto prenijeti i drugima. Život po Duhu „zarazan“ je i te kako vidljiv. Sjetimo se što su govorili za prve kršćane: „Gledaj kako se ljube!“. Ispravna duhovnost uvijek je izazov drugima da i oni krenu istim

putem. Čovjekovo srce stvoreno je za beskonačno i njegova iskustva ga ne ispunjavaju u potpunosti. Naprotiv, naša iskustva nas nagone da idemo dalje, da tražimo ono više i da o svemu tome razmišljamo. U čovjeka je usađena sposobnost da može upoznati postojanje osobnog Boga. Mnoga su sredstva koja nas mogu približiti Bogu.

BIBLIJSKI GOVOR O DUHU BOŽJEM

Koliko je samom Bogu stalo do čovjeka najbolje upoznajemo kroz njegovu objavu koja nam je zapisana u Bibliji. Zato i dokument Drugog vatikanskog sabora koji govori o Božjoj riječi navodi: „U svojoj dobroti i mudrosti odlučio je Bog da objavi sebe i da priopći Otajstvo svoje volje“ (DV 2). Kroz biblijske tekstove o susretima Boga s ljudima mi stječemo spoznaju Boga. „Tako možemo spoznati kakav je on i što hoće od čovjeka i za čovjeka.“ Kroz povijest jednog malog naroda koji je izabran iz mnoštva naroda Bog započinje svoju objavu. On prvo ulazi u savez s pojedincima: Noom, Abrahamom, Jakovom... da bi u punini vremena u Isusu Kristu sklopio Novi i vječan savez u svojoj krvi s mnogima. U Božjoj objavi sudjeluju mnogi: Marija, Ivan Krstitelj, apostoli i njihovi suradnici... Tako Bog postaje sveprisutan u ljudskoj povijesti. Po Isusu Kristu sklopljen je vječni savez s ljudima. Taj savez omogućio je ljudima da uđu u puninu zajedništva sa svojim Bogom. On nam iskazuje svoju milost koja se ne može ničim zaslužiti nego samo prihvatiti ili odbiti. „Milost je sudjelovanje u Božjem životu; ona nas uvodi u intimnost trojstvenog života“ (KKC 1997). Biblija na prvoj stranici gdje je opisano stvaranje svjedoči da je još prije negoli je Bog izgovorio svoju prvu stvaralačku riječ Duh Božji lebdio nad vodama. Biblijski simboli Duha su voda, vatra, oblak, dah, vjetar i golubica koja je ujedno i znak mira i ljubavi. Biblijski tekstovi Starog zavjeta prožeti su mnogim oblicima izričaja Duha Božjega. Tako nalazimo osobe na kojima počiva Duh Božji: proroke, kraljeve... muškarce i žene koji su postali sposobni izvršiti određeno poslanje, jer su bili vođeni Duhom. Posebno se govori o Duhu kada se radi o Mesiji koji će doći iz Davidove loze. Na njemu će počivati Duh Božji u punini. On se naziva Sluga: „Evo sluga mogega kojega podupirem, mog izabranika, miljenika duše moje. Na njega sam svoga duha izlio, da donosi pravo narodima“ (Iz 42,1). U Novom zavjetu se naglašava kako je Isus u krilu Marijinu začet snagom Duha koji ju je osjenio. U nastupnom govoru u Nazaretu Isus svjedoči da su se na njemu ispunile riječi proroka Izaije koji je zapisao: „Duh Gospodnji na meni je jer me je pomazao...“ (Lk 4,18-21). Isus Krist nas krsti Duhom Svetim. Iz njegova probodena srca, živog izvora, potekle su rijeke žive vode koje primaju oni koji vjeruju u njega (Iv 7,39-39). Također, Isus svojim obećava Branitelja i Tješitelja, a isti

Duh će ih podsjećati na sve što je on činio dok je bio s njima. Na početku stvaranja čovjeka Bog je u njega udahnuo životni duh, a u punini vremena uskrsli Isus apostolima govori: „Primite Duha Svetoga! (Post, 2,7; Iv 20,22).

ŽIVOT PO DUHU

Kršćanski život sastoji se u tome da dozvolimo biti vođeni Duhom koji je razliven u naša srca i stanuje u nama. Taj Duh je i naš život i zato sv. Pavao kaže da onaj koji se daje voditi tim Duhom zaista je dijete Božje (Rim 8,14). Duh živi u srcu svakog vjernika i nastoji prožeti njegovo cjelokupno djelovanje. Apostoli nakon primanja Duha na Pedeseticu nastavljaju djelo koje je Isus započeo. Njihovo propovijedanje i javno djelovanje više nije ograničeno samo na jedan Izabrani narod nego počinju izvršavati zapovijed svoga Učitelja koji im na rastanku prije Uzašašća zapovijeda da pođu u svijet i sve narode učine njegovim učenicima (Mt 28,19).

Osoba vođena Duhom uvijek je otvorena novim izazovima i budno ih osluškuje i pokušava na njih odgovoriti. Ona želi sve svoje djelovanje prožeti istom stvarnošću kojom je sama zahvaćena. Kršćanin je

osoba koja je pozvana i poslana Božjim Duhom sve prožeti. To možemo nazvati i procesom INKULTURACIJE. Ovaj pojam rado je koristio sada sv. Ivan Pavao II. On je govorio da vjera koja nije prožeta u cijelosti život pojedinca nije u punini ostvarena. Tako je i apostol Jakov govorio u svojoj poslanici da vjera koja nije prešla u djela ostaje neplodna. Zato duhovnost ne smije biti samodostatna ili samoj sebi svrha. Duhovna osoba nije okrenuta samoj sebi nego je okrenuta drugima. Ona traži dobro drugoga i to je ispunjava. Upravo je ta okrenutost prema drugome

bila pokretačka snaga koja je radala kulturu jedne zajednice i kasnije naroda. U samom izrazu „kultura“ susrećemo i nadnaravnu dimenziju, jer se govori o štovanju više vrijednosti koja u sebi uključuje i religioznu dimenziju.

Crkva je djelo Duha Božjega. Ona je rođena silaskom Duha na prvu Crkvu koju su činili apostoli u zajedništvu s Marijom, Isusovom majkom. Njihovim zauzimanjem i izvršavanjem Kristove zapovijedi Crkva se širi među mnogim narodima toga vremena. Svjedočanstvo njihova života i propovijedanje čini da Božja prisutnost raste i među drugim kulturama. Tako prirodna religioznost pojedinih zajednica postaje prožeta evanđeljem. Kršćanska radosna vijest postaje sve prisutnija. U nekim prostorima ona se teško probija, ali će ipak uroditi plodom. Kroz dugu povijest kršćanstvo se na pojedinim krajevima uspješno duboko ukorijeniti u život i kulturu pojedinaca i zajednice. Isus je došao donijeti Radosnu vijest sva-

MOLITVA JE SUSRET S BOGOM

U cijeloj Bibliji susrećemo neprestanu komunikaciju ili dijalog Boga i čovjeka. Bog je inicijator komunikacija i zato on traži čovjeka kada je pogriješio. Bog zove čovjeka i nudi mu prijateljstvo u raznim vremenima. S mnogim osobama iz Biblije Bog ulazi u blisku komunikaciju i vodi ih kroz život. U Bibliji susrećemo razne oblike molitve i njezine izričaje. To su: zahvale, tužaljke, prošnje, pjesme... Najljepše zapisane molitve u Starom zavjetu su Psalmi od kojih je najviše onih koje je zapisao kralj David. Psalmi su i danas molitveni izričaji koje Crkva moli na svim molitvenim i liturgijskim slavljinama. U molitvi se čovjek oslanja na Božju vjernost i u njega polaže sve svoje pouzdanje. Ključ molitve je pouzdanje ili povjerenje u Boga. Zato Isus i kaže da prije upućene molitve treba biti siguran u ono što se traži. Zna Otac naš što nam treba. Molitva je srce duhovnog života. U njoj se osoba

stavlja u Božje srce i dopušta da je Duh Božji prožme. Tu se ostvaruje sklad i jedinstvo Stvoritelja i stvorenja. Najsavršeniji izričaj molitve je onaj koji nas je naučio sam Isus. Njegova molitva je uzor svake molitve. U njoj čovjek prvenstveno traži da se slavi i vrši volja Božja, a tek na drugom mjestu su osobne potrebe. Mnogi ljudi kroz povijest i danas žele biti s Bogom što tješnje povezani i zato se povlače u tišinu ili samoću da bi bolje oslušivali Božje poruke i poticaje. I Isus se povlačio u samoću da bi komunicirao sa svojim Ocem. Promatrajući njega

kom stvorenju i pozvati ljude da prihvate milost koja im se po njemu dariva. No, mi smo pored potrebe za Bogom izloženi i mnogim negativnim izazovima koje pred nas postavlja đavao. On ne bira sredstva i želja mu je da nas okrene i udalji od Boga. U tom svom naumu želi u nama ugasiti želju da služimo Bogu i da naš život bude sveden na prolaznost. Običaji lako mogu postati samo lijepa prolazna proslava ako im se oduzme vjerska dimenzija. Naši stari su dan i svaki važan posao, posebno onaj na njivi, počinjali i završavali molitvom u srcu i na usnama. To im je davalo snagu u težačkim poslovima. Bili su svjesni da nije sve u njihovim rukama. Zato su poput pobožnih Židova bili duboko povezani sa svojim Stvoriteljem i molitvom i radom.

učenici su ga molili da i njih pouči pravoj molitvi. U molitvi se otvaramo Duhu Božjem koji nam je onoliko blizak koliko smo ga mi sposobni primiti. On sa svoje strane uvijek „radi“.

Duhovnost je život s Bogom. Ona se ostvaruje i živi kroz blisku suradnju i zajedništvo sa svojim Stvoriteljem. Kao što je Božja Riječ tijelom postala po Duhu Svetom, tako se Bog želi utjelovljivati u ljudskoj svakidašnjici u raznim oblicima i svakom vremenu. Zato duhovnost nije odvojena od ljudske stvarnosti nego treba biti prožimajuća snaga našeg sveukupnog življenja. Duhovna osoba ne glumi i nije dvolična. Ona nastoji svjedočiti i pronositi Duha kojim je sama zahvaćena.

“DUŽIJANCA” JE NADAHNUĆE

Kultura bunjevačkih Hrvata duboko je prožeta vjerom. Drevni i važni običaji nerazdvojno su vezani uz značajne vjerske svetkovine i blagdane. Pripadnost Rimokatoličkoj crkvi našem je narodu davala čvrst oslonac i sigurnost. Danas neki nastoje naglasiti samo tradiciju ili kulturnu baštinu našeg naroda, a pri tomu zanemaruju njegovu vjersku dimenziju. Vjera je nekima samo paravan ili skup lijepih običaja koje treba negovati. Takvim stavom negiraju sam identitet vjere i naše tradicije. Na oblikovanje osobnog i društvenog identiteta pojedinih skupina utječu mnoge okolnosti, a među njima najsnažniji utjecaj ima okruženje. Zato s pravom stara izreka kaže: „Kaži mi s kim si, pa ću ti kazati kakav si“. Okruženje u kojem živimo želi nam nametnuti nove vrijednosti koje nemaju nikakvog dodira s našim korijenima. Zato je potrebno bolje poznavanje vlastite povijesti kako bismo osnažili vlastiti identitet. Teško je ploviti protiv struje modernizma koji nam se uporno nameće, ali to je neminovno. Ono što je stoljećima stvarano zalaganjem mnogih naših predaka i suvremenika treba ljubomorno čuvati. Tako se brani vlastiti, ali i narodni identitet. Mnogi su izazovi suvremenog svijeta pred kojima pojedinac i narod mogu podleći. Izazov je uvijek nova prilika koja od nas očekuje odgovor. Poznajemo mnoge pojedince i udruge našeg naroda koji su u povijesti, a i danas to hrabro čine, nastojali očuvati duh i samostalnost našeg naroda na ovom području. Ne smijemo zaboraviti da su kroz povijest najznačajnije osobe našeg naroda na ovom području uvijek bile duboko prožete duhovnošću. Spominjem samo najpoznatije: biskupi Ivan Antunović i Lajčo Budanović, Ante Evetović Miroljub, Aleksa Kokić, Albe Vidaković, Ante Sekulić, Bela Gabrić i drugi. Njihov primjer je najbolje svjedočanstvo kako se duhovnost i identitet osobe i naroda duboko prožimaju. One kao da jedna bez druge ne mogu opstojati, jer je duhovnost korijen ili temelj identitetu svake osobe, zajednice i naroda.

Identitet i duhovnost u sebi uključuju tri vremenske dimenzije: prošlost, sadašnjost i budućnost. Njegovanje i održavanje “Dužijance” u sebi uključuje sve tri oznake. To svjedoči o nadvremenskoj dimenziji naše “Dužijance”. Nastala je iz nadahnuća onih koji su joj dali prvotnu dimenziju zahvalnosti u obiteljima. Zahvaljujući župniku Blašku Rajiću dobila je crkvenu dimenziju koja je očuvana do danas. Mnogi joj žele osporiti kontinuitet i suvremenost. Ali ona pored svih izazova i danas postoji u svojoj originalnosti i izvornosti zaslugom

mnogih marljivih zaljubljenika u našu tradiciju. Želi se i dalje čuvati izvorni identitet same “Dužijance” koja u sebi uključuje duboki oblik duhovnosti. “Dužijanca” ima svoj korijen u ljubavi i zahvalnosti prema Bogu a izričaj je našeg kulturnog, vjerskog i narodnog identiteta. Ona je prožeta duhom zahvaljivanja i povjerenja. U njoj negujemo kulturu i duhovnost na-

šeg naroda. Ona nije vanjska manifestacija u kojoj se želimo natjecati ili pred drugima isticati svoju raskoš nego je izričaj duše našeg naroda koji je zahvalan Stvoritelju za mnoge darove kroz povijest i danas. To je ujedno i izričaj našega identiteta u kojem svjedočimo jedinstvo duha i bogate tradicije.

Antun Juhas, risar i mašinar (1944. – 2023.)

Prošle godine, 18. srpnja 2023. oprostili smo se od dugogodišnjeg risara i mašinara, koji je veliki dio svoga života posvetio u organizaciji i sudjelovanju u "Takmičenju risara" subotičke "Dužijance".

Risar i mašinar Antun Juhas poznat kao Bog bio je nezaobilazna karika u "Takmičenju risara". Teško se mogla zamisliti manifestacija bez njegovoga sudjelovanja. Antun je više od 30 godina aktivno radio, prvo kao risar 10 godina a kasnije je bio ranjač na vršalici, sve dok ga nije svladala bolest. Bio je aktivan i dolazio je na sve manifestacije "Dužijance", posebna mu je bila "Priskakanje vatre" gdje je on, kada bi se vatra upalila, prvi priskočio i označio početak "priskakanja vatre". Sudjelovao je i na "risarskom disnotoru". Posebno se isticao u svome selu Mirgešu gdje je sa svojom suprugom Ružom Juhas 20 godina bio organizator povorke "Dužijance" u Mirgešu. Sakupili bi risare i risaruše u svoju kuću koja je nedaleko od križa u centru Mirgeša i tako u povorci odlazili bi na misnu svečanost u Domu. UBH „Dužijanaca“ je Izgubila jednoga člana koji je za "Dužijancu" živio i cijeli svoj život posvetio je očuvanju i promicanju kulturne tradicije vezano za žetvu, žetvene radove i slavlja. Sahranjen je na groblju u Donjem Tavankutu.

Ivan Gedović Jankec, risar (1942. – 2022.)

Risar Ivan Gedović, rodom iz Tavankuta, bio je dugogodišnji sudionik "Takmičenja risara". Kao natjecatelj osvajao je prva mjesta sa svojom risarušom Rozalijom Bajić. Bio je nositelj ekipe iz Tavankuta. Ivan je jedan od posljednjih risara koji je u svojoj mladosti uistinu kosio žito i sve svoje iskustvo i znanje je primjenjivao na natjecanjima. Ivan je osvojio prvo mjesto 1991. na "Takmičenju risara" u Tavankutu, nadalje 1995. u Ljutovu, 1998. u Žedniku i 2005. na Bikovu. Kao natjecatelj sudjelovao je više od 15 godina, prestao je kositi zbog bolesti. Sahranjen je 23. prosinca 2022. u Donjem Tavankutu.

Popis bandaša i bandašica đurđinskih “dužijanci”

U ovom broju Revije donosimo popis bandaša i bandašica “dužijanci” u Đurđinu. Nedostaju imena malih bandaša i bandašica kada ih je bilo, a nepotpun je i popis slamarki koje su izrađivale krunu “Dužijance”. Prema raspoloživim podacima, krunu za “dužijance” u Đurđinu od 1935. do 1960. godine izrađivala je **Kata Rogić**, osim godine 1945. kada je krunu – zvijezdu petokraku – izradila **Matilka Romak**, a 1958. godine krunu su izradile **Roza Vujević** i **Krista Ivković Ivandekić**. U popisu nedostaje i ime slamarke koja je izradila krunu za 1940. godinu. Od 1961. do 1985. krunu su izrađivale Kata Rogić i **Mara Ivković Ivandekić**. Za godine poslije 1985. nedostaju podaci o slamarkama koje su izra-

đivale krunu, osim za godinu 1993. kad ju je izradila Kata Rogić i 2014. kad ju je izradila **Marija Vidaković**.

Iako je kamen temeljac za crkvu u Đurđinu blagoslovljen 1935., kada su i počeli radovi na izgradnji, prva đurđinska “Dužijanica” održana je u bajmačkoj crkvi. Također, prema knjizi **Ivice Prčića**, “Dužijanica” nije održana 1938. i 1939. godine, međutim, u župnom arhivu u Đurđinu stoji da je za “Dužijancu” 1938. krunu izradila Kata Rogić te da je propovijedao **Aleksa Kokić**, a nije zapisano tko su bili bandaš i bandašica.

Nadamo se da će ovaj popis poslužiti budućim istraživačima kako bi se ova lista upotpunila.

Đurđinska Dužijanica u Bajmaku 1935.

Godina	Bandaš i bandašica	Mali bandaš i bandašica
1935.	Joso Ivković Ivandekić i Ilonka Milodanović	
1936.	"Dužijanica" nije održana	
1937.	Lazar Stipić i Liza Vuković	
1938.	"Dužijanica" nije održana	
1939.	"Dužijanica" nije održana	
1940.	Marko Dulić i Mara Horvacki	
1941.	Antun Poljaković i Mariška Poljaković	
1942.	Antun Stantić i Klara Merković	
1943.	Bela Dulić i Jelena Dulić	
1944.	Pere Ivković Ivandekić i Marica Ivković Ivandekić	
1945.	Vince Kopunović i Kata Orčić	
1946.	Lazo Dulić i Janja Dulić – djeca prvopričesnici	
1947.	Franjo Baraković i Marica Prčić – djeca	
1948.	"Dužijanica" nije održana	
1949.	"Dužijanica" nije održana	
1950.	"Dužijanica" nije održana	
1951.	Djeca – nepoznata imena	
1952.	Drago Stantić i Stanka Ivanković – djeca	
1953.	Mirko Orčić i Lozika Dulić – djeca prvopričesnici	
1954.	Luka Stantić i Marija Milodanović – djeca prvopričesnici	
1955.	Ivan Milodanović, Ivan Dulić i Julijana Bajić – djeca	
1956.	Franjo Dulić i Kata Crnković – djeca prvopričesnici	
1957.	Marko Milodanović i Julijana Stipić – djeca	
1958.	Joso Orčić i Krista Sente – djeca	
1959.	Antuš Stantić i Cilika Kujundžić	
1960.	Nesto Orčić i Krista Ivković Ivandekić	
1961.	Mirko Dulić i Cilika Štetaković	
1962.	Marko Miklošević i Ljubica Milodanović	
1963.	Joso Orčić i Stana Orčić	
1964.	Željko Stipić i Ruža Dulić	
1965.	Bela Dulić i Kata Temunović – djeca	
1966.	Ivan Dulić i Mara Dulić – djeca	
1967.	Albe Skenderović i Jelisaveta Ivandekić	
1968.	Pere Milodanović i Mara Orčić	
1969.	Pere Zelić i Mara Malagurski	
1970.	Grgo Dulić i Rozika Nimčević	
1971.	Ivica Horvacki i Jelica Vidaković	
1972.	Antuš Ivković Ivandekić i Justika Dulić	
1973.	Blaško Stantić i Marija Vuković	
1974.	Julije Stipić i Marija Gabrić	
1975.	Željko Tumbas i Etuška Miljački	

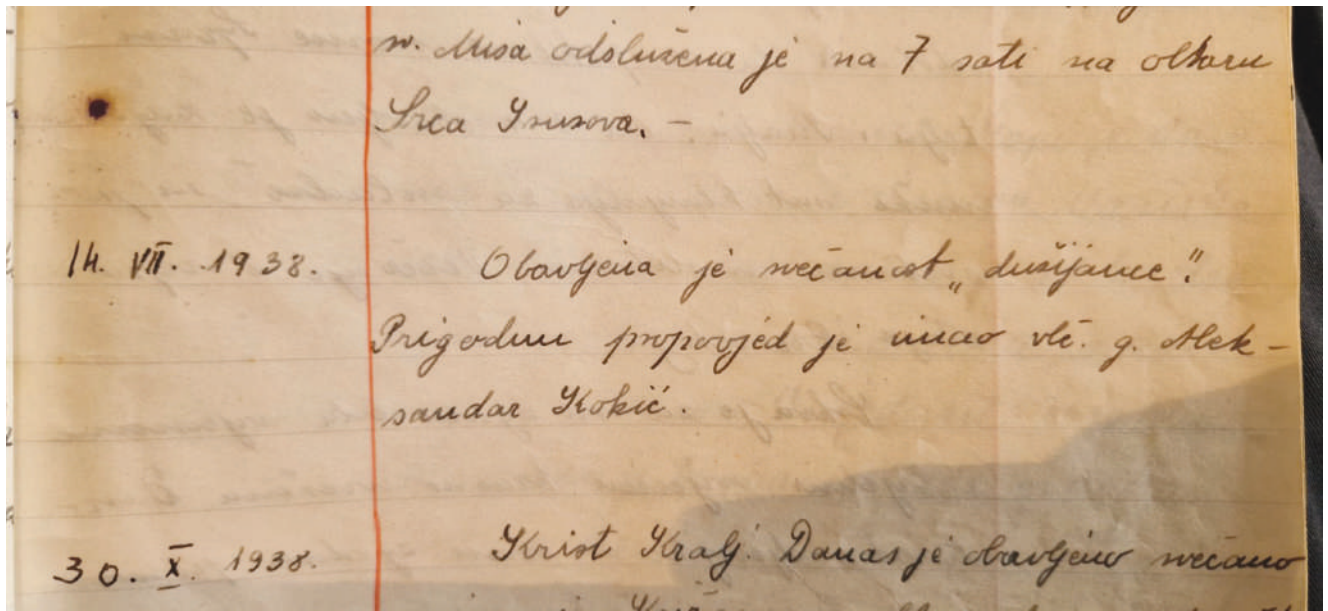

1976.	Ivica Jaramazović i Marica Merković	
1977.	Ivica Prčić i Vecka Miljački	
1978.	Joso Marcikić i Cilika Kujundžić	
1979.	Zvonko Tumbas i Mira Stantić	
1980.	Ivan Dulić i Suzana Dulić	
1981.	Željko Letić i Otilija Stantić	
1982.	Martin Vidaković Hadnađ i Jacinta Dulić	
1983.	Antun Orčić i Lozika Milodanović	
1984.	Franjo Dulić i Mira Kujundžić	
1985.	Marko Stantić i Branka Milodanović	
1986.	Joso Milodanović i Ljilja Dulić	
1987.	Ivan Kujundžić i Marija Dulić	
1988.	Joso Milodanović i Ljubica Horvacki	
1989.	Lazo Dulić i Jelica Gabrić	
1990.	Željko Matković i Đurđica Vukov	
1991.	Ivan Dulić i Mirjana Ivandekić	
1992.	Pajo Dulić i Slavica Gabrić	
1993.	Marinko Miljački i Zorica Bašić Palković	
1994.	Mirko Orčić i Snežana Horvacki	
1995.	Marinko Vidaković i Mirjana Ostrogonac	
1996.	Pajo Dulić i Bojana Bako	
1997.	Ivica Vukov i Silvija Dulić	
1998.	Pere Šarčević i Anđelka Ivandekić	
1999.	Zdenko Dulić i Marina Dulić	
2000.	Nenad Ćirić i Dajana Orčić	
2001.	Bela Prčić i Mirjana Stantić	
2002.	Bojan Bako i Snježana Dulić	
2003.	Tomislav Budanović i Ivanka Dulić	
2004.	Darko Dulić i Ana Bako	Nikola Prčić i Andrea Dulić
2005.	Nikola Orčić i Anica Šarčević	Josip Dulić i Nina Vojnić Purčar
2006.	Marinko Čović i Marica Stantić	
2007.	Siniša Skenderović i Marina Ivandekić	Damir Milodanović i Miljana Tumbas
2008.	Miško Orčić i Jelena Dulić	
2009.	Marko Vukov i Maja Kovač	Marko Vojnić i Nina Orčić
2010.	Marko Tumbas i Klara Dulić	Damir Ivković Ivandekić i Marijana Dulić
2011.	Ivan Marcikić i Dunja Ivković Ivandekić	Marko Zubelić i Mirjana Milodanović
2012.	Dražen Dulić i Andrea Dulić	Luka Crvenković i Lucija Horvacki
2013.	Vedran Matković i Marina Horvacki	Krunoslav Dulić i Katarina Ivković Ivandekić
2014.	Matiša Dulić i Kristina Ivković Ivandekić	Željko Horvacki i Katarina Musin
2015.	Marijan Marcikić i Ivana Milodanović	Mario Romak i Iva Ivković Ivandekić
2016.	Josip Dulić i Nina Vojnić Purčar	Ivan Šarčević i Ružica Dulić
2017.	Damir Milodanović i Nevena Orčić	Andrej Orčić i Dunja Milanković

2018.	Željko Ivković Ivandekić i Jelena Vidaković	Petar Dulić i Mila Stantić
2019.	Tomislav Stipić i Helena Štrbo	Sara Dulić i Ana Horvacki
2020.	Mario Horvacki i Marijana Dulić	Denis Orčić i Matea Dulić
2021.	Marijan Tumbas i Ana Dulić	Martin Dulić i Matea Bako
2022.	Marko Zubelić i Regina Dulić	Nenad Ivković Ivandekić i Marina Šarčević
2023.	Josip Dulić i Dijana Orčić	Jakov Dulić, Ana i Nina Dulić

Izvor: Župna arhiva župe sv. Josipa Radnika u Đurđinu,
„Đurđin“ Ivica Prčić, 1985., "Hrvatska riječ" (Priredila: N. S.)

Iz župne arhive

Đurđinska dužijanci u Bajmaku 1935.
bandaš Joso Ivković Ivandekić
i bandašica Ilonka Milodanović

Marica Merković i Ivan Jaramazović 1976.

Seka Jovana Stantić (1907. – 1993.)

Seka Jovana Stantić rođena je 29. 10. 1907. u imućnoj posjedničkoj obitelji u Đurđinu. Svoji dugi životni vijek provela je u tišini svoga roditeljskoga doma u Subotici, u Palmotićevoj ulici br. 16. Umrula je 23. 6. 1993. Bila je prava čuvarica našeg katoličkog i hrvatsko-bunjevačkog identiteta. U svojoj 19. godini učlanjuje se u katoličku organizaciju „Katoličko divojačko društvo“ kojoj je bio cilj „obrazovanje djevojaka u rodoljubivom i kršćanskom duhu“. Tada se uključuje u organizaciju „Dužijance“ i s velikim žarom neprekidno radi do kraja života. Godine 1932. bila je izabrana za tajnicu tog Društva, zbog svog zalaganja i požrtvornog rada. Na toj dužnosti ostaje sve do 1938. godine, kada je na prijedlog upravitelja mons. **Blaška Rajića** izabrana za, nažalost, posljednju predsjednicu „Katoličkog divojačkog društva“ u Subotici. Vodila je to Društvo u teškim ratnim i poratnim vremenima,

sve do njegova ukinuća 1946. godine. Tijekom rata Društvo djeluje, ali ne u punom kapacitetu. Iz zapisnika toga vremena saznajemo da se i „Dužijanca“ održavala, ali strogo u crkvenim okvirima. Poslije završetka rata, nakon što je odbila suradnju s novim socijalističkim vlastima, Društvo je bilo raspušteno.

SKRB O ARHIVU

Kao predsjednici bilo joj je povjereno voditi Društvo i brižno skrbiti o cijeloj imovini, ujedno i arhivu društva. Bila je svjesna važnosti toga te je svu pisanu ostavštinu i arhivu nakon raspuštanja Društva sklonila i čuvala. Ostao je veliki broj fotografija, izvještaja o održanim manifestacijama, zapisnika sa sjednica KDD-a, pozdravni govori s raznih događanja. Najvrjednija su originalna pisma i prepiske koje su vodili s centralom u Budimpešti, a potiču iz vremena kada

je KDD osnovano. Za nas su dragocjeni zapisnici za pripreme i izvještaji o “dužijancama”. Arhivu je brižno čuvala kod sebe privatno, potom je na čuvanje povjerila vlč. **Lazaru Ivanu Krmpotiću**, jedan dio ostao je kod njega, a drugi kod vlč. **Bele Stantića**, župnika župe Uskrsnuća Isusova u Subotici. Dio fotografija ostao je kod prof. **Bele Gabrića**. Sada arhivsku građu čuva UBH „Dužijanca”.

RAD NAKON RATA

Seka Jovana i nadalje radi za “Dužijancu”. Više nije mogla djelovati kao predsjednica KDD-a već nastavlja samostalno. O tim poslijeratnim okrutnim komunističkim vremenima svjedoči činjenica da je jedini način bio nastaviti rad s Katoličkom crkvom. Može se reći da je tada njeno angažiranje oko “Dužijance” bilo i najvažnije za opstanak “Dužijance”. U svemu su joj pomagale bivše članice KDD-a, ponajviše **Teza Vidaković** i **Cilika Ivković Ivandekić**. U takvim okolnostima Seka Jovana neumorno radi. Bila je svjesna da se “Dužijanca” ne smije prestati održavati ma koliko to bilo teško. Inicirala je da se

“Dužijanca” nastavi održavati samo kao crkvena svečanost, u tada jedinom mogućem obliku. Od 1948. i narednih deset godina djeca prvopričesnici su bila u ulozi bandaša i bandašice. Seka Jovana i suradnice brižno su vodile djecu u “Dužijanci”. Odrasli nisu smjeli prihvatiti tu ulogu, jer bi ih tadašnje vlasti „proganjale”.

Od 1958. godine okolnosti su se promijenile, ulogu bandaša i bandašice ponovno preuzimaju mladići i djevojke. Mladi svećenik **Blaško Dekanj** tada se uključio i bio spreman nadalje sudjelovati aktivno u “Dužijanci”. Bio je prvi suradnik seka Jovane, zajedno su birali bandaše i bandašice. Desetak godina kasnije uključuju se mladi svećenici, prvo **Bela Stantić** a potom i **Andrija Kopilović**, i oni nastavljaju sa seka Jovanom surađivati sve do njene smrti. Lijepa suradnja bila je s katedralnim župnicima mons. **Franjom Vujkovićem** i **Stjepanom Beretićem** koji su neizmjereno voljeli i s njom radili za “Dužijancu”. Suradivala je i s časnim sestrama **Bernadetom Mamužić** i **Ivanom Cvijin**.

Seka Jovana Stantić organizirala je sve pripremne radove i akcije oko “Dužijance”: pletenje vijenaca

od žita, pravljenje krune i sl. Kao što je poznato, sve se to događalo u njezinoj obiteljskoj kući. Ovakav posao prenosila je na mlade. Jedan od njenih nasljednika je **Grgo Piuković** koji se prihvatio voditi brigu o žitu, sijanju i košenju, organizaciji čišćenja i pletenja vijenaca. I on je to znanje prenosio na druge, te neumorno radi sve do danas. Godine 1961. na njezinu inicijativu se proslavlja 50. obljetnica "Dužijance". Na tome slavlju u ulozi najstarijeg bandaškog para bili su prva predsjednica KDD-a **Justika (Skenderović Lešina) Ostrogonac** i njen brat **Antun Skenderović**, tada najstariji živi bandaš iz 1912. godine. Zbog njenog predanog rada Katolički institut za kulturu povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ imenovao ju je počasnom i doživotnom članicom.

UBH „Dužijanca“ seka Jovani odaje veliko priznanje za svu ljubav koju je pružala za očuvanje "Dužijance" i vjernost Katoličkoj crkvi. Nadalje ćemo veličati njen rad i doprinos za "Dužijancu", tako da jednom godišnje predstavnici "Dužijance" posjete njen grob. Mi koji sada radimo u "Dužijanci" dužni smo sjećati se svih dobročinitelja i radnika za "Dužijancu".

MONS. DR. ANDRIJA ANIŠIĆ, PREDSEDNIK UBH-A „DUŽIJANCA“

Vidljivi plodovi organiziranog rada

Članovi osnivači UBH-a „Dužijanca“: mons. dr. Andrija Anišić, Lazo Vojnić Hajduk, Marinko Piuković, mons. Stjepan Beretić, Marinko Prčić, Pavle Kujundžić, Grgo Piuković, vlč. mr. Mirko Štefković, Ljiljana Dulić, Marija Kujundžić, Vlatko Vojnić Purčar, vlč. dr. Ivica Ivanković Radak, Antonija Piuković, Anastazija Piuković, Ivan Piuković, Josip Anišić, †Alojzije Stantić, Dejan Kovač, †Bela Ivković, Grgo Kujundžić, Petar Gaković, Željka Vukov, Jelena Piuković, Martin Gabrić, Ružica Šimić, Davor Šimić, Mirko Čipak, † mons. Slavko Večerin, Dajana Šimić, Andrija Bašić Palković, Albe Kujundžić, Darko Šimić, Stipan Kujundžić

Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ osnovana je 2014. godine, ali Vaš doprinos „Dužijanci“ koji se ogleda u mnogim aktivnostima počeo je puno prije.

A. Anišić: Praktično, u organizaciji „Dužijance“ sudjelujem od svog svećeničkog ređenja, 1984. godine. Dakle, već 40 godina. Kao dugogodišnji aktivni sudionik „Dužijance“ imao sam udjela u razgovorima i razmišljanjima koji su prethodili osnivanju Udruge.

Kako se „Dužijanca“ razvijala tijekom tih godina?

A. Anišić: Riječju, smijem reći da je od 1993. godine organizacija „Dužijance“ i manifestacija „Dužijance“ u stalnom usponu.

Kakav je bio odnos UBH s vladajućom garniturom u hrvatskoj zajednici, s HNV-om, od osnivanja Udruge do danas?

A. Anišić: Nismo imali problema s njima. Zapravo, zajednički smo organizirali „Dužijancu“, ali 2013.

godine smo bili iznenađeni objavom da će ubuduće Hrvatsko nacionalno vijeće organizirati „Dužijancu“. Naravno, šokirani smo bili zato što o tome nije pitana ni Crkva ni HKC „Bunjevačko kolo“ koji su od 1993. godine zajedno s Gradom organizirali našu „Dužijancu“.

Je li u vrijeme osnivanja Udruge bilo različitih pogleda na to kakva „Dužijanca“ treba biti? U čemu su mišljenja bila različita?

A. Anišić: Nitko se, osim ljudi koji su bili dugo u organizaciji „Dužijance“, nije posebno uključivao s prijedlozima, osim spomenute odluke DSHV-a i HNV-a po kojoj je tadašnje vodstvo HNV-a trebalo biti organizator „Dužijance“.

Vi ste predsjednik UBH-a „Dužijanca“. Što je uloga predsjednika u Udruzi?

A. Anišić: Uloga predsjednika je prije svega „predstavnička“. Predsjednik predstavlja Udrugu u javnosti – građanskoj i crkvenoj i odgovoran je za njezin

Osnivači nove Udruge

Organizacijski odbor Dužijance

rad na svim razinama. Naravno, u dogovoru s direktorom Udruge, Organizacijskim odborom i Skupštinom Udruge.

U razdoblju od 2014. do danas Subotica je imala nekoliko gradonačelnika, a politička scena se mijenjala. Koliki utjecaj ona ima na „Dužijancu“?

A. Anišić: Mi iz Udruge posebno ističemo činjenicu da su se gradonačelnici Subotice mijenjali, a mi smo ostali u dobroj suradnji sa svakim od njih. Moram naglasiti da smo posebno dobru suradnju imali s gradonačelnikom **Jenőom Maglaijem** koji je bio spreman podržati našu inicijativu za gradnju kompleksa „Risarski salaš“ u Đurđinu i čak je dva puta bio s nama na terenu glede toga pitanja. Nažalost, kratko je bio gradonačelnik pa od toga nije bilo ništa. Ističem i da izvanrednu suradnju i podršku imamo od sadašnjeg gradonačelnika **Stevana Bakića**, koji je jedini od svih gradonačelnika javno isticao da je naša „Dužijanica“ u organizaciji Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanica“ i stvar hrvatske zajednice u Subotici, na čemu posebno zahvaljujemo.

„Dužijanica“ je proglašena manifestacijom od posebnog značaja za grad. Što to konkretno znači?

A. Anišić: Ta odluka nam je bila osobito draga. Međutim, ona je brzo preinačena u smislu da su manifestacije od posebnog značaja bile posebno financirane. Naša Udruga je i sada manifestacija od posebnog značaja, ali bez posebnog financiranja nego se financira kao i druge manifestacije i udru-

ge po projektima, iako od Grada dobiva nešto veća sredstva.

Koje udruge i institucije i na koji način surađuju s UBH-om?

A. Anišić: Mi surađujemo sa svima koji s nama žele surađivati. Nakon osnutka Udruge pokušali smo sklopiti svojevrstne sporazume o suradnji s institucijama i udrugama koje su nam važne i bliske. Nažalost, to baš nije uspjelo. Ipak, mogu reći da imamo izvrsnu suradnju s HKC-om „Bunjevačko kolo“ kao i s Katoličkim društvom „Ivan Antunović“. Imamo dosta dobru suradnju i sa Zavodom za kulturu vojvodanskih Hrvata i Hrvatskim nacionalnim vijećem. Najslabija nam je suradnja s našom političkom strankom – DSHV-om. No, to je donekle i razumljivo jer područje našeg djelovanja i nije političko nego kulturno.

Koje biste događaje i uspjehe mogli navesti kao najznačajnije u desetogodišnjem razdoblju rada Udruge?

A. Anišić: Organizacija „Dužijance“ je puno olakšana osnivanjem Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanica“. To je prije svega zato što imamo stalnost organizacije. Višegodišnje mandate imaju i predsjednik i direktor Udruge kao i Organizacijski odbor. Dakle, ne moramo sada čekati da Grad potpiše imenovanje članova Organizacijskog odbora. Plođovi takovog organiziranog rada su vrlo vidljivi što će morati priznati svi dobronamjerni pratitelji naše

Udruge. Svojevremeno sam pisao o četiri „krune“ „Dužijance“. To su, ako uzmemo u obzir organiziranje „Dužijance“ od 1911. godine, četiri događaja koji predstavljaju na neki način unaprijeđenje i nagrađivanje „Dužijance“ kao izvornog običaja bunjevačkih Hrvata. To je prije svega godina 1911. kad je slavlje dužijance prešlo iz obitelji, sa salaša, u Grad, u Crkvu. Naglasio bih da je to bilo prenošenje toga slavlja iz tzv. male Crkve, kako se rado u katoličkom svijetu naziva obitelj, u „veliku Crkvu“, tj. Crkvu koja

je zajednica svih vjernika. Drugu krunu „Dužijanci“ stavilo je naše Hrvatsko nacionalno vijeće kad ju je uvrstilo među manifestacije od posebnog značaja za hrvatsku zajednicu u Srbiji, a treća kruna je osnivanje UBH-a „Dužijanac“. Naime, Udruga je maksimalno zaštitila „Dužijancu“ od raznih svojatanja i politikanstva, a mislim da je i napredak u organiziranju „Dužijance“ vidljiv. I konačno, što nam je posebno drago, grad Subotica je uvrstio našu „Dužijancu“ u manifestacije od posebnog značaja za grad. Time je Udruzi „Dužijanac“ priznato da radi nešto što je u interesu svih građana Subotice. Naravno, ovomu pridodajemo sada i petu „krunu“, a to je organizacije manifestacije naše „Dužijance“ izvan Subotice: Zagreb (2018.), Baja (2021.), Novi Sad (2022.) i

Mostar (2023.). Tim manifestacijama „Dužijanac“ je dobila međunarodni značaj te je značajno prošireno poznavanje naše „Dužijance“ u svijetu. Među „krune“ „Dužijance“ svrstavamo dakako i Reviju „Dužijanac“ koja tako divno bilježi sve ono što jesmo i što radimo.

Zbog čega je bio potreban sporazum o suradnji sa župnicima okolnih naselja? U nekim okolnim mjestima „dužijance“ su se organizirale i prije osnivanja Udruge?

A. Anišić: „Dužijance“ u naseljima, odnosno župama oko Subotice te u Lemešu i Somboru, možemo nazvati svojevrsnom pripremom za središnju proslavu „Dužijance“ u Subotici koja je vrhunac i završni čin slavlja „Dužijance“ u određenoj godini. Stoga smo mi u Udruzi smatrali da je s njima suradnja nužna i dragocjena. I otpočetka smo sa župnicima lijepo surađivali. Iz te suradnje izdvajam suradnju sa župnicima u Bajmaku. Ta je suradnja, možemo s pravom reći, „spasila“ „Dužijancu“ od „otimanja“ od strane tzv. bunjevačke zajednice. Prošle godine smo održali i poseban susret sa župnicima iz okolice Subotice koji organiziraju „Dužijancu“ i uz druženje razgovarali o poteškoćama i mogućoj daljnjoj i boljoj suradnji Udruge s njima.

Koju ulogu u „Dužijanci“ kao manifestaciji ima Revija „Dužijanac“?

A. Anišić: Revija je zasigurno šesta „kruna“ „Dužijance“. Ona je prije svega kronika svih događanja vezanih za „Dužijancu“ određene godine, a onda ona donosi i sve ono što je i izvan same „Dužijance“ radila i organizirala naša Udruga. Dakle, riječju: sada je naša Udruga nezamisliva bez Revije. Osim toga, Revija donosi i druge značajne članke vezane za povijest naše „Dužijance“ i teme koje osvjetljavaju sve bitne aspekte vezane za kulturu, tradiciju i duhovnost bez koje nema „Dužijance“.

„Dužijanac“ je izašla iz svojih lokalnih okvira te je tijekom posljednjih nekoliko godina predstavljena u Zagrebu, Baji, Novom Sadu i Mostaru. Što je bio cilj ovih gostovanja i je li on postignut?

A. Anišić: Organiziranjem „Dužijance“ u Zagrebu, Baji, Novome Sadu, a pogotovo u Mostaru, „Dužijanac“ je očitovala svoju vjernost Bogu i Katoličkoj crkvi ali i svoju pripadnost hrvatskom narodu i bunjevačkom rodu. Tim manifestacijama željeli smo ujedno promicati zajedništvo, kako među Hrvatima u Srbiji, tako i zajedništvo i našu povezanost s Hrvatima u okolnim zemljama. Te manifestacije su zasigurno očitovale naš nacionalni identitet i ljubav prema našoj kulturi i narodnim običajima. „Dužijanac“ u Zagrebu je očitovala našu svijest da nam je Hrvatska matična domovina s kojom smo imali i želimo imati stalnu povezanost i suradnju. „Dužijan-

ca" u Mostaru je pak bila izvrsna prilika da oživimo svijest o svojim korijenima i o svom porijeklu. Bila je to prilika da zahvalimo svojim pradjedovima što su nam u baštinu predali svoju vjernost Bogu i Crkvi i svoju pripadnost hrvatskom narodu. Zato je upravo ta manifestacija bila tako dirljiva.

Kakva je perspektiva bunjevačkih Hrvata na ovim prostorima? Koja je uloga organiziranja „Dužijance“ u tome?

A. Anišić: Nažalost, naš utjecaj je sveden na minimum jer nas je sve manje a dijelom i zbog, po

mom mišljenju, loše politike nekih odgovornih ljudi iz naše zajednice. Ipak, moramo priznati da je puno toga učinjeno i postignuto. No, osjeća se svojevrsni „razdor“ u zajednici i mislim da na tom području svi trebamo učiniti korake da bismo bili jedinstveni u zaštiti naše zajednice kao i u njezinom napretku. Bez spremnosti da uvažavamo jedni druge, da se radujemo tuđem uspjehu i pomažemo jedni drugima u poteškoćama i neuspjehu, nema nam ni napretka ni opstanka.

MARINKO PIUKOVIĆ, DIREKTOR UBH-A „DUŽIJANCA“

Pažljivo promišljanje o prioritetima

Kada je i zbog čega nastala ideja o pokretanju UBH-a „Dužijanca“? Tko je činio Organizacijski odbor 2014.?

M. Piuković: Ideja o osnivanju udruge koja će samostalno organizirati „Dužijancu“ stara je dvadesetak godina. Grupa intelektualaca i kulturnih radnika promišlja o osnivanju udruge radi poboljšanja djelovanja i ostvarivanja izvornih ciljeva „Dužijance“, manifestacije koja dominira svojim autoritetom i snagom u zajednici bunjevačkih Hrvata, a osobito

radi suzbijanja sukoba i svih razmimoilaženja oko aktivnosti ove tradicijske manifestacije. Ideja se intenzivira koncem 2013. i početkom 2014. okuplja se Inicijativno povjerenstvo za osnivanje Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ a to su bili mons. dr. **Andrija Anišić**, **Lazo Vojnić Hajduk**, dr. **Andrija Kopilović**, **Marinko Piuković** i **Pavle Kujundžić**, svi iz Subotice. Ubrzo, 27. siječnja 2014., održana je osnivačka skupština i izabrano prvo rukovodstvo. Za predsjednika je izabran mons. dr. Andrija Anišić, za dopredsjednika Lazo Vojnić Hajduk, za direktora Marinko Piuković, a članovi Organizacijskog odbora

su mons. **Stjepan Beretić**, **Ljiljana Dulić**, **Marija Kujundžić**, **Pavle Kujundžić**, **Ivan Piuković**, **Marinko Prčić** i **Vlatko Vojnić Purčar**.

Tko je bio glavni nositelj organizacije „Dužijance“ od 1993. do 2014. godine? Na koji način se „Dužijanca“ financirala?

M. Piuković: Glavni nositelj organizacije u periodu 1993. do 2014. je bio Organizacijski odbor kojega je imenovao gradonačelnik Subotice, a članove Organizacijskog odbora predlagao je Hrvatski kulturni centar „Bunjevačko kolo“. Naravno, sva logistika išla je iz „Bunjevačkog kola“, gdje su i sastanci održavani.

Kakva je struktura Udruge, koja upravna, organizacijska i izvršna tijela ona ima?

M. Piuković: Udruga ima svoja tijela, ima redovite, počasne i pomažuće članove. Tijela Udruge su Skupština, Organizacijski odbor, Nadzorni odbor i počasno tijelo Senat. Skupštinu „Dužijance“ čine svi njeni redoviti članovi s potvrđenim statusom člana. Organizacijski Odbor je izvršno tijelo „Dužijance“ koji skrbi o ostvarivanju njenih ciljeva, odnosno odluka Skupštine. Nadzorni odbor kontrolira financijsko poslovanje.

Senat UBH-a formiran je 2015. godine. Kakav utjecaj on ima na „Dužijancu“?

M. Piuković: Svi dosadašnji predsjednici „Dužijance“ čine Senat koji je počasno tijelo i ima savjetodavnu ulogu. Njihove prijedloge Skupština „Dužijance“ mora staviti na dnevni red prigodom godišnjeg zasjedanja. Senator „Dužijance“ je doživotna funkcija, a Senat predsjeda najstariji član.

Bivši bandaši i bandašice okupili su se 2016. godine na poziv UBH-a. Planiran je odjel bandaša i bandašica koji bi u skladu sa svojim mogućnostima pomagali i volontirali u organiziranju „Dužijance“. Koliko je ta inicijativa zaživjela?

M. Piuković: Inicijativa nije zaživjela u potpunosti, no nismo nezadovoljni, imamo dobru komunikaci-

ju s bandašima i bandašicama, koji mogu i žele doprinosti za "Dužijancu". Dobar poticaj je bio 2018. godine kada su pozvani svi bandaši i bandašice da sudjeluju na "Dužijanci" u Zagrebu. Odazvali su se u velikom broju. Prepoznali smo tada njihovu želju da se uključe, i naredne godine smo priredili skup bandaša i bandašica s Verušića i Čantavirskog puta. Važna je animacija i komunikacija. S obzirom na to da je takav susret bandaša i bandašica bio davno, smatramo da bi ga dobro bilo ponoviti.

Gdje se sve "Dužijanca" predstavlja u javnosti, na kojim sajmovima i drugim prezentacijama sudjeluje?

M. Piuković: "Dužijanca" se već pet godina za redom pojavljuje na Sajmu turizma u Beogradu. Također, na poziv Turističke organizacije grada Subotice rado se odazivamo i zajedno nastupamo na sajmu.

M. Piuković: Počelo je biti prezahtjevno svake godine organizirati "Takmičenje risara" na drugom mjestu. Organizacijski odbor je sagledao sve opcije i zaključio da se radi održivosti Blagoslov žita i "Takmičenje risara" od 2016. godine održava u Đurđinu na njivi pored katoličke crkve. Takva odluka se pokazala jako dobrom, pogotovo sada, kada su se promijenili načini financiranja koje prati strategija razvoja samoodrživosti i traži se sigurnost u planiranju.

Tko su nositelji organizacije "Takmičenja risara" i mijenjaju li se svake godine?

M. Piuković: Nositelji organizacije "Takmičenja risara" su članovi Organizacijskog odbora i članovi pododbora koje organizacijski odbor imenuje i potvrđuje. Svake godine bira se domaćin "Takmičenja risara". Prijašnjih godina, kada se ova manifestacija održavala svake godine na drugoj lokaciji, mjesni

Naša prezentacija uvijek privuče pozornost medija i posjetitelja. Smatramo da je važno biti prisutan i pojavljivati se i prezentirati programe "Dužijance".

Blagoslov žita se održavao svake godine na drugom mjestu. Od kada se održava na njivi pokraj crkve u Đurđinu gdje se priređuje i "Takmičenje risara"?

zemljoradnik ili vlasnik zemljoradničke zadruge se birao za određenu godinu i imao je zadatak zasijati žito i darovati svoju parcelu za košenje. To je bila i časna, ali i radna funkcija jer imao je obvezu animirati svoje mještane da se uključe u organizaciju. Od 2016. godine Organizacijski odbor bira domaćina "Takmičenja risara" i to je počasna funkcija. Odabi-

re se uglavnom ugledna obitelj bunjevačkih Hrvata koja je doprinosila za "Dužijancu".

Planovi za izgradnju Risarskog salaša koji bi omogućio i veći turistički potencijal Subotice započeli su prije desetak godina. Kako se razvija taj projekt?

M. Piuković: Smatram da je projekt Risarskog salaša veoma zahtjevan, ali kao ideja savršen. Krenuli smo malim koracima k ostvarivanju te ideje. Prije svega, potrebno je kupiti veću parcelu zemlje kako bismo mogli izraditi građevinski projekt, a onda i početi izgradnju. Takva cjelina bi bila jedinstvena i veoma atraktivna turistička destinacija. Opredijelili smo se za to da krenemo s uređenjem postojećih objekata.

Kako vidite jednu od najatraktivnijih manifestacije u "Dužijanci" – "Takmičenje risara" u budućnosti?

M. Piuković: "Takmičenje risara" ne želimo mijenjati, želimo ga programski upotpunjavati. U budućnosti vidim u Đurđinu jednu jedinstvenu lokaciju na kojoj će biti sve isplanirano i namješteno za ovu manifestaciju. Želimo obnoviti mali salaš na Đurđinu kojega smo prošle godine kupili, na tom prostoru izgraditi veliku sjenicu za 150 ljudi, želimo kupiti još zemlje oko salaša, zasaditi drvorede, urediti parking. Prošle godine smo izgradili vanjski toalet. Sve će ovo biti u cilju poboljšanja programske ponude s tendencijom proširenja programa preko cijele godine.

Kakav je status bunjevačkog etno salaša na Đurđinu, što se u njemu nalazi i je li otvoren za posjetitelje tijekom cijele godine?

M. Piuković: O bunjevačkom etno salašu na Đurđinu sada skrb vodi župa u Đurđinu, posebno se zauzeo župnik vlč. **Daniel Katačić** oko uređenja objekta koji je bio u jako lošem stanju. Trenutno su svi eksponati izvan njega, nakon uređenja cijela postavka se vraća i bit će u funkciji muzeja. Ovo je jedini bunjevački salaš s muzejskom etno postavkom, vjerujem da će biti moguće svakodnevno ga posjetiti.

Ostvaruje li UBH prekograničnu suradnju apliciranjem na fondove EU, a ako da – s kime?

M. Piuković: Treću godinu za redom, zajedno s Turističkom zajednicom grada Županje partneri smo projekta programa prekogranične suradnje između Hrvatske i Srbije kojega raspisuje Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije. Do sada smo preko ovoga natječaja nabavili stolove i klupe, štandove, kućice, suncobrane i izgradili vanjski toalet. Na posljednjem natječaju prijavili smo izgradnju velike sjenice za 150 osoba.

Koliko je "Dužijanica" uključena u turističku ponudu Grada?

M. Piuković: "Dužijanica" je uključena u ponudu grada onoliko koliko mi sami to uradimo. Mi se ne bavimo turističkom ponudom već organizacijom manifestacije i trudimo se da naša programska ponuda bude atraktivna i zanimljiva.

Je li "Dužijanica" prisutna u medijima u Vojvodini, Srbiji? Sajt www.vojvodina.travel je početkom godine već najavio "Takmičenje risara" i središnju proslavu "Dužijance" 2024. Ima li još takvih primjera?

M. Piuković: Sa žaljenjem moram reći da "Dužijanica", osim u NIU "Hrvatska riječ", "Zvoniku", na Dnevniku na hrvatskom jeziku RTV-a, nije prisutna u medijima onoliko koliko bismo željeli, a pogotovo koliko "Dužijanica" zaslužuje svojim kapacitetima i programima koje pruža. Izdvojio bih tjednik "Ilustrovanja politika", koja redovito objavljuje reportažu o "Dužijanci" i "Takmičenju risara" i Youtube kanal SERBIA and WORLD.

Veliki broj gostiju iz političkog, vjerskog, kulturnog, javnog života bio je tijekom godina na "Dužijanci". Možete li izdvojiti najznačajnije?

M. Piuković: U razdoblju od kada je "Dužijanica" u organizaciji naše udruge svakako ističemo gostovanja biskupa iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Posebno bih istaknuo člana Europske komisije i povjerenika za kulturu, obrazovanje, sport i mladež pri Europskoj uniji u Bruxellesu **Tibora Navracsicsa**, koji je bio osobni pokrovitelj "Dužijance" 2019. Iste godine prvi i jedini put na "Dužijanci" u ovih deset godina bio je veleposlanik Hrvatske **Gordan Bakota**, a 2021. gost na "Dužijanci" bio je predsjednik Skupštine APV **István Pásztor**.

Na kojim društvenim mrežama je "Dužijanica" prisutna i zašto ne postoji web stranica Udruge?

M. Piuković: UBH "Dužijanica" od svoga osnutka ima svoju Facebook stranicu, administratori su **Andrija Anišić** i **Marinko Piuković**. "Dužijanica" svoj profil na Instagramu ima od 2022. godine i uređuje ga **Ivana Piuković**. Web stranicu je "Dužijanica" imala u periodu 2010.-2011. Sada nema, jedan od ciljeva koje želimo ostvariti je aktivirati je.

Je li u planu izrada protokola "Dužijance" za pojedine događaje?

M. Piuković: UBH ima svoju platformu koju je napisao dugogodišnji predsjednik Organizacijskog Odbora **Lazo Vojnić Hajduk** – „'Dužijanica' je zahvala Bogu i pohvala Čovjeku“. Ovdje je razrađeno sve do tančina, temeljne postavke razvojnog programa udruge, izvedbeni program "Dužijance" i manifestacije.

Koje nagrade i priznanja za Udrugu biste izdvojili?

M. Piuković: Međunarodnu turističku nagradu "Zlatni interstas" za 2018., dobili smo nakon održane "Dužijance" u Zagrebu. U samoj Odluci o dodjeli međunarodne nagrade "Golden interstas" 2018. stoji i sljedeće obrazloženje: „Ovim jedinstvenim projektom, o. g. 108. po redu, brižno se čuva i njeguje vlastiti identitet, starinski običaji, bogatstvo povijesnih, tradicijskih, religioznih, kulturnih vrijednosti, prenoseći ih novim naraštajima. Sjajno povezujući prošlost i sadašnjost sa suvremenosti, ocjena je da time Dužijanica snažno pridonosi izvornosti i

u doprinosu razvoju kulturnog turizma, kako grada Subotice, cijele Bačke, tako i znatno šire“.

Na prijedlog Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata, Hrvatsko nacionalno vijeće u 2018. godini priznanje „Dr. Josip Andrić“ za doprinos u području kulture dodjeljuje manifestaciji „Dužijanica“ i to povodom nekoliko jubileja: 50. obljetnice manifestacije „Takmičenje risara“, 50. obljetnice od održavanja prve, tzv. Gradske Dužijance, i 25. obljetnice objedinjene „Dužijance“ (crkvene i gradske).

M. Piuković: Dobitnici smo priznanja "Čuvari kulturnog nasleđa", koje dodjeljuje produkcija "Anny style award". Predanost u očuvanju tradicionalne baštine bunjevačkih Hrvata, odnosno očuvanje autentičnosti i originalnosti "Dužijance" kao duhovno-kulturne manifestacije rezultiralo je ovim priznanjem.

Što smatrate najvećim postignućima u desetogodišnjem razdoblju postojanja Udruge?

M. Piuković: Jedno od vrlo značajnih postignuća je predstavljanje "Dužijance" izvan Subotice organiziranjem "Dužijance" u Zagrebu, Baji, Novom Sadu i Mostaru. Ovim projektima uspjeli smo predstaviti kulturne i duhovne vrednote "Dužijance", te kroz zajedničke nastupe povezati Hrvate s prostora Bačke, Srijema, Mađarske, Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Nadalje, prošle godine kupili smo u Đurđinu salaš i parcelu na kojoj je izgrađen hangar za smještaj i čuvanje starih strojeva, traktora, kosačica i vršalice. Svi ovi strojevi bili su u gotovo raspadnom stanju, a od kako imamo hangar uspjeli smo ih sve restaurirati i staviti u funkciju. I na kraju, nikako manje važno, jest Revija "Dužijanica" koja u kontinuitetu izlazi od kada je Udruga osnovana.

Kako vidite "Dužijancu" u budućnosti, kakvi su planovi, želje, potrebe?

M. Piuković: Pravci u kojemu "Dužijanica" treba tražiti svoje interese je prije svega stvaranje uvjeta za samoodrživost, investicije i ulaganja u razvojne projekte, stvaranje novih turističkih proizvoda, ustrojavanje Muzeja "Dužijance" – muzej kruna, stvaranje interpretacijskog centra, internacionalizacija "Dužijance" – promocija "Dužijance" u regiji, programsko proširenje "Takmičenja risara", izdavanje časopisa Revija "Dužijanica", tematski upotpunjavanje svečane povorke na "Dužijanci", izrada mrežne stranice "Dužijanica", prisutnost na društvenim mrežama Facebook, Instagram, otvaranje Youtube kanala "Dužijanica", stvaranje pozitivnoga ozračja za volontere i mlade, osnaživanje povezanosti sa seoskim i "dužijancama" u Lemešu i Somboru. O svemu ovome u Udruzi se pažljivo promišlja, na koji način pristupiti prioritetima, a sve to u želji da "Dužijanica" sačuva sve identitetske, nacionalne, kulturološke i vjerske vrijednosti.

INTERVJU: PROF. DR VIKTORIJA ALADŽIĆ, ARHITEKTICA, URBANISTICA I STRUČNJAKINJA ZA ZAŠTITU I REVITALIZACIJU BAŠTINE SUBOTICE, IZVANREDNA PROFESORICA NA GRAĐEVINSKOM FAKULTETU U SUBOTICI, DOBITNICA NAGRADE „HEROINA NASLIJEĐA“ ZA 2023.GODINU

Razvijati viteške vještine u vremenu destrukcije

Provesti vrjednovanje baštine i procijeniti što čuvati / Potrebno popisati salaše / Kuće od nabijanice traju vječno / Život na salašu ekonomski neovisan o državi / Subotica ne radi na očuvanju tradicionalne arhitekture / Kuće pod zaštitom propadaju / Živimo u vremenu razgradnje grada / Najvažnija gradnja podrazumijeva obuzdavanje ega / "Dužijanca" može biti održiva

Što obuhvaća graditeljska baština Subotice?

V. Aladžić: Pod graditeljskom baštinom podrazumijevamo sve fizičke strukture nastale djelovanjem ljudi. Kuća koja je jučer izgrađena već danas je baština. Ipak, to ne znači da svu graditeljsku baštinu treba čuvati. Zadatak povjesničara umjetnosti, arhitekata, konzervatora, arheologa i drugih stručnjaka koji se bave proučavanjem graditeljske baštine jest da na osnovu svojih istraživanja provedu vrjednovanje baštine i procijene što je od sveukupnog graditeljskog naslijeđa vrijedno i potrebno čuvati kako bi se sačuvala kultura jednog naroda i kako bi ta baština poslužila kao predmet neophodnih funkcija za psihološki, društveni, kulturni i egzistencijalni razvoj ljudskih bića – identifikacije i orijentacije. S druge strane, pojedinci također imaju neku svoju osobnu baštinu i njihovo je pravo čuvati je. Baština je nešto o čemu treba brinuti zajednica. Baštinu neće čuvati nitko umjesto nas. Ukoliko ne postoji interes zajednice da se nešto očuva, to će neminovno i nestati.

Koliko je salaša očuvano danas na području Subotice?

V. Aladžić: Teško je procijeniti koliko se salaša očuvalo do današnjih dana. Svakako bi ih trebalo ponovo popisati, a to nije mali posao. Tu prije svega mislim na salaše koji su sačuvali svoj izvorni izgled. Na tome je radila Valerija Dévavári, ali od vremena kada je ona bila angažirana na tom poslu u Međuopćinskom zavodu za zaštitu spomenika kulture mnogo toga se promijenilo. U svakom slučaju, gdje god krenemo u ataru Subotice, vidimo ostatke ne-

kadašnjih salaša koji se prepoznaju po humkama nastalim od srušenih zidova kuća nabijanica, šipraga i drveća koje je nekada okruživalo salaše. Zahvaljujući načinu naseljavanja Subotice tijekom 18. stoljeća i podjeli gradskog teritorija na unutarnji i vanjski atar, vremenom su se u kućanstvima razvila dva gospodarska središta: jedno na pustari (salaš), a drugo u gradu (kuća). U međuratnom periodu, i pored agrarne reforme, ovaj način života nije se mnogo izmijenio. Međutim, razvitkom agrarnih odnosa poslije Drugog svjetskog rata u Vojvodini su nastala tri oblika zemljišnih posjeda: državni, zadružni i privatni. Godine 1950. državni sektor u Subotici je bio zastupljen s 13.075 k.j., zadružni s 32.050 k.j. i 4.234 kućanstava i privatni s 19.863 kućanstava i 92.514 k.j. Prilikom agrarne reforme veliku dilemu izazivali su salaši koji su bili razbacani po subotičkom ataru i u preraspodjeli zemlje često su se nalazili na sredini zemljišta državnog ili zadružnog sektora, pa su salaši na zadružnoj zemlji postali zadružni, a salaši na zemlji kolonista namijenjeni su za zajedničku upotrebu svih kolonista. Dio salaša bio je porušen još prije formiranja zadruga zbog povećane potrebe za građevinskim materijalom. Gradnja salaša, odnosno tradicionalnog trodjelnog stambenog objekta na salašu, konačno je zabranjena 1965. godine Zakonom o uvjetima za izgradnju stambenih zgrada na selu ("Službeni glasnik SR Srbije" 1965, br 36, str. 853-854). Dozvoljena je bila samo izgradnja koliba, odnosno manjih zgrada koje su bile u tijesnoj vezi s poljoprivrednom proizvodnjom. Uslijedio je proces zanemarivanja i rušenja salaša, ali i majura i kaštela. U tim uvjetima bilo je veoma teško zadržati tradicionalni način života i salaše. Danas, oni koji još uspijevaju zadržati tradicionalni način života na salašu čine to uz veoma velike napore.

Kakva je veza između salaša kao životnog prostora, potreba njegovih stanovnika i prirodnog okoliša?

V. Aladžić: Kada su se ljudi naseljavali na ovim prostorima, nije bilo drugih građevinskih materijala osim zemlje. Drveta nije bilo dovoljno. To je i vrijeme kada su se sadile šume oko Subotice, ali je trebalo čekati desetljećima da šume izrastu i drveće bude odgovarajuće kao građevinski materijal. Drugi izvor drvene građe bio je Erdély, ali iz njega drvena građa se transportirala riječnim tokovima i po nju se moralo seoskom zapregom odlaziti u Segedin ili Baju. Naseljenici su, dakle, morali sami naučiti graditi kuće i one su se gradile udruživanjem članova obitelji, kumova, prijatelja, takozvanom mobom. Zemlje pogodne za gradnju bilo je svuda i bila je besplatna. Ljudi tog vremena nisu bili sebični i surađivali su s radošću i pjesmom u svim zajedničkim poslovima,

bilo da je u pitanju skidanje ljetine, branje grožđa i pravljenje vina ili gradnja kuća. Niti izgradnjom niti napuštanjem i rušenjem salaša priroda se nije zagađivala. Novi bračni par koji je htio zasnovati obitelj do kuće je dolazio relativno lako, uz pomoć članova obitelji i susjeda, prijatelja. Oko salaša se sadila bagremova šuma koja je služila za zaštitu od sunca i vjetra. Bagremovo drvo služilo je i za grijanje salaša, kao i nusprodukti poljoprivredne proizvodnje, kukuruzovina i slama. Ništa se na salašu nije bacalo i ni na koji način se priroda nije zagađivala. Ona je tradicionalnim načinom života bila poštovana, a obiteljski život je bio organiziran tako da bude održiv. I sama se sjećam boravka na salašu kod strica i strine, dakle samo prije pedesetak godina. Na salašu se živjelo bez smeća. Otpaci hrane su se davali životinjama, plastike nije bilo, rijetki ostaci papira i kartona su služili za potpalu peći. Odijelo se nosilo dok se ne raspadne. Pomislimo samo koliko danas svako kućanstvo izbacuje smeće u jednom tjednu. Koliko stotina godina mi još možemo živjeti na taj način dok se potpuno ne zatrpamo smećem? Kuća od zemlje, s plafonom od trske, krovom od drvene građe i pokrivena trskom bila je zdrava za boravak ljudi, samo je morala biti izgrađena na gredi, daleko iznad razine podzemnih voda. Krov od trske trajao je po četrdesetak godina, pružao je odličnu izolaciju, a zidovi nabijanice su također odlični izolatori i praktično su vječni ako se sačuvaju od vlage. Ono što se, međutim, moralo raditi svakog proljeća jest obljepljivanje fasadnih zidova blatom, tamo gdje bi se pojavila neka pukotina ili oštećenje od kiše i krečenje fasade. Na taj način štitila se vanjska površina zida vapnom ne samo od vlage, nego i od štetočina i tako je kuća mogla trajati u nedogled. To se uglavnom radilo prije Uskrsa i bilo je prelijepo sudjelovati u ovim pripremama za praznike, a onda ići ulicama grada i vidjeti svježe i čiste okrečene kuće i očišćene i oprane ulice. Uskrs tada nije bio samo razlogom pretjeranog konzumiranja hrane i alkoholiziranja. U Subotici još uvijek imamo stare kuće nabijanice ili zidane čerpićom. Sve dok se održavaju, ove kuće mogu veoma dugo trajati. Kućanstva na salašu bila su relativno nezavisna od države. Proizvodila su svoju hranu i većinu onoga što je bilo potrebno za život ljudi. Garderoba je bila kvalitetna kao i obuća, jer se proizvodila od prirodnih materijala i mogla se nositi desetljećima. Problem je nastao onda kada je posjedovanje materijalnih stvari postalo važnije od života samog. Danas se događa nova revolucija, mobitel i umjetna inteligencija postaju važniji od života. Vidjet ćemo gdje će nas to odvesti. Osobno se ipak ne bih više u tolikoj mjeri zamjerala prirodi.

*Gornji red - NN, Ljiljana Pokornik (udana Letić), †Mira Kujundžić (udana Rakić), Marija Bogešić, Jadranka Ušumović
Donji red: Viktorija Vujković Lamić (udana Aladžić), Ivan Kujundžić, Jozefina Kričković (udana Tomović)*

DOPUSTILI SMO ZABORAV ZNANJA

Koliko se pažnje posvećuje očuvanju nabijanica i stare arhitekture u Subotici? Ima li primjera dobre prakse u okolnim zemljama i regijama?

V. Aladžić: Meni nije poznato da se u Subotici išta radi na očuvanju nabijanica i te vrste tradicionalne arhitekture. Poznati su mi samo primjeri zalaganja pojedinaca da se očuvaju njihove, privatne, obiteljske kuće, odnosno djedovina onih kojima nije bila oduzeta nakon Drugog svjetskog rata. Regulacijski planovi Subotice predviđaju rušenje velikih dijelova grada kako bi se tradicionalne kuće zamijenile kolektivnom stambenom izgradnjom i zgradurinama velike katnosti. Kuće koje su pak pod zaštitom ne održavaju se i čeka se da propadnu do te mjere kako bi se moglo reći da su toliko propale da se moraju rušiti da bi se neki investitori dokopali parcela u centru grada i ostvarili velike profite na izgradnji krajnje nekvalitetne arhitekture. Živimo u vremenu velike destrukcije i razgradnje grada koje nam neće donijeti ništa dobro, pa ni onima koji su kreatori ove destrukcije. Ima veoma malo ljudi u Vojvodini koji se zaista bave zemljanom arhitekturom, organiziraju radionice i obučavaju ljude plemenitoj djelatnosti izgradnji kuća od zemlje. Među njima je najvažnija glasnogovornica zemljane arhitekture Dragana Ko-

jičić. Tužno je, međutim, da je i ona morala otići u Kolumbiju, Istočnu Afriku i Francusku da bi naučila tehnike gradnje zemljane arhitekture, a da smo mi donedavno imali majstore koji su znali taj posao i da smo sve prepustili zaboravu. Ne samo zemljanu arhitekturu, već i toliko drugih zanata i vještina smo prepustili zaboravu. Nije mi poznata ni jedna zemlja koja ima tako loš odnos prema svojoj baštini i znanju svojih predaka. Putovala sam po Rumunjskoj, Mađarskoj, Slovačkoj, Poljskoj, istočnoj Turskoj i mnogim drugim zemljama i mogu reći da nigdje nisu tako zapostavljeni i zaboravljeni stari zanati i stare tehnike gradnje kao kod nas. Također, zaštićeni objekti nigdje nisu u tako lošem stanju kao kod nas. Primjeri dobre prakse su svuda. Kod nas su veoma rijetki. Pa čak i ako se poduzme neka restauracija, ona se izvede na tako loš način, s tako jeftinim i nekvalitetnim materijalima da restauracija u stvari bude devastacija. Na što liči Ženski štrand na Paliću, ofarban u posljednjoj restauraciji s tri vrste nejnekvalitetnijih boja, pa su sada fasade Štranda izbljedlyjele na različite načine i nisu ni približno onakve kakve su izvorno izgledale kada su bile izgrađene, ili kada je bila završena restauracija. Bočne fasade Štranda, samo 12 godina poslije restauracije izgledaju kao neki stari zapušteni čardak, a to bi trebao biti jedan od najreprezentativnijih palićkih objekata. Jedina uspješna

restauracija izvršena je u enterijeru Sinagoge i to samo zato što su tu restauraciju radili stručnjaci iz Mađarske. Mi nismo u stanju na javnim objektima uraditi restauraciju te razine i kvalitete. Kod nas je sve prepušteno privatnoj inicijativi tamo gdje je ima, a i ona je često nestručna.

Prilikom uručjenja nagrade „Heroina naslijeđa“ rekli ste da je najvažnija gradnja koju trebamo poduzeti u životu - gradnja iznutra. Iz toga razumijem da je potrebna vizija, potrebna je zrelost pojedinaca i zajednice. Kakva je Subotica u tom pogledu?

V. Aladžić: Gradnja iznutra po meni podrazumijeva prije svega rad na obuzdavanju svog ega, razvijanje poštovanja prema svom okruženju, prema susjedu, prema ljudima drugih religija, nacionalnosti i opredjeljenja. Gradnja iznutra podrazumijeva njegovanje ljubavi prema prirodi, prema svim živim bićima; ona znači razumijevanje da mi nismo najvažniji na ovom planetu, jer ako samo mi ostanemo, nećemo dugo tu biti i u toj priči neće nam pomoći AI, odnosno umjetna inteligencija i moderna tehnologija. Naši stari nisu bili glupi, ni njihovi stari, niti

ljudi koji su ovde živjeli prije nekoliko tisuća godina. Tendencija je danas, ovdje, kod nas, da se znanje starijih ljudi prezire, da se smatraju staromodnima i glupima. Moderne tehnologije treba iskoristiti ne zato da se ta znanja zaborave već da se ona očuvaju i da se u suvremenim okolnostima primjenjuje ono najbolje iz znanja koje su akumulirale prethodne generacije ljudi milenijima unazad. Proučavanjem povijesti i arhitekture otkrivamo da su naši preci imali znanja koja su se u međuvremenu izgubila te su nama danas nedostupna. Jedno od tih znanja je i proizvodnja rimskog betona koji opstaje milenijima čak i u morskoj vodi, a naš beton u najboljem slučaju traje četrdeset godina. Kada naučimo poštovati sebe i svoje okruženje, tada više neće biti potrebe za natjecanjem do istrebljenja, za mržnjom, prijezirom, grabežom, otimanjem i destrukcijom grada već će prevladati poštovanje, suradnja, dopunjavanje postojeće baštine, njegovanje znanja i vještina i uživanje u stvaranju lijepog, a ne u stvaranju golog profita. Konkurencija je važna kao i nadmetanje među ljudima, jer konkurencija i nadmetanje mogu doprinijeti povećanju kvalitete, ali također mogu

doprinijeti i općoj destrukciji koja nam se upravo događa. U tom nadmetanju moramo razvijati viteške vještine u kojima će se poštovati etički principi.

“DUŽIJANCA” ČUVA VREDNOTE ULJUĐENOSTI

Što nama danas govore građanske kuće i zgrade u Subotici građene krajem 19. stoljeća? Što je različito u poimanju Subotice na prekretnici 19. i 20. stoljeća kada je grad doživio prosperitet, u odnosu na današnje vrijeme – u ljudima ovog grada i onima koji odlučuju o njegovom izgledu i funkcionalnosti?

V. Aladžić: Primjer Subotice na prekretnici 19. u 20. stoljeće pokazuje kako se zajedničkim zalaganjem može jedno kaotično, spontano nastalo naselje s početka 18. vijeka pretvoriti u lijepo uređeni grad. Svakom izgradnjom uređenost grada se dopunjavala, a to se postizalo takoreći samo jednim jednim građevinskim pravilnikom koji su svi poštovali. U to vrijeme bespravna izgradnja nije postojala. Svaki bespravno započeti objekt bio bi trenutno porušen, bilo da je to učinio sam vlasnik na zahtjev gradskih vlasti ili bi to učinili drugi prema nalogu gradske uprave, a vlasnik objekta morao bi platiti rušenje. Veoma su se poštovala prava susjeda, što je značilo da je i susjed morao poštovati vaša prava. Inzistiralo se na kvaliteti izgradnje, jer bi gradnja kuće trebala biti nešto što će osigurati dugotrajnost. Također, jednako je važno što su svi stanovnici brinuli o čistoći i održavanju, ozelenjavanju, pa i polijevanju gradskih ulica. Ne može jedno javno poduzeće brinuti o čistoći ili o zelenilu cijelog grada. Briga o tome mora biti raspodijeljena na sve građane i regulirana pravilnicima koji će se na svakog primjenjivati jednako. Danas je planimetrija grada 19. stoljeća potpuno ukinuta umjesto da se korigira i dopunjava. Napravljeni su planovi koji brišu prethodnu planimetriju, a površine gradskih blokova planirane su za maksimalnu izgradnju stambenih objekata, bez odgovarajućih pratećih zelenih površina, sportskih terena, igrališta, šetnica, bez zelenih dvorišta, s minimalnim zelenim površinama na ulicama, bez planiranog ozelenjavanja grada, bez biciklističkih staza, bez planiranja obnove uličnog zastora, bez plana o uređenju trotoara, bez plana o obnavljanju infrastrukture vodovoda i posebno kanalizacije, bez ikakvog razmišljanja o načinu života današnjih ljudi i njihovim potrebama, o urbanom prostoru koji će kod ljudi stimulirati zdrave životne navike. Jedinu cilj ovih planova je stavljanje na raspolaganje što više prostora investitorima da mogu realizirati svoje investicije. Ovakvo planiranje vodi do situacije kada će biti iscrpljene gradske rezerve i prirodni resursi, postojeći objekti prekomjerno za-

pušteni i propali i potpuno propala cestovna i druga infrastruktura. Mi se na to propadanje, na smeće na ulicama, zapuštene fasade, izlokane i neodržavane kolovoze, uništene trotoare postupno navikavamo pa ih i ne primjećujemo, ali dovoljno je otići samo do Segedina i vidjeti veliku razliku u planiranju, njegovanju i održavanju ulica u odnosu na ono što imamo u Subotici.

Kakvi vas dojmovi vežu za “Dužijancu”?

V. Aladžić: Kao dijete sudjelovala sam na “Dužijanci” kao “kraljica” i sjećam se tih svečanosti, a posebno povorke koje su bile organizirane pod rukovodstvom gosp. Ante Pokornika. Sjećam se povorki u kojima su sudjelovali kola i zaprege na kojima su stranice tovarnog sanduka bile spuštene i gdje je bio prikazan cijeli proces od oranja, sadnje i košenja žita do mljevenja pšenice i pečenja kruha u krušnoj peći. Ove su povorke u mnogome podsjećale na karneval u Riu, šteta je što se više ne organiziraju na taj način. No, svjesna sam da je za takvu povorku potrebno mnogo sredstava. Uključivanjem većeg broja turista u žetvenim svečanostima, planiranje aktivnosti i ponude koja će donositi sredstva za organiziranje povorke i drugih manifestacija “Dužijance”, ova svečanost mogla bi postati održiva. “Dužijanca” treba biti namijenjena svima, jer svi jedemo kruh ali i zato što žetvene svečanosti nisu karakteristične samo za prostor Bačke. To je prastari slavenski običaj koji se upražnjava od najstarijih vremena na ovaj ili onaj način, pretpostavljam od vremena svladavanja tehnike uzgoja pšenice. U Poljskoj, na primjer, svake godine se organiziraju žetvene svečanosti pod nazivom “Dożynki” – “Dozynki” i na sličan način se pletu razni ukrasi od slame. Čak je i ime ovoj svečanosti slična našoj riječi dužijanca. Po meni, “Dužijanca” bi se mogla razvijati i kroz projekte kulture u okviru prekogranične suradnje ili čak u nekom projektu kulture Europske unije gdje bi se povezali gradovi u kojima se održavaju slične žetvene svečanosti.

Gajde i gajdaši

Više od pola stoljeća u Subotici se gotovo nije čula gajdaška svirka. Posljednji subotički gajdaš o kojem su pisale "Subotičke novine" u proljeće 1962. godine bio je **Antun Moldovan**. Tada 52-godišnjak, aktivno je svirao u ansamblu Narodnog kazališta u Subotici. Tek prije desetak godina **Augustin Žigmanov** je nastavio prekinutu tradiciju sviranja ovog drevnog instrumenta, a gajdaš je uskoro postao i **Zdenko Ivanković**.

Osim što se gajde spominju u bunjevačkoj pjesmi „Ja sam momak siroma“ u stihu: „...Kad ja idem na salaš, mene prati tamburaš i gajdaš...“, o tome da su tambure i tamburaši uveliko zamijenili gajde na veseljima i proslavama, piše i Zabavni i poučni misečnik "Neven", čiji je urednik bio **Mijo Mandić**, u broju 11 od 15. studenoga 1886. godine, u tekstu pod nazivom "Narodna svirka" na strani 164 i 165:

" (...) Još u ona vremena kad se bunjevački-šokački puk u svoje sadašnje granice naselio, u njega nebiše druge svirke osim gusala i gajda. To bijaše osim handžara ubojitog stvar jedina, koju pradiđovi današnjih Bunjevaca i Šokaca sa sobom donesoše: to jim bijaše očinstvo. I otim se je počela narodna svirka bunjevačko šokačka. Kako je to davno biti moralo,

odtud se vidi, što se sada i za ime gusala jedva znade, a kamoli za gusle. Nebih virovao da bi se i jedne guslice naći moglo po cilom ovdašnjem puku. Istom se po čestom pripovidanju starijih znade za gusle: da su bile i da su cile dane po brdi i dolinah gudile. Gusle su ti sasvim izvan života. I kod Šokaca a kamoli Bunjevaca! – Na mistu gusala ostadoše gajde, koje odviše i dugog vremena godiše volji pučkoj i srcu narodnome. Može se reći, jedva je bilo kraja il obitelji, di se nebi gajdah nalazilo bilo (...) Ma kako svirci gajdaši na glasu biše, i u volji naroda, svoju smrtnu sudbinu običi ne mogoše. Smrt im zadadu tambure i tamburaši. Zaista ko bi to još prije dvadesetak godina mislio, da će tamburica gajde nadvladati! (...) U Subotici n. pr. gdi su prije 20 godina u 'kolu' i 'mihanama' momačkim sami glasoviti svirci svirali, svoje ketuše, kola i madžarce, jedva digod čuješ i vidiš gajdaša: skoro svud tamburaši ugađaju veselećemu se puku."

Danas se gajdaška svirka u Subotici redovito čuje u povorci na "Dužijanci", u folklornim nastupima HKC-a „Bunjevačko kolo“, a 2017. godine na Festivalu bunjevački pisama uz tamburaški orkestar HGU-a, u pjesmi „Sa izvora“ koju je pjevao **Gabrijel Lukač**, nastupio je i Augustin Žigmanov na gajdama.

pocetku Masarikove ulice, zbog neispravne gradnje izbio je požar na krovu kuće Lasla Dezidera. Šteta iznosi 50.000 dinara. U Zapadnim vinogradima izbio je požar na letnjoj kuhinji. Da vatrogasna služba nije na vreme intervenisala šteta bi iznosila oko 700.000 dinara.

04

Dežurni službenik Stanice za hitnu pomoć kaže: Supruga Franje Silića sa stanom u ulici Mađarska 26c, bacila je svome suprugaru rastvor masne sode u lice. Ostatak u čaši je posle i sama ispila. Sada se nalazi u Gradskoj bolnici.

07

Služba PTT funkcioniše besprekorno. Kada smo pozvali njihov broj dobili smo sledeći odgovor: kod nas se kvarovi odmah otklanjaju. Uostalom, još nismo imali »težih« kvarova.

15-86

U Domu JNA održano je predavanje na temu: »Alžir danas i sutra«. Ovo zanimljivo predavanje koje je organizovao Narodni univerzitet, održao je urednik »Borbe« Milutin Milenković

Poslednji subotički gajdaš

Čudni zvuci koji su se izvijali iz jednog zaista starog instrumenta privukli su znatiželjnike, naročito mlade ljude, oko svirača koji je spretno prebirao po rupama svoga instrumenta. Danas, u vreme televizije, muzičkih automata i tranzistora, ovo muziciranje činilo je zaista pravu atrakciju. Laganim pokretima ruke i prefinjenom tehnikom prstiju praćena je pesma svirača — gajdaša.

Kratak razgovor sa Antunom Moldovanom, danas jedinim gajdašem u našem gradu, objasnio je kako je došlo do toga da je ostao sam. Stari »svirci« — gajdaši nisu se mnogo trudili da prenesu na mlade generacije svoje znanje. Gajde su se sve manje čule po našim prelama i sdvabama. Mlađi ljudi opredeljivali su se rade za neki drugi instrument. Moldovan je svoju sviračku karijeru započeo u šesnaestoj godini. Vrlo malo poduke dobio je od svoga bliskog rođaka. Ina-

Antun Moldovan

če je samouk. Zavoleo je gajde i neumorno vežbao. Svoje gajde na kojima i danas vira kupio je od nekada poznatog Krste — gajdaša. Onog momenta ostao je jedini u gradu. Na postavljeno pitanje dali podučava nekoga, dao je negativan odgovor, ali je odmah dodao da ima namere da primi na poduku nekoliko mladića. Danas u svojoj 52-oj godini Moldovan rodnog pozorišta. Iz pozorišta aktivno svira u ansamblu Nasmo doznali da je, iako daleko stanuje, vrlo tačan na svim probama i priredbama.

Nadamo se da će naš poslednji gajdaš ispuniti svoje obećanje i da će se prihvatiti poduke. Zaista bi bila šteta da nekada popularni narodni instrument postane samo muzejski predmet. Naš bogati narodni folklor mnogo bi izgubio kad nebi bilo više »svirca« — gajdaša.

INTERVJU: ZDENKO IVANKOVIĆ, GAJDAŠ

Gajde su razmažen instrument

Gajdaš **Zdenko Ivanković** je završio gimnaziju na hrvatskom jeziku u Subotici i student je na Fakultetu elektrotehnike i računarstva u Zagrebu. Završio je i nižu Muzičku školu gdje je svirao klarinet u klasi profesora **Lazara Kondića**. Redovito kao gajdaš sudjeluje u povorci na “Dužijanci”, član je HKC-a „Bunjevačko kolo”, a često je i polaznik na seminarima za tradicijska glazbala.

Gdje si naučio svirati gajde?

Z. Ivanković: Gajde sam naučio svirati u Tavankutu na Seminaru bunjevačkog stvaralaštva od **Edija Tajma** iz Srijemske Mitrovice, koji je u to vrijeme bio voditelj za tradicijska glazbala. Također, učio sam od dr. **Andora Véghe** iz Pečuha, koji je i napravio ove gajde koje imam. Uvijek kad sam imao prigodu biti s njim, kad smo svirali u Mohaču na “Busajárásu” ili na “Vinkovačkim jesenima”, naučio sam nešto novo. Učio sam i od **Vjekoslava Martinića**, koji predaje tradicijska glazbala na Hrvatskoj školi folkloru u organi-

zaciji Hrvatske matice iseljenika. On je i u “Ladu” dugo bio asistent za sva tradicijska glazbala. Zatim i od profesora likovne umjetnosti i istraživača tradicijske baštine iz Slavanskog Broda **Tomislava Livaje**, na seminaru u Baču na kojem sam bio više puta. Nakon toga sam se doučavao od gajdaša koje sam poznao, najviše od prvog svirača gajdi kod nas nakon gotovo jednog stoljeća, **Augustina Žigmanova** koji je preuzeo Edijevo mjesto na Seminaru. Uvijek sam naučio nešto i od drugih gajdaša koje sam upoznao od kako se bavim sviranjem ovog instrumenta. S **Filipom Golubovim Carem** iz Draža sam također više puta svirao. On je fantastičan svirač gajdi. Od njega imam želju naučiti svirati dude što na mađarskom znači gajde. Te mađarske gajde, kako ih mi nazivamo, su četveroglasne i petoglasne.

Kakav su instrument gajde?

Z. Ivanković: Gajde su aerofoni instrument što znači da ton proizvode strujanjem zraka. Gajde koje

mi koristimo ovdje u Bačkoj su specifične, ja ih zovem panonski tip gajdi, jer ih ima ne samo u Vojvodini već i u Mađarskoj, u Slavoniji, u Banatu, ima ih svugdje na ovom našem području. Gajde panonskog tipa imaju tri glasa, zato se za njih i koristi naziv u množini – gajde. Dva glasa se dobiju na prebiraljci, to je drveni dio s rupicama na koje se postave prsti, a treći glas proizvodi bordun koji daje onaj specifični, konstantni zvuk tona E za oktavu niže od onoga na prebiraljci. Gajde mogu biti u različitim tonalitetima, moje su iz E dura i mogu svirati tonove skale od E do Cis uzlazno, dakle, E, Fis, Gis, A, H, Cis. Pomoću jednog piska se naizmjenično sviraju tonovi E i H koji zvuče u intervalu kvarte – po čemu su gajde i poznate, a preko drugog se svira melodija, u rasponu od E do Cis. Neke gajde imaju mogućnost svirati još jedan dodatan ton koji se dobiva tehnikom prepuhavanja, ali to je dosta komplicirano i ne koristi se često, jer niti je dovoljno precizno D niti je često potreban taj ton.

Pojasni što je pisak i kakvih ima?

Z. Ivanković: Pisak ili jezičac je elastično tijelo koje treperi zbog strujanja zraka i tako stvara zvuk. Naše gajde imaju jednostranični, neke imaju dvostrane piskove, ali to je slučaj uglavnom u zapadnim zemljama, na primjer, škotske gajde su dosta poznate, a one imaju dvostrani pisak i tri borduna. Dvostrani piskovi su kao kod oboe, a jednostrani su klarinetski. Na mojim gajdama jednostrani pisak je napravljen iz dva dijela, ali ima majstora koji prave pisak iz jednog dijela. Naučio sam i sâm praviti piskove i ja ih radim iz jednog dijela. Majstor Andor, koji je pravio moje gajde, čak nekad ne koristi isti materijal za dva dijela piska. Na mojim gajdama jedan dio je od bambusa a drugi od trske. Andor koristi različite materijale, a otkrio je da su za piskove dobri stari, istrošeni klarinetski piskovi. Oni su baš takve debljine kakva je potrebna. Piskovi za saksofon su malo deblji, pa ne odgovaraju. Piskovi omogućavaju da se na prebiraljci uvijek čuju dva tona, osim kada se izvadi jezičac. Bordun ima poseban, duboki ton i veći pisak.

Kako se štimaju gajde?

Z. Ivanković: Gajde se štimaju na dva načina: dizanjem i spuštanjem piskova čime se skraćuje ili produžava cijev. Ja to zovem makro štimanje, a mikro štimanje se vrši lijepljenjem voska na rupice prebiraljke. Time se rupica smanjuje te se može točno naštimati na određeni ton. Ali to je uvijek jako komplicirano. Mislim da je teže štimati nego svirati gajde, zato što se vosak topi pod prstima kad se svira. Ako se rupice jače pritiskaju, vosak može skliznuti s rupice. Zbog toga se često zna dogoditi da se gajde usred nastupa i sviranja raštimate. U narodu je ostala izreka da je frula anđeoski instrument, a gajde đavolji zato što

ih je đavolski teško naštimati. Ja štimam na štimer, ali većina gajdaša štima na sluh. Ako na sluh čujem da je ton na mjestu, još provjerim s nekim iz orkestra, najčešće s harmonikašem.

„GAJDE SU OD DRVETA, A MJEŠINA OD JARETA“

Koji su dijelovi gajdi?

Z. Ivanković: Prebiraljka ili gajdenica je cijev s rupicama, a drugi dio koji se može skinuti s prebiraljke je lula ili rog. Piskovi su od trske. A gajde mogu biti od različitog materijala, ovisi o tome što tko želi. Moje su od oraha ili od višnje, a vidio sam jedne koje je Andor pravio po narudžbi od drveta masline. Bile su zelene boje, fantastično su izgledale. Nekad su se rogovi kopali pa je to bilo mnogo kompliciranije, a sada postoje bušilice kojima se to radi. Kad se spoje prebiraljka i lula, to bi zapravo bile gajde. Zbog toga što imaju dva piska, gajde uvijek imaju najmanje dva glasa. Bordun je veća dugačka cijev koja se sastavlja i koja daje treći glas. Narodni naziv za bordun je prdaljka. Da bi se dobio ton, koristi se laktača ili se puše u gajde. Laktača je zapravo obična pumpa za zrak koja ima jednosmjerno propusni ventil, pušta zrak unutra, ali ne van. Moje gajde imaju samo ulaz za laktaču ali ne i za puhanje, a neke imaju usnik koji se može skinuti. Usnik se još naziva i puhalica ili dulac. Kad se svira na dulac, mnogo vlage iz daha ulazi u gajde i ovlažuje se piskovi. Zato se ne preporuča puno svirati na usta, više na laktaču iz koje ulazi suhi zrak, jer gajde su jako razmažen instrument, smeta im temperatura, tlak zraka, vlažnost; sve im smeta pa se moraju štimati prije svakog nastupa na temperaturu prostorije. Na laktaču je bolje svirati i iz higijenskih razloga, a lakše je i održavanje kože i piskova. Temperatura ima utjecaj i na žičane instrumente, ali ih je ipak mnogo lakše štimati nego gajde. Danas se gajde prave s usnikom na laktači koji se može izvaditi. Dio gajdi je i mješina, kao što kaže i pjesma: „gajde su od drveta, a mješina od jareta“. Mješina, mišina, koža, mih, tko kako zove. Danas se za mijeh koristi gotovo isključivo jareća koža. Obično se mijeh pravi od jareta teškog oko 20 kilograma. Kada mu se odrežu zadnje noge, treba ga odrati polako, skroz u jednom komadu, da bi koža mogla biti neoštećena za gajde.

Gdje si sve nastupao kao gajdaš?

Z. Ivanković: Svirao sam s HKC-om „Bunjevačko kolo“ na raznim turnejama, u Francuskoj, Italiji, Češkoj, po cijeloj Hrvatskoj, svirao sam na „Busajárásu“ jednom ili dva put kod Andora u Mohaču, svirao sam na „Vinkovačkim jesenima“, jednom posebno bez „Bunjevačkog kola“. To je bilo za 50. „Vinkovačke jeseni“ kada su pokušali skupiti 50 gajdaša za

50. Vinkovačke jeseni. Nije ih se skupilo 50 ali ih je bilo puno.

Možeš li sve koreografije svirati kada nastupaš s folklornim ansamblom “Bunjevačkog kola”?

Z. Ivanković: Mogu pratiti većinu koreografija. HKC „Bunjevačko kolo“ je neko vrijeme izvodio koreografiju Bunjevački splet igara koju sam cijelu mogao pratiti na gajdama, tu su Cupanica, Keleruj, Gajdaško i Momačko kolo. Mogu svirati još puno stvari, durski dio Rokokoa, na primjer. Može se dosta toga svirati, ali ne baš sve. Pratim ono što mogu. Momačko kolo sviramo naizmjenično u A i E duru, pa sviram samo dio u E duru. Mogu svirati i drugi dio Slamarskog kola koji je u E duru, ali ga obično ne sviram jer to kolo tamburaši i harmonikaši imaju tendenciju toliko ubrzati da je na gajdama nemoguće odsvirati. Jedva plesači stignu odigrati u toj brzini pa tako Slamarsko kolo ne sviram, ali bih mogao što se tiče tonaliteta. Ima vojvodanskih kola koja mogu svirati, na primjer Todore iz Srijema, Vilinsko kolo iz Baranje. To je dosta poznato kolo, često se svira na dudama. Na Vilinskom kolu se najbolje vježba onaj karakteristični gajdaški triler, ukras, onaj specifičan trepet koji samo gajde imaju. Zbog toga je to kolo vrlo popularno među gajdašima, i atraktivno je, sviđa se ljudima. Kad nastupam sam, uglavnom sviram improvizacije na teme bunjevačkih kola i pjesama.

Kakve su banatske gajde, razlikuju li se od naših?

Z. Ivanković: Sve su ove naše panonske gajde troglasne, tako i banatske. A njih nazivamo velikim banatskim gajdama jer su mnogo veće i uglavnom u dubokim tonalitetima. Ja sam svirao jednom banatske gajde kad je profesor likovnog odgoja iz Slavenskog Broda koji se bavi raznim tradicijskim instrumentima Tomislav Livaja donio na Seminar velike banatske gajde. Na njima je toliko veliki razmak između rupica da se baš jako moraju raširiti prsti. Netko ni ne može svirati te gajde, ne može toliko raširiti prste. I obično velike banatske nemaju drveni bordun nego su počeli koristiti gumenu cijev, kao što je ona za polijevanje vrta, koju bi obmotali oko sebe. Ja uvijek moram paziti da ne udarim nekog bordunom koji mi stoji na ramenu.

OBAVEZNA BRICA

Zanimanje za sviranje gajdi poraslo je posljednjih godina, ali otkad su se pojavile tambure sve je manje bilo gajdaša. Kakva je povijest gajdi kod nas?

Z. Ivanković: Dok se nisu pojavile tambure, puno su se svirale gajde i gusle. Koliko ja znam o povijesti, gajde su tu došle još davno, jer svaki indoeuropski narod ima svoju verziju gajdi. Dalmatinski mih,

škotske gajde, zampogna u Italiji, od Španjolske do Irana, Iraka pa skroz do Indije, svugdje postoji neka verzija gajdi. To je vrlo stara vrsta instrumenta, moglo bi se reći gotovo arhaična. Govorilo se da su nekad svatovi morali imati jednog gajdaša, a tko je bio bogatiji, imao je i dva. Jedan od običaja za koji se zna da su pratile gajde su ophod “betlemara” za Božić. Dosta starih božićnih pjesama se mogu svirati na gajdama, na primjer „Hajte, braćo“. Sa sigurnošću se može reći da su gajde svirale za Božić i u svatovima, a pretpostavlja se, s obzirom na to da su gajdaši bili glavni svirci prije tamburaša, da su svirali na prelima, obiteljskim dužijancama i drugim proslavama. No, o tome gotovo da nema nikakvih zapisa. Svoj maturski rad sam pisao na temu „hrvatska tradicijska glazbala“ i pogotovo sam kod panonskih glazbala imao problema jer nisam mogao naći ništa zapisano. Kada su se pojavile tambure, gajde su polako nestajale iz upotrebe. Prvo su bile takozvane farkaš tambure koje nisu bile savršene, nisu imale sve tonove. A kako su se pojavile standardne tambure na kojima se moglo svirati sve, gajde su polako nestajale. Posljednji svirači zabilježeni su mislim oko 1920-ih, 1930-ih godina. Kod nas je problem što ima malo zapisa i zato se mnogo toga samo pretpostavlja. Istra također ima takvih problema, međutim Dalmacija ih uopće nema. U Dalmaciji je bilo zapisivano sve. Pogotovo u Dubrovniku, koji je bio dosta bogat, imao je učenih ljudi, pisara. Tako postoje zapisi iz 12. i 13. stoljeća otkada ljerica ima oblik koji se i danas koristi za lindo. A pretpostavlja se da je ovaj oblik gajdi koje sada imamo iz 18. stoljeća.

Gajde su se u davniini svirale puhanjem na dulac. Kada se pojavila laktača?

Z. Ivanković: Laktača se nije široko koristila na našem području do početka 1900-ih. Ona je omogućila gajdašima da mogu i sami pjevati, jer nisu morali puhati da bi se mijeh napunio zrakom. Mislim da je laktača prvi put korištena u Irskoj, a irske gajde su izuzetno komplicirane. Ja sam ih jednom imao priliku vidjeti, to su orgulje naspram naših gajdi. Imaju četiri borduna i tri prebiraljke. I sjedi se dok se svira, tolike su. Zato što se borduni poslažu ispred gajdaša, još i tri prebiraljke, a sa svim tim je teško stajati. Zanimljivo je da je jedini proizvođač irskih gajdi u srednjoj Europi bivši šegrt Andora Végha **Richard Patkos**. Više puta sam svirao s njim, on je izvrstan svirač gajdi. A irske gajde je počeo praviti, jer ih je sam htio kupiti ali su mu bile preskupe. Kad je napravio prve irske gajde, nastavio se time baviti. Za usporedbu mogu reći da su najjeftinije irske gajde oko 3 i pol tisuće eura, a moje su, bez ikakvih ukrasa bile 550 eura.

Najpoznatije kolo vezano za gajde je Gajdaško kolo. Možeš li svirati to kolo s tamburašima?

Z. Ivanković: Razlikuje se tamburaško-gajdaško i gajdaško-gajdaško kolo. Ima, tri ili četiri vrste gajdaško-gajdaškog kola. Verziju Gajdaškog kola koju tamburaši sviraju ja uopće ne mogu svirati na gajdama. S obzirom na to da su gajde stari instrument i prestao se davno svirati, mnoge pjesme i kola imaju više varijanti, gotovo svako selo je imalo svoju verziju. Melodija „Keleruj“ je na primjer slična Momačkom kolu iz Srijema ili pjesmi „Todore“. Ali Gajdaškog je bilo neke četiri glavne verzije. Ja znam jednu koja je dosta slična onome kako sviraju tamburaši. U bunje-

su se mogle isprogramirati da sviraju u molu. Takve gajde su dobre za vježbanje, ali baš mi je bilo čudno čuti gajde koje sviraju u molu.

Svaki gajdaš ima i dodatnu opremu. Iz čega se ona sastoji?

Z. Ivanković: Ima nekoliko stvari koje je poželjno da gajdaš ima kao dodatnu opremu. Papirna maramica mi služi za to kad posebno štimam svaki pisak, da začepim rupu da ne propuhava zrak. Također, svaki gajdaš uz sebe mora imati i neki oblik voska. Treba imati upaljač, “zipo” je najbolji jer ga ne mo-

vačkim koreografijama se Gajdaško kolo igra samo kratko, više su zastupljeni drugi plesovi, i tako sviram samo prvi, uvodni dio koji je zapravo i glavna tema. Uglavnom više sviram na sluh, jer za gajde malo ima notnih zapisa. Ima nešto što se danas napisalo, ali starih notnih zapisa za gajde nema. Gajde su se učile svirati s koljena na koljeno, na sluh. Kako je tko čuo, tako je svirao.

Ništa ne možeš svirati u molskim tonalitetima?

Z. Ivanković: Ne mogu. Osim ako se ne naprave takve gajde da mogu svirati molske tonalitete. Na seminarima bunjevačkog stvaralaštva u Tavankutu više puta je bio i **Antuš Vizin**, podrijetlom iz Čikerije koji živi i radi u Pečuhu. Jednom je ponio elektronske gajde koje su mogle svirati u molskim tonalitetima. Takve gajde se jedino mogu naručiti da ih netko napravi. Nisu mi baš zvučale kao prave gajde. Imale su prebiraljku s magnetima umjesto rupica i na taj način

raš držati i njime topimo vosak. Gajdaši obično znaju naljepiti malo voska blizu rupica. I onda kad ti treba da bi naštimao gajde, samo malo prstom ovako zagriješ i onda ga skineš. Brica je također obavezna, a i ona bude sva umrljana od voska. Evo i jednog mog doživljaja: na jednom nastupu nikako nisam mogao naštimati gajde. Skinuo sam sav vosak s rupice da bih je proširio, a i dalje ne mogu dobiti točan ton. Nema druge, da bih proširio rupicu, moram je bušiti, pa sam pred sam nastup bricom proširivao rupicu. No, ako se previše odreže od rupice, opet može biti falš, pa nikad kraja gajdaškim mukama! Brica služi i za to da se, ako treba, brzo može napraviti pisak koji je najčešće od trske ili bambusa. U Bugarskoj se piskovi više uopće ne prave od tih materijala, Bugari sada koriste plastične piskove jer njihove gajde imaju samo jedan pisak. Te gajde fantastično zvuče i ne mogu se raštimiti.

INTERVJU: FILIP GOLUBOV CAR

Gajde su ovdje otkad smo i mi

Čuvar baranjske šokačke tradicije, gajdaš, po zvanju inženjer poljoprivrede, direktor u Turističkoj zajednici općine Draž u hrvatskoj Baranji, **Filip Golubov Car** jedan je od gajdaša od kojih je ovaj instrument učio svirati **Zdenko Ivanković**

Kada ste počeli svirati gajde, gdje ste i od koga učili?

F. Golubov: Gajde sam prvi puta dobio u ruke kao četrnaestgodišnji dječak iz svojeg KUD-a u Dražu. Te gajde nisu bile ispravne i nisam mogao puno postići s njima, ali su me jako zaintrigirale i zainteresirale za narodnu glazbu. Na prvi seminar sam se uputio godinu kasnije gdje sam upoznao svoje prve mento-

re – **Andora Végha** iz Pečuha i **Tomislava Livaju** iz Sarvaša. Oni su mi pokazali osnove i dali mi osnovni materijal za rad – ispravne gajde i snimke gajdaške glazbe iz koje sam trebao naučiti repertoar. Dalje sam kroz samostalni rad naučio vladati gajdama, a fineše sam i dalje učio na seminarima i susretima kada bih se našao s Andorom i Tomom, ali i ostalim gajdašima koje sam u međuvremenu upoznao.

Gdje se gajde mogu čuti, gdje ih imate priliku svirati?

F. Golubov: Gajde se danas rijetko gdje mogu čuti. One su, nažalost, u javnom životu gurnute u prostor scenskog folklor. Folklor je nešto čemu se cijelog

života divim i što me intrigira – no, scenski folklor je nusprodukt živog folklora. Živog folklora danas skoro nema pa je scenski folklor jedini prostor gdje su gajde mogle naći svoje mjesto. Najčešće me, stoga, zovu razni KUD-ovi kojima treba gajdaška glazbena pratnja na nastupima. Također, zovu me i kao predavača na seminare i susrete kako bih učio njihove članove ili polaznike sviranju na gajdama i gajdama srodnim instrumentima. Ovaj vid djelovanja me puno više veseli jer, iako je publika mnogo manja negoli na sceni, polaznici puno bolje upoznaju gajdašku glazbu u vidu tehnike i repertoara, ali i povjesnog konteksta – gdje je ovaj instrument nastao, kako, kada i gdje se koristio i što je značio za zajednicu. Gajde sviram i na raznim proslavama gdje se pokaže prigodno, nekada i u svrhu turističkog predstavljanja Baranje u raznim kućanstvima, restoranima i slično. A pohvalio bih se i time da je u mojim svatovima pola svirke pratio gajdaš s tamburaškom pratnjom što je gostima bilo posebno interesantno.

Postoji li i danas udruga „Mišina“ za gajdaše? Koliko gajdaša je bilo u udruzi i iz kojih mjesta?

F. Golubov: Udruga Glazbene starine pri kojoj je djelovao orkestar „Mišina“ više, na žalost, ne postoji. Ova udruga je ustanovljena u Gorjanima i imala je svrhu okupljanja i oragniziranog nastupa gajdaša s našeg područja. Udruzi su se pridružili gajdaši iz raznih krajeva – od Like, preko središnje Hrvatske, Slavonije, Srijema, Baranje, mađarske Baranje i Bačke, kao i drugi ljudi koji ne sviraju gajde, ali se zbog svojeg posla susreću s njima ili ih zanimaju iz znatiželje. Udruga nije „preživjela“, jer ova spontana i raznolika skupina ljudi nije se mogla dovoljno organizirati za ozbiljno vođenje udruge (a to se uglavnom odnosi na vođenje administracije i sl.). Ipak, orkestar „Mišina“ je preživio te se i danas nalazimo – kad u većem, kad u manjem broju, kako bismo zajedno nastupali ili provodili zajedničke projekte.

Udruga se bavila i prikupljanjem starih audiozapisa s gajdama. Koliko ste ih prikupili i o kakvim je napjevima riječ?

F. Golubov: Pojedinci u Udruzi su se bavili i prikupljanjem arhivskih snimaka kao i prikupljanjem terenskih snimaka u svrhu istraživanja gajdaške tradicije. Prikupilo se mnogo, no kako je riječ o privatnim zbirkama teško mi je procijeniti o koliko velikom materijalu se radi. Tu se nalaze razne pjesme, plesovi, obredne melodije, napjevi, razgovori o gajdama i gajdašima, opisi običaja, opisi povijesnog konteksta i mnoge druge stvari pa možemo pretpostaviti da su u pitanju stotine i stotine sati audiozapisa.

Bili ste i predavač sviranja gajdi na raznim seminarima. Gdje se seminari održavaju i ima li zainteresiranih za sviranje gajdi?

F. Golubov: Bio sam i predavač na raznim seminarima. To mi nije glavno zanimanje u životu, ali dam se „natentat“ jer prije svega volim gajde i gajdašku svirku i nije mi mrsko objasniti i pokazati kako gajde funkcioniraju. Seminari za učenje sviranja gajdi nisu rijetkost u našem kraju (ovdje mislim na Podunavlje – Bačku, Baranju, Slavoniju, Srijem), ali i u širem području pa i u Europi općenito. Istina je, doduše, da ja nisam sudjelovao nigdje kao polaznik gdje se uče svirati neke strane gajde, ali znam da se u mnogim državama održavaju takve edukacije. Ja sam se

minare držao u Hrvatskoj, Mađarskoj i Srbiji, ali i u Švedskoj i Kanadi – u hrvatskim zajednicama koje su bile zainteresirane za provođenje ovakvih aktivnosti. Zainteresiranih za sviranje gajdi uvijek i svugdje ima, samo negdje manje a negdje više. Ipak, teško je naći osobu koja je dovoljno talentirana i ima dovoljno volje i vremena da se ozbiljno posveti instrumentu pa su rezultati u raznim sredinama različiti. Još je jedan problem što pojedine organizacije zahtijevaju da njihovi članovi koje šalju na edukaciju nauče samo pojedine obrasce melodija koje im trebaju za scenu – za nastup. To je rezultat krajnje pogrešnog svaćanja gajdaške svirke i glazbe općenito. Zamislite kako bi bilo da vas netko pošalje na jedan vikend na

neki seminar da naučite (od nule) svirati tamburu ili violinu ili harmoniku – ali samo jednu melodiju koja treba za tamo neki nastup između dvije scenske slike kako bi se unijelo malo dinamike u točku. Moguće je da bi netko tko ima dovoljno iskustva u glazbi naučio neki osnovni obrazac tražene melodije, ali tu istu melodiju iskusni svirač na zadanom instrumentu sasvim sigurno drugačije izvodi. Stoga danas imamo više osoba koje posjeduju gajde i tu i tamo s njima nastupaju negoli pravih gajdaša. Ja za to krivim sceniski folklor i ne želim na taj način „educirati“ ljude pa zbog toga imam nešto suženi izbor gdje mogu ići držati seminare a gdje ne.

Kakva je povijest gajdi u našim krajevima, osobito u Bačkoj, Vojvodini, a i šire?

F. Golubov: Gajde su u našim krajevima od onog trenutka otkada smo i mi ovdje. Stoljećima je to bio osnovni instrument za svaku važnu svečanost i proslavu. Onda su se pojavom tambure počele polako gubiti. Pogotovo kada su tamburaški sastavi prešli iz gradskih sredina na selo gajdaši postaju manje važni u svojoj sredini jer je došla „nova moda“. U Vojvodini se to dogodilo mnogo ranije nego u mojoj Baranji, jer se tu tamburaška glazba mnogo brže razvijala i širila. U Baranji je stoga ostalo mnogo više tragova gajdi i gajdaša negoli u Vojvodini, ali ako usporedimo one melodije koje su nam poznate u oba kraja, one gajde za koje znamo u oba kraja i poznate tradicije, dolazimo do zaključka da su nam gajde zajednička dodirna točka u povijesti.

Imate li kakvih saznanja o gajdaškom sviranju, gajdama, u Bačkoj, Vojvodini?

F. Golubov: Poznajem građu gajdi u Vojvodini (koja je jednaka kao i u Baranji i Slavoniji), gajdaški repertoar i neke gajdaše koji su u prošlosti svirali u ovom kraju.

Znate li imena nekih gajdaša u Bačkoj iz 20. ili ranijih stoljeća?

F. Golubov: Trenutno mi na pamet padaju samo Rada Maksimović iz Srbobrana i Dobrivoje Ljankov iz Bele Crkve.

Postoje li notni zapisi melodija koje sviraju naše troglasne gajde, imate li Vi neke? Imate li možda notni zapis gajdaškog kola kako su ga svirale gajde?

F. Golubov: Postoje razni zapisi melodija za gajde. Međutim, ja ih nemam naviku koristiti u svojem radu. Ponekad su organizatori seminara tražili da zapišem melodiju koju će njihovi članovi svirati no to iz više razloga nije dobro. Zapisana melodija je u pravilu ona temeljna. Takvu melodiju najčešće nije uopće potrebno zapisivati, jer je vrlo jednostavna i lako pamtljiva te ju svirač s malo sluha može bez pretjerano mnogo muke ponoviti. Kako sam već spomenuo, većina „edukacija“ ovdje završava jer voditelji i predsjednici

KUD-ova samo toliko i traže od svojih članova. No, kada bi se ozbiljnije ušlo u melodiju, shvatili bismo kako je gajdaška glazba u stvari glazba kratkih fraza koje se često ponavljaju u izmijenjenoj formi – na način da ritam i tempo ostaju isti, ali ornamentika i melodijski niz variraju. Pa kada bi se u zapis, odnosno partituru, dodala sva ona ornamentika koju je moguće odsvirati došli bismo do jednog ogromnog zapisa, ogromne informacije koju je strašno teško zapisati. Treba biti vrhunski glazbenik da bi ju mogli pročitati i razumjeti i na kraju krajeva nikada se u tom obliku neće svirati, jer svaki gajdaš u svakoj melodiji svira i treba svirati vlastite varijacije. Dakle, iz ove perspektive za gajdašku glazbu notni zapisi nisu nešto što naročito dobro funkcionira.

Svirate i dude, po čemu se one razlikuju od gajdi?

F. Golubov: Uz gajde sviram i dude. One su običnom promatraču toliko slične da ne prave razliku između ova dva instrumenta. Slično kao što ljudi ne prave razliku između violine i viole, basprima i bugarije, klarineta i oboe... Razlika između gajdi i duda je konstrukcijske naravi što na određeni način utječe i na to kako se gajdaš ili dudaš moraju postaviti prema instrumentu i na koji način se razvijala tehnika i repertoar. Gajde imaju dva piska u prebiraljci i jedan u bordonu te ta tri piska neprestano sviraju. Dude imaju jedan pisak u bordonu no u prebiraljci imaju još dodatna četiri piska. Također, prebiraljka duda nema rog kao gajde već svi provrti završavaju ispod prstiju svirača pa dudaš može u teoriji svirati u pet glasova istovremeno ili može svirati samo bordon ako sve glasnice na prebiraljci preklopi prstima. Najvažnija je razlika, u stvari, regionalna pripadnost ovih dvaju instrumenata – gajde pripadaju istočnim hrvatskim krajevima: Baranja, Slavonija, Srijem i Bačka, dok dude pripadaju prostoru središnje Hrvatske, s time da je važno napomenuti da su se u određenim krajevima ova dva instrumenta i istodobno pojavljivala.

INTRERVJU: SAVO DUVNJAK, PR MENADŽER, IZVRŠNI DIREKTOR POSLOVNOG UDRUŽENJA „PIJACE SRBIJE“, ZAPOSLEN U JKP-U „SUBOTIČKE TRŽNICE“ KAO TEHNIČKI TAJNIK

“Dužijanca” je filigranski posao

Dugogodišnji organizator kulturnih aktivnosti, posljednjih 20-ak godina se intenzivno bavi tržnicama, a već tri desetljeća aktivno radi na propagandi i marketingu

Foto: Dejan Malagurski

Kako je počela Vaša suradnja s “Dužijancem”?

S. Duvnjak: Nakon što sam iz „Subotičkih novina“ prešao na Otvoreno sveučilište, 1986. godine sam imenovan za direktora Jugoslavenskog festivala “Omladina”. Međutim, kada je u tom periodu ugašen Dom kulture, vidio sam potencijal u ljudima s kojima sam surađivao i mogućnost da se uspostavi jedan novi centar koji bi se bavio kulturom i nadomjestio ono što je radio Dom kulture. Tako smo u okviru novonastalog Centra za kulturnu djelatnost (CKD), a zahvaljujući podršci tadašnjeg generalnog direktora Otvorenog sveučilišta, kupili ozvučenje i rasvjetu i zaposlili ljude koji su znali s tim raditi. Već 1987. imali smo sezonu klasične glazbe kakve imaju veliki gradovi. U Subotici su tada gostovala imena poput Jovana Kolundžije, Stefana Milenkovića, Rite Kinke, ulaznice su se prodavale u pretprodaji i imali smo rasprodane koncerte za cijelu godinu. Kako su nas organizatori

raznih manifestacija pozivali zbog rasvjete, ozvučenja i drugih organizacijskih usluga, tako smo se ozbiljnije uključivali u pojedine manifestacije i događaje, a tako je počelo i s “Dužijancem”. Kao Centar za kulturnu djelatnost koji može pružiti kompletnu logistiku 1987. smo prvi put ušli u organizacijski odbor “Dužijance”. Naravno, nismo se miješali ni u što od onoga što je bilo vezano za tradiciju, običaje, za redoviti način pripreme te manifestacije. Sudjelovanjem u tehničkom dijelu organizacije “Dužijance”, rasteretili smo osobe u vodstvu koje su se više mogle brinuti o onome što je važno u “Dužijanci”, nošnji, običajima. Zašto bi netko tko brine o sadržajnom dijelu programa brinuo o tome kakvo će biti ozvučenje, tko će ga i kada donijeti, postaviti, kada će dobiti dozvolu ući u centar grada, itd. To rade profesionalci kojima je to rutina. Mi smo se tada toliko profesionalizirali da je taj posao radio jedan čovjek. Netko tko taj posao radi profesionalno naći će rješenje i kad se suoči s problemima. “Dužijanci” treba i ta vrsta tehničke podrške. Suradnja CKD-a i “Dužijance” je na taj način funkcionirala dvije godine, a poslije smo samo iznajmljivali ozvučenje i rasvjetu. Također, i ideja o improviziranom salašu na Trgu potekla je iz Centra za kulturnu djelatnost. Izuzetno dobru scenografiju salaša je napravio tadašnji scenograf u Narodnom kazalištu Toma Marjanović na temelju naših skica. O toj suradnji govori i podatak da sam 1987. ili 1988. i sam bio voditelj programa “Dužijance”, a jedne godine smo priredili i sajam domaćih peciva. Sjećam se da je bio vrlo posjećen, te smo zbog velikog interesa i nevjerovatne gužve planirani prostor morali proširiti. Da bi se dobila slika naših aktivnosti, ekipa mladih ljudi u Centru radila je oko 350 do 400 događaja godišnje, a među ostalim su to bili “Otvorena knjiga”, organizacija 1. maja, SOFF (Subotički omladinski filmski forum), “Berbanski dani”, “Paličko ljeto”. CKD je priredio i prvi filmski festival pod nazivom “Filmski susreti”. Palički filmski festivali se broje od narednog, ali je taj prvi svakako bio najznačajniji. Tada je Rade Zelenović prihvatio raditi selekciju

Voditelj „Dužijance“ Savo Duvnjak

i imali smo nevjerojatno dobru produkciju za tako lošu godinu u ekonomskom smislu. Ipak, najveći događaj koji smo radili bio je festival „Omladina“ te mogu reći da su festivali od 1986. do 1990. godine sigurno bili među uspješnijima u 30-godišnjoj povijesti „Omladine“.

U to vrijeme ste ostvarili suradnju i s turističkom agencijom „Kompas“. Kako je došlo do toga ?

S. Duvnjak: Turistička agencija „Kompas“, koja je poslovala u cijeloj Jugoslaviji, prihvatila je jednu našu ideju. Naime, agencija je organizirala takozvane ture iznenađenja koje su kretale iz Ljubljane, išle preko Zagreba i Beograda do nepoznatog odredišta, a na naš prijedlog „Kompas“ je u Turu iznenađenja uvrstio „Takmičenje risara“. Dvije godine smo dovodili turiste na „Takmičenje risara“, bili su oduševljeni. U sklopu ture su imali tradicionalni „risarski ručak“, imali su prilike ručati na nekom salašu, i naravno, vidjeli su i doživjeli „Takmičenje risara“. „Kompas“ je vidio u tome potencijal, međutim, nakon nekoliko godina uslijedio je raspad Jugoslavije.

Veliki potencijal „Dužijance“

Kakvu ulogu ima ili bi mogla imati „Dužijanca“ u turističkoj ponudi grada?

S. Duvnjak: „Dužijanca“ treba biti manifestacija na koju će ljudi doći i tu vidim nevjerojatan potencijal koji ona ima. U turizmu se govori o tome da imamo kratke boravke u Subotici, jer je naprosto ljudima dosadno biti tu više od dva-tri dana. Osim Palića i sece-

sije ne nudimo neku značajniju dodatnu priču. Niti im nudimo salaše kao atrakciju, poput salaša Zvonka Bogdana i priče koju razvija ta vinarija, niti ozbiljnije nudimo autentičnu domaću hranu, a niti dodatne sadržaje koji bi ih mogli zainteresirati. Razgovarao sam o tome s nekoliko velikih hotelijera koji su bili vrlo zainteresirani, ali je ostalo samo na ideji. Ima ljudi koji bi rado došli, možda i na pet dana, ali da imaju neke sadržaje koji ih neće previše opterećivati ali će im donijeti nešto novo. Misija je ovih manifestacija da ljudi koji ih posjete nauče nešto novo. Zašto ne bismo ponudili u takvom aranžmanu posjet Koloniji slamarki uz mogućnost da slammarke nauče nekoga isplesti nešto ? Zašto ne bismo ponudili ljudima da nauče nekoliko koraka autentičnog folklor? Zašto ne bismo ponudili našu dobru, domaću hranu koju ćemo kombinirati s vinima iz naših vinarija i proizvođačima rakije? Ima pojedinačnih ideja, ali ih nitko ne povezuje. Postoji Festival mlade rakije, ima i drugih manifestacija, ali neke se do te mjere pokušavaju prilagoditi korporativnom modelu poslovanja koji danas vlada da se u potpunosti gubi njihova autentičnost. A nju treba negovati. Treba ponuditi takav aranžman da ljudi imaju prilike u pet dana ne samo vidjeti već i sudjelovati u onome što će im ostaviti dojam. Naravno, kad je riječ o „Dužijanci“, podrazumijeva se da će u aranžmanu imati ulaznice za svaki događaj, koncert, za svaki program, pozivnicu da prisustvuju tradicionalnoj povorci kroz grad pa i misi

u crkvi. Rijetke su manifestacije koje imaju tako dugu tradiciju i tako dobru autentičnu priču o kruhu kao što je ima "Dužijanca". Raniji organizatori "Dužijance" priređivali su koncerte atraktivnih izvođača. No, i to treba biti samo segment šire slike, jer "Dužijanca" nije samo okupljanje ljudi na koncertu. Vjerujem da se "Dužijanca" može pretvoriti u jedan višeslojni koncept, a za to je najvažnije animirati one koji bi mogli sudjelovati u tome.

Osim toga što je u Subotici vidljivo ozračje žetvenih svečanosti, čini se da bi grad mogao biti još više forum susretanja?

S. Duvnjak: Kad sam shvatio da je "Dužijanca" stara preko stotinu godina, rekao sam organizatorima "ovo je stvarno filigranski posao". To je kao brušenje dijamanta. Ne smiješ oduzeti ništa od onoga što ima, a trebaš unaprjeđivati. To je posao koji podrazumijeva dobru, jaku ekipu. Zaista vjerujem da je to posao koji bi se isplatio u svakom mogućem smislu i koji bi donio i Subotici višestruke benefite. Subotica ima

stičke agencije kao i svi oni koji nude ugostiteljske i hotelijerske usluge. Ljudi koji rade na razvoju velikih manifestacija shvatili su kakve one imaju prednosti, ali također da one donose i popriličnu dobit. Kao primjer da se ne mora iznevjeriti vlastita koncepcija da bi se postigao finansijski efekt navodim festival "Exit". Postao je brend za sebe. "Exit" dovodi vrhunske izvođače i ne odustaje od postavljene programske koncepcije. Bi li "Exit" opstao da nije komercijalno tako interesantan, a pri tome se tvrdoglavo drži svojih principa? Poznajem mnogo manifestacija u Srbiji i mogu navesti primjer i "Grožđe bala" u Vršcu. U nekoliko dana koliko manifestacija traje u Vršcu, na primjer, dođe 80 autobusa turista iz Beograda, i to sve organizira jedan čovjek.

Dužijanci je potreban vizualni redizajn

Kolika je važnost menadžmenta i brendiranja "Dužijance"?

S. Duvnjak: To se podrazumijeva. Mislim da bi "Dužijanca" trebala dobiti redizajn prilagođen vre-

mnogo toga, između ostalog i niz manifestacija poput "Dužijance", čiji potencijali nisu ni blizu iskorišteni. Organizatori manifestacija koje imaju ovakav potencijal griješe što kampanju fokusiraju lokalno, na usko gradsko okruženje. "Dužijancu" treba promovirati u velikim gradovima u Srbiji, Beogradu, Novom Sadu, Nišu i to nekoliko puta prije nego što započnu događanja. Za "Dužijancu" bi se morale zainteresirati turi-

menu. Jer, promijenilo se vrijeme, navike, potrebe ljudi. Logično je prilagoditi se tome ako se želi opstati. Pa i mi se svakog dana prilagođavamo današnjici. Donedavno smo koristili fiksni telefon, a sada moraš imati 20 aplikacija na mobitelu da bi funkcionirao. "Dužijancu" ne treba rebrandirati, ona je brend za sebe takva kakva je. Ona mora sačuvati vlastiti kulturni, etnološki i svaki drugi identitet. Treba je dobro

predstaviti u vizualnom smislu. "Dužijancu" vidim kroz slike, od "Takmičenja risara" pa do povorke kroz grad do Trga; vidim je kroz gastronomiju, salaše, nošnje i sve njene autentične običaje i sadržaje, a sve to treba vizualno dobro predstaviti. Kod nas je jasno tržište, jasne su ciljne skupine kad je "Dužijanca" u pitanju, jer ogroman broj ljudi iz Beograda, Novog Sada i drugih velikih gradova, pa i susjedne Mađarske, gravitira Subotici. Turistička ponuda "Dužijance" mora biti ozbiljnije organizirana, a interes mora prepoznati i grad i turističke agencije i svi u lancu. Koliko znam, niti jedna turistička agencija u Subotici ne nudi neki autentičan subotički program koji bi uključio i događanja tijekom "Dužijance", pa makar i samo jedan dan.

Što su po Vama još mogućnosti "Dužijance" kao manifestacije?

S. Duvnjak: Puno sam se bavio organizacijom velikih skupova koji podrazumijevaju rješavanje praktičnih problema i znam da kad ljudi odu negdje, prvo žele vidjeti i probati nešto autentično. Ne mora im se to dopasti, ali žele probati. Jesmo li im to ponudili? Bojim se da nismo. Ima mnogo toga u okruženju što se može objediniti u jedinstvenu ponudu. Danas već imamo pristojnu ekipu vinara koja bi mogla ponuditi svoje proizvode. Ali oni opet moraju biti samo jedan segment. A da ne govorimo o drugim pratećim sadržajima, da se na primjer u okviru vašara mogu ponuditi autentični proizvodi. Zašto se s gastronomima ne bi moglo dogovoriti da pripremaju autentičnu hranu koja će favorizirati ono po čemu smo poznati? To je složeni proces, ali se nitko time ne bavi. U Tavankutu se održava Festival fanaka – "Fankijada". Ne vidim zašto se na "Dužijanci" ne bi prodavali fanke umjesto burgera ili pjeskavice. Prije 20-ak godina nitko nije znao što je kolač na žaru ili kürtös kolács. Malo-po malo i danas gotovo da nema događanja u gradu a da se ne prodaje ova slastica i da se i šire ne zna za nju.

Predsjednik ste udruženja "Ukusi tradicije". Čime se ono bavi?

S. Duvnjak: „Ukusi tradicije“ je udruženje nastalo s idejom da okuplja proizvođače domaće hrane. Domaća hrana podrazumijeva hranu proizvedenu od regionalnih sirovina domaćeg podrijetla po tradicionalnim recepturama, podložna kontroli i certifikaciji. Na žalost, sve je manje onih koji su spremni certificirati proizvode kako nalaže definicija pravilnika. Posljednjih godina je intenzivnija konkurencija drugih oblika trgovine i mali proizvođači se sve više moraju snalaziti na načine koji nisu u skladu s onim što želimo. To je posljedica agrarne politike koja favorizira ukupnjavanje velikih poljoprivrednih gospodarstava, a ne vidi potencijale malih proizvođača

koji imaju vrhunske proizvode, od kvalitetne hrane poput kobasica, šunke i sira do odličnih vinarija, dobre domaće rakije i drugih proizvoda. Prevladava korporativni način poslovanja, a prioritet je opskrba supermarketa. "Dužijanca" može potaknuti razvoj malih poduzetnika. Potaknuti nekoga da proizvodi to što je naučio u tradiciji, u svojoj obitelji, da sačuva to znanje, da taj zanat unaprijeđuje, da napravi nešto od čega može biti i zadovoljstva i koristi. U Subotici je teško naći i autohtone suvenire. Jedne godine sam dogovorio sa slamarkama da pletu od slame fićoke napunjene rakijom. Ti suveniri su doslovno planuli, ali to nitko nije prihvatio dalje raditi. Nema autentičnih suvenira, jer ih nitko ne izrađuje. Ljudi koji već izrađuju i proizvode razne stvari gotovo su nevidljivi.

Kakav je trend proizvodnje i distribucije proizvoda malih proizvođača u drugim zemljama?

S. Duvnjak: Intenzivno se bavim trendovima u tržišnoj djelatnosti. "Farmers and craft markets" su danas trend u velikom broju zemalja. Tržnice se pretvaraju u centre za društveno okupljanje koji podrazumijevaju na jednoj strani gastronomsku, a na drugoj ponudu dobre domaće hrane. Ponegdje se i na ulicama dan ili dva tjedno tijekom sezone prodaju autohtoni domaći proizvodi. Tvrdim da bi tržnice poslovale višestruko bolje da prodavači nisu u prosjeku 57 godina, ali to je problem gotovo u cijelom svijetu. Polako se gubi ideja o tome što je uopće domaća hrana, jer ju se ne može nabaviti. Mnoge zemlje ulažu ogromna sredstva da naprave brendove od svojih domaćih regionalnih proizvoda. U poslu kojim se bavim pokušavam favorizirati dobru domaću hranu i očuvanje ovdašnjih vrijednosti. Kako ćemo sačuvati ljude na selu ako se ono što se tamo proizvede nema gdje plasirati? Najbolji kanali distribucije seoskim proizvođačima su tržnice, a potom i razne manifestacije. Općenito mislim da bi se Srbija trebala intenzivnije baviti proizvodnjom vrijednije hrane, jer smo u tome dobri i po tome poznati, imamo tradiciju i ljude koji to znaju raditi.

Raskoš tradicije

Jedna od najatraktivnijih manifestacija iz programa “Dužijance”, “Takmičenje risara”, održana je 8. srpnja u Đurđinu na njivi pokraj župne crkve. Ove godine prvi put na postolju od bale slame, “Takmičenje” je pratio i slamnati risar. Naime, skulptura risara od slame autora **Nikole Fallera** iz Osijeka vizualno je upotpunila doživljaj risarskog nadmetanja.

Po običaju, već u ranu zoru okupili su se sudionici “Takmičenja”, 24 risarska para iz Hrvatske, Mađarske, BiH i Vojvodine, a među njima i nekoliko risarskih parova koji su žito ručno kosili prvi puta. Prema odluci desetočlanog žirija koji je ocjenjivao visinu i ujednačenost otkosa, izgled krstina i snopova i ostavljenu mršavinu, pobjedu je odnio risarski par **Stipan Kujundžić** i **Ruža Juhas** iz Subotice. Ruža je ove godine osvojila 20. pokal, a Stipan ih ima i više od 20.

Prije samog risa, risari su ispleli uža i odabrali svojega predstavnika koji će se pogađati oko plaće s domaćinom salaša. Prema pogodbi, svaki deveti snop žita pripao je koscima. Uzvanike i goste dočekali su domaćini salaša **Jakov** i **Mirjana Ivanković Radak**. Uslijedio je risarski ručak na balama slame za sve su-

dionike u programu manifestacije i goste, a domaću slatinu pripremljenu na risarskom “disnotoru” (koli-nju), crni luk, “kiselnu” (gusto kiselo mlijeko) i domaći “kruv” služile su u košarama risaruše odjevene u narodnu nošnju.

Prema tradiciji, gradonačelnik Subotice **Stevan Bakić** čobanskim zvonom označio je početak natjecateljskog dijela “Takmičenja risara” i tom prigodom rekao:

„S velikim zadovoljstvom sam se odazvao Udruzi bunjevačkih Hrvata na tradicionalnu manifestaciju koja je protkana etnografskim sadržajem i koja nas vraća u prošlost i vrijeme kada se rad risa do vršidbe obavljao na tradicionalan način. ‘Takmičenje risara’ je jedna od važnijih manifestacija koja se provodi u okviru centralne svečanosti ‘Dužijance’ i koja pokazuje koliko je taj posao nekada bio težak, za koji su se vrijedni ljudi ovih prostora pripremali, ali su ga sa zadovoljstvom radili i po okončanju obavljenog posla dostojanstveno proslavljali“, rekao je subotički gradonačelnik dodajući da će Grad i dalje financijski podržavati ovu, jednu od najvažnijih manifestacija za Suboticu.

Nakon oglašavanja početka zvonom “Takmičenje” je počelo, a najbolji ovogodišnji risarski par pobjedu je odnio u uskoj konkurenciji s mladim parom – **Zdenkom Kujundžićem i Jelenom Vidaković** iz Đurđina. Ovaj dvojac je u samom košenju bio brži od nepobjedive kombinacije Juhas – Kujundžić. No, s obzirom na to da je žiri ocjenjivao i kvalitetu, Jelena i Zdenko osvojili su drugo mjesto. Treće mjesto pripalo je **Joci Vuković i Mariu Duliću** iz Subotice.

Na “Takmičenju” su bili izloženi i stari strojevi koji su se nekad koristili u vršidbi, a djeca su ispred bine prikazala tradicionalnu dječju igru “kasalisica”. Uslijedio je folklorni nastup, te proglašenje pobjednika

“Takmičenja risara” i uručenje nagrada i zahvalnica.

U natjecanju u kuhanju tarane sudjelovalo je pet ekipa, a pobjedu je odnijela ekipa pod nazivom “Ribolovci” – glavni kuhar **Aleksandar Ledenski**. Pored

“TAKMIČENJE RISARA” – “DUŽIJANCA” 2023.

natjecateljskih kazana kuhala se tarana i za prodaju, a na licu mjesta pekli su se i “fanki” (krafne) što se posjetiteljima posebno svidjelo jer se tražio tanjur više. Na novim štandovima “Dužijance” prodavali su se i umjetnički radovi i kulinarne delicije kulturnih društava.

Ovakav manifestacijski prikaz žetvenih radova održava se od 1968., a ove godine za 30 godina prednoga rada u organiziranju manifestacije zahvalnicu je dobio **Martin Gabrić**. Za isto toliko godina sudjelovanja u “Takmičenju risara” zahvalnice su dobili Ruža Juhas, **Emera Poljaković** i Stipan Kujundžić. Za 30

godina podupiranja i pomaganja manifestacije pohvaljen je Institut za ratarstvo i povrtlarstvo iz Novog Sada, dok je za desetogodišnju kontinuiranu uspješnu suradnju zahvalnicu dobila banka “Reiffeisen”.

Ovogodišnje, 56. po redu “Takmičenje risara” podržao je Grad Subotica, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, Pokrajinsko tajništvo za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo i Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Izvor: “Hrvatska riječ”, J. D. B. (Priredila: N. S.)

“DUŽIJANCA” MALENIH

Mali čuvari velikog blaga

Slijed ovogodišnjih “dužijanci” koje prethode glavnoj, započeo je “Dužijancom malenih” kada su djeca, poput odraslih, predvođena malim bandašom **Davidom Kujundžićem** i malom bandašicom **Sofijom Kovačević** zahvalila za kruh svagdašnji, ali i za kraj školske i vjeronaučne godine.

Svečana misna zahvala “Dužijance” prikazana je u nedjelju, 18. lipnja, kad su se glavnim nositeljima “Dužijance malenih”, bandašici Sofiji i bandašu Davidu pridružili i mali bandaši i male bandašice okolnih

mjesta u kojima će se u narednom periodu održati seoske “dužijance”, potom članovi KUD-a “Ivan Goran Kovačić” iz Ivankova i domaćini, članovi HKC-a “Bunjevačko kolo” iz Subotice. Euharistijsko slavlje u kojem su djeca aktivno sudjelovala predvodio je katedralni župnik mons. **Stjepan Beretić**.

Nakon svete mise djeca su okupljena na platou ispred katedrale zaigrala “Bunjevačko kolo”, a zatim se uputila na zajednički ručak u HKC “Bunjevačko kolo”, gdje su kruh – kao jedan od simbola “Dužijance” – predala predsjednici HNV-a **Jasni Vojnić**.

Mali bandaš i mala bandašica prvi puta su predstavljeni na svetkovinu Tijelova, a sada su bili nositelji ove žetvene svečanosti za djecu.

Dan ranije, u subotu, 17. lipnja, održane su “Risarske igre bez granica” na salašu obitelji **Gabriele** i **Grge Tikvickog**. Gotovo stotinu djece uživalo je u predivnoj prirodi, nekadašnjim

igrama i druženju. Tijekom Igara djeca su se vozila kočijom, pravila “lakumiće” (pletene kolače), susrela sa starim predmetima koji se nalaze u muzeju obitelji Tikvicki, upoznala sa životom risara i oprobala se u gađanju velikom pračkom i pravljenju „bunara“ od “čutaka” (okomaka). Među njima su proglašeni i oni najbolji i najspretniji, te je tako ekipa “Brojeva” osvojila prvo ekipno mjesto, dok se kao najbolji sudionik istaknuo **Filip Ivković Ivandekić**. Drugo mjesto je osvojio **Dražen Matković**, a treće **Anja Kožul** iz gostujuće ekipe iz Ivankova.

Organizator “Dužijance malenih” je HKC “Bunjevačko kolo”, a održavanje ove manifestacije pomogli su Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Grad Subotica.

Izvor: “Hrvatska riječ”, Ž. V. (Priredila: N. S.)

“DUŽIJANCA MALENIH”

Sofija i David, mali bandaš i bandašica

Mala bandašica **Sofija Kovačević** učenica je trećeg razreda cjelovite nastave na hrvatskom jeziku u OŠ “Matko Vuković” u Subotici i prvopričesnica župe sv. Terezije Avilske. Prvo je od četvero djece u obitelji. Članica je folklornog odjela HKC-a “Bunjevačko kolo” i ovo joj nije bila prva “Dužijanca”, već je na nekoliko sudjelovala skupa sa svojom obitelji: mamom **Sanjom**, tatom **Danielom**, te **Davidom**, **Valentinom** i **Lukom**.

Jako je lijepo biti bandašica, rekla je Sofija:

„Malo je teško, odnosno vruće je u nošnji, ali sam je oblačila već više puta, pa znam da to tako mora. Sve mi se svidjelo. U risarskim igrama posebno mi se svidjela vožnja kočijom, a u crkvi mi je posebno lijepo bilo kada smo prinosili kruh i što smo bili glavni“.

Sofija je bila obučena u šling, a u tome joj je pomogla teta **Marga Lendvai**, koja je i uredila nošnju.

Mali bandaš **David Kujundžić** također je učenik trećeg razreda OŠ “Matko Vuković” u Subotici i prvopričesnik u župi Uskrsnuća Isusova. Najstariji je od

troje djece, te ima mlađeg brata **Bogdana** i sestru **Karlu**, a na “Dužijanci” je već sudjelovao uz mamu **Marinu** i tatu **Marinka**.

„Bio sam na ‘Dužijanci’ i s mamom i tatom, ali najviše s didom. On me vodi i na ‘Takmičenje risara’. Sviđa mi se biti bandaš, malo je naporno, ali je lijepo. Nošnja mi je dobra i sve mi je udobno“, kazao je David.

Davidu je nošnju uredila mama, a on je kao pravi bandaš, nosio čizme i bio u čakširama, košulji, prsluku, a imao je i šešir.

„Jučer su mi igre bile dobre, baš je bilo zanimljivo, a danas mi je najbolje bilo kada smo prinosili kruh. Čekam veliku ‘Dužijancu’, a poznajem i velikog bandaša i bandašicu, i mislim da će i to biti super.“

Kao i Sofija, i mali bandaš dobro zna što je “Dužijanca”, i to prvenstveno zahvaljujući didi **Stipanu**, poznatom risaru.

Izvor: “Hrvatska riječ”, Ž. V. (Priredila: N. S.)

DUŽIJANCA U BAJMAKU

Zahvalni po uzoru na pretke

Prva ovogodišnja seoska “Dužijanca” održana je 2. srpnja u Bajmaku. Misno slavlje predvodio je župnik **Róbert Erhard**, a nositelji žetvene svečanosti bili su bandaš **Filip Šindrić** i bandašica **Lena Crnković** u pratnji maloga bandaša **Adama Crnkovića** i male bandašice **Dorotee Varga**.

Župnik Erhard u propovijedi posebno se osvrnuo na značaj i važnost zahvaljivanja. Istaknuo je kako “Dužijanca” nije samo folklor i pokazivanje narodnih nošnji već da je bit svega biti zahvalan. Pojasnio je kako su naši preci znali to i kako su iskreno zahvaljivali Bogu za žetvu, za svako izniknuto sjeme, za svako zrno, brašno i za svaki kruh.

„Iz srca čovječjega gubi se zahvala, i prema Bogu i prema svojoj okolini. Ne smije nam biti teško reći ‘hvala, draga sestro, hvala, dragi brate’. Bogu se naročito trebamo zahvaljivati za svaki djelić svoga života. Nažalost, došli smo do toga da nam se sve podrazumijeva – da sam i danas ustao, da imam obitelj, da imam djecu, da imam zajednicu, da imam narod kojemu pripadam i jezik koji govorim. Shvatimo da ne dolaze stvari same po sebi nego je to dar Božji. Nismo mi sami birali niti jezik, ni pripadnost ni narod nego nam je to darovano. Trebamo to cijeniti i biti ponosni“, rekao je vlč. Erhard.

Ove godine u Bajmaku se okupio rekordan broj

djece i mladih u narodnoj nošnji, a slavlje su uzveli i bandaš i bandašica iz Subotice, Tavankuta i Male Bosne. Prvi puta poslije mnogo godina na početku “Dužijance” u bajmačkoj crkvi sv. Petra i Pavla “kraljice” su pjevale “kraljičke pjesme”. Na misi je pjevao župni zbor pod vodstvom **Bele Anišića**. U ime Udruge bunjevačkih Hrvata “Dužijanca” prisustvovao je **Miroslav Kujundžić**.

“Bandašicino kolo” održano je u večernjem terminu u dvorištu župe.

Izvor: “Hrvatska riječ”, J. D. B. (Priredila: N. S.)

DUŽIJANCA U ŽEDNIKU

Rad i odmor u Gospodinu

Nakon "Dužijance" u Bajmaku, 9. srpnja je održana "Dužijanca" u Žedniku. Predvoditelji ovogodišnje "Dužijance" su bandašica **Katarina Ivanković** i bandaš **Mario Vukov**, mali bandaš je bio **Andrija Kopunović Legetin**, a mala bandašica **Mihaela Vukov**.

Misno slavlje predvodio je predsjednik UBH-a "Dužijanca", župnik župe svetog Roka, vlč. dr. **Andrija Anišić** u zajedništvu sa župnikom u Đurđinu vlč. **Danielom Katačićem** i mjesnim župnikom **Franjom Ivankovićem**.

Andrija Anišić se u propovijedi osvrnuo na nedjeljni odlomak evanđelja u kojemu Isus poziva sve umorne i opterećene da se dođu kod njega odmoriti:

„Svi smo ponekad umorni, kao i naši marni zemljoradnici koji čitave godine marljivo rade na svojim njivama. Odmor nam je svima potreban. Ali ono što mnogi zaboravljaju jeste da je najbolji odmor kod Gospodina i u Gospodinu, odmarati se u Bogu. Izmoreni i opterećeni smo ne samo fizičkim i intelektualnim poslom nego i brigama, nevoljama koje nas znaju zadesiti. Ali čovjeka najviše umara i muči grijeh. Zato Isus poziva da izmoreni i opterećeni dođemo k njemu, želi da sve svoje brige predamo njemu, ali i da sve svoje grijehe ostavimo njemu iskrenim kajanjem u sakramentu svete ispovijedi. Tek onda nas može Isus nanovo odmoriti i on to obećava“.

Pjevanje je predvodio VIS "Ritam vjere" uz sudjelovanje župnog zbora predvođenog kantorom

Nikolom Ostrogoncem. Na početku misnog slavlja žedničke "kraljice" su otpjevale "kraljičku pjesmu", a mnoštvo djece i mladih bilo je obučeno u bunjevačku nošnju. Osim gradskog bandaša i bandašice, žedničku "Dužijancu" su proslavili bandaši i bandašice iz okolnih mjesta. Župnik se na kraju mise zahvalio slamarkama **Đurđici Dulić**, koja je napravila perlice i ikebane, i **Ruži Davčik**, koja je izradila krunu za ovogodišnju "Dužijancu".

U ime cijele župe bandaš i bandašica su na kraju mise župniku Franji Ivankoviću zahvalili i čestitali mu 35. obljetnicu svećeništva.

Radost zahvale Bogu i pohvale čovjeku za obavljenju žetvu proslavljena je i "Bandašicinim kolom" u večernjim satima u dvorištu župe.

Nela Skenderović

DUŽIJANCA U LEMEŠU

Privrženost Bogu i Crkvi

HBKUD “Lemeš” iz Lemeša organiziralo je u nedjelju, 16. srpnja, proslavu mjesne “Dužijance”. Bandaš i bandašica ove godine su **Nikola Martinović** i **Nikolina Dropulja**, a mali bandaš i bandašica **Aleksa Hajnal** i **Vanja Selik**.

U crkvi Rođenja Blažene Djevice Marije svetu misu uz lemeškog župnika **Antala Egedija** predvodio je vlč. **Gábor Drobina**.

„Božja riječ je posijana u svakom čovjeku i ona je ta koja čovjeku daje ispunjen život. Božja riječ traži vrijeme i mjesto gdje će biti prihvaćena. Sjeme koje Isus sije treba ući u dubinu čovjekova srca, u prostor njegovih misli, prostor grijeha i slabosti. Ovi mladi ljudi stali su pred oltar i poklonili ono što su ove godine skinuli s njiva. Dokaz je to privrženosti Crkvi i Bogu. Duhovna je to dimenzija bez koje nema ni proslave ‘Dužijance’“, kazao je vlč. Drobina.

Osim članova mjesne hrvatske udruge, u proslavi “Dužijance” sudjelovali su članovi HKC-a “Bunjevačko kolo” iz Subotice i HKUD-a “Vladimir Nazor” iz Sombora, a gosti “Dužijance” bili su predstavnici UBH-a “Dužijanca” i HLU-a “CroArt” iz Subotice.

Izvor: “Hrvatska riječ” – Z. V.

DUŽIJANCA U TAVANKUTU

Otvoriti kanale suradnje

U župnoj crkvi Srca Isusova u Tavankutu u nedjelju, 16. srpnja, održana je “Dužijanca”. Bandašica i bandaš tavankutske “Dužijance” bili su **Maja Vuković** i **Luka Balažević**, a mala bandašica i bandaš **Andela Iršević** i **Matija Vojnić Mijatov**. Misno slavlje predvodio je svećenik Družbe Isusove, pater **Ivan Ike Mandurić**, u zajedništvu s vlč. **Draženom Skenderovićem**, mons. dr. **Andrijom Anišićem** i tavankutskim župnikom vlč. **Marijanom Vukovim**. Krunu ovogodišnje tavankutske “Dužijance” izradila je **Jozefina Skenderović**, pjevanje na misi predvodio je župni zbor s orguljašicom **Elizabetom Stojković**, a crkvu je украсila **Sanda Benčik**.

U crkvi punoj vjernika i mladih u nošnjama, pater Ike je počeo propovijed riječima:

„Ovdje se i Bog divi i ponovo izgovara riječi stvaranja – i vidje Bog da je dobro, da je veoma dobro.

Sve dobro što se događa nadahnjuje duh Božji i dobro je, osvrćući se na sve žetve u našim životima, uvidjeti odakle nam to dolazi, tko nam to daruje. Mi vjernici znamo – trojedini Bog, Otac, Sin i Duh sveti. Bog je neprestance ovdje u svakom dobru koje se i danas događa. Bio je u prošlogodišnjoj sjetvi i u ovogodišnjoj žetvi, bio je u svim našim aktivnostima. Zato moram probuditi u svom srcu zahvalnost. Promišljajući o tome kako nam se Bog daruje kroz svu povijest, razumijemo da nam se tako daruje Gospodin i u euharistiji. U tom promišljanju Božjega darivanja moramo prepoznati kako je Bog bio prisutan u vašoj specifičnoj, vrlo posebnoj, povijesti vas Bunjevaca Hrvata ovdje, u ovim krajevima“, kazao je pater Ike i dodao: „Kada ga iznova slavimo, otvaramo se Božjem duhu koji je stoljećima tkao blago naših običaja. Zato pred nama stoji izazov da stvari kreiramo i promišljamo – što još možemo učiniti za Bunjevce Hrvate ovdje, za njihov prosperitet, za našu vjeru, da nove generacije znadu nositi Krista. Dužnost je i obaveza razmišljati o tome kako ovim ovdje što je tako vrijedno obogatiti i sav hrvatski narod. Mogu i dužan sam posvjedočiti: živa je ljubav hrvatskog naroda prema vama, ali možda nismo dovoljno otvorili te kanale. Ne možemo samo očekivati da institucije, vlasti čine ono što treba; imamo prostora za našu kreativnost i pozvani smo činiti sve da dublje i življe teče ljubav unutar hrvatskog naroda“, zaključio je pater Ike.

Na kraju misnog slavlja održana je procesija oko crkve i blagoslov s Presvetim oltarskim sakramentom, a navečer je u dvorištu Etno salaša “Balažević” održano “Bandašicino kolo”.

Nela Skenderović

DUŽIONICA U SOMBORU

Čovjek – sijač za boljitak svijeta

Tradicionalna žetvena svečanost „Dužionica“ u Somboru održana je u nedjelju, 23. srpnja, 89. puta u organizaciji HKUD-a „Vladimir Nazor“.

Svetkovina završetka žetve u Somboru započeta je svetom misom zahvalnicom u crkvi Presvetog Trojstva koju je predvodio župnik **Josip Pekanović**. U svojoj propovijedi on je istaknuo:

„Imamo puno razloga da razmislimo kakav je naš odnos prema zemlji. Zemlji treba dati, da bi mogla dati. Potrebno je puno zauzetosti i ljubavi kako bi ona mogla uzvratiti svojim plodom. A tako i čovjek treba biti plodno tlo kako bi dao svoj doprinos. U krunama i kruhu želimo blagoslov za čovjeka koji treba biti novi orač i novi sijač svega plemenitog za boljitak svijeta“, rekao je mr. Pekanović.

Nakon mise, bandaš **Marko Firanj** i bandašica **Nikolina Petrović** su, uz pratnju tamburaša, povelili skup u Županiju gdje su u velikoj dvorani posvećeni kruh od novog žita predali gradonačelniku **Antoniju Ratkoviću**. Svečana povorka, koju su činili članovi Društva i gosti obučeni u svečano i radno bunjevačko ruho, na putu do Županije se, također po običaju, zaustavila na središnjem gradskom trgu gdje je odi-

grano „Veliko kolo“, a ovoga puta se čula i pjesma Muškog vokalnog sastava „Bečarine“ iz Đakova.

Po povratku u Hrvatski dom priređen je risarski ručak za sudionike kojima su se priključili mnogobrojni gosti iz reda svećenstva, hrvatskih udruga i institucija, predstavnici Grada Sombora te generalni konzul Republike Hrvatske u Subotici **Velimir Pleša**. Skupu se obratila **Alma Rizvanović**, posebna savjetnica Ministrice kulture i dopredsjednice Vlade Srbije za područje zaštite i razvoja nacionalnih manjina.

Tradicionalno, u petak navečer 21. srpnja, uoči „Dužionice“, održana je književna večer u suorganizaciji s Katoličkim društvom „Ivan Antunović“ iz Subotice kao dugogodišnjim partnerom

u organizaciji ove manifestacije. Te večeri predstavljena je i nova knjiga mons. **Stjepana Beretića** „Prilozi za povijest Katoličke crkve u Bačkoj“, a sve je praćeno pjesmom pjevačkog zbora „Nazora“.

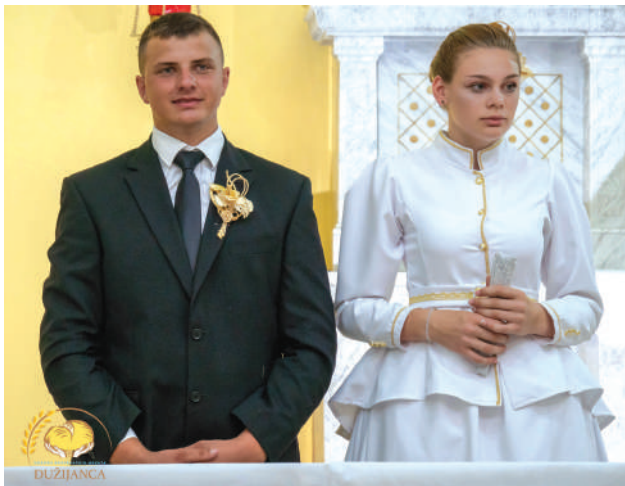
Manifestaciju je financijski podržao Grad Sombor i Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Izvor: [www.hkudvladimirnazor](http://www.hkudvladimirnazor.hr) i „Hrvatska riječ“, J. D. (Priredila: N. S.)

DUŽIJANCA U MALOJ BOSNI

Savez nebeske i zemaljske Crkve

Euharistijskim slavljem u župi Presvetog Trojstva u Maloj Bosni proslavljena je 30. srpnja “Dužijanca”. Misno slavlje predvodio je vlč. **Tomislav Vojnić Mijatov**, uz koncelebraciju župnika vlč. **Dragana Muharema** i predsjednika Udruge bunjevačkih Hrvata “Dužijanca” mons. dr. **Andrije Anišića**. Nositelji žetvene svečanosti bili su bandaš **Tomislav Lulić** i bandašica **Martina Stantić** u pratnji maloga bandaša **Stefana Poljakovića** i male bandašice **Petre Mezei**.

U propovijedi vlč. Vojnić Mijatov je među ostalim naveo i ulogu “Dužijance” u vjerskom i kulturnom životu Hrvata.

„Od svojih početaka ‘Dužijanca’ predstavlja savez nebeske i zemaljske Crkve. Savez

višestoljetne katoličke vjere i bogate tradicije. Ona je blagdan punog zahvalnog srca. Uzvišena pohvala ljudima ove ravnice“, rekao je vlč. Vojnić Mijatov.

Ove godine u Maloj Bosni se okupio rekordan broj djece i mladih u narodnoj nošnji, a slavlje su uzveličali i bandaš i bandašica iz Subotice i okolnih prigradskih mjesta – Tavankuta, Žednika, Bajmaka i Đurđina. Ovogodišnju “Dužijancu” obilježilo je oživljavanje Hrvatske udruge kulture “Lajčo Budanović” u Maloj Bosni, čija je predsjednica **Helena Štrbo**, prema riječima župnika, doprinijela u organiziranju manifestacije.

Na svečanosti je među brojnim uzvanicima nazočio ministar u Vladi Srbije i predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov** te generalni konzul Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici **Velimir Pleša**. Manifestaciji je nazočio pomoćnik gradonačelnika Subotice **Marko Marić**, u ime Hrvatskog nacionalnog vijeća bila je predsjednica IO **Karolina Bašić** te voditelj razvojnih programa u gospodarstvu **Lazar Cvijin**. Na “Dužijanci” je bio i direktor UBH-a “Dužijanca” **Marinko Piuković**, u ime NIU “Hrvatska riječ” bio je ravnatelj **Ladislav Suknović**, a u ime Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Josip Bako** te predsjednik Savjeta Mjesne zajednice Mala Bosna **Vinko Stantić**.

Uvečer je održano “Bandašicino kolo” u dvorištu župe.

Izvor: “Hrvatska riječ”, J. D. B. (Priredila: N. S.)

DUŽIJANCA U ĐURĐINU

„Čvrsta stina naše povijesti“

Žetvena svečanost „Dužijanca“ održana je u nedjelju, 6. kolovoza, u Đurđinu. Đurđinski bandaš i bandašica ove godine bili su **Josip Dulić** i **Dijana Orčić** u pratnji malog bandaša **Jakova Dulića** i dvije male bandašice: **Nine** i **Ane Dulić**. Misno slavlje u crkvi sv. Josipa Radnika predvodio je isusovac **Marijan Steiner** iz Beograda uz koncelebraciju vlč. **Franje Ivankovića** iz Žednika i mjesnog župnika **Daniela Katačića**.

Propovjednik, pater Steiner govorio je o preobraženju Kristovu, ali i o važnosti „Dužijance“ za Hrvate Bunjevce. Može se reći kako je ovogodišnja „Dužijanca“ u Đurđinu bila u znaku sv. Male Terezije kojoj se ove godine obilježava 150 godina od rođenja pa je njezin lik bio izrađen na slici od slame, a o njoj je govorio u propovijedi i p. Steiner. Skrenuo je on pozornost vjernicima na važnost rada s ljubavlju i zahvalnosti – odlike kojima je obilovala ova svetica. Citirajući ju naglasio je kako se sa savjesnim radom postiže svetost.

Župnik Katačić naveo je poznatu usporedbu „Dužijance“ i duge, koja je, kako je naveo „znak saveza nas bunjevačkih Hrvata s Bogom“.

„Dužijanca je čvrsta stina naše povijesti i dokle god je budemo pisali, dokle god budemo bili na nju ponosni bit će i nas na ovim prostorima i znat će se da smo mi narod koji je ovdje svoj na svome i koji ovdje pripada“, rekao je vlč. Katačić.

Zahvalio se on i slamarki iz Đurđina **Mariji Vidačković** koja svake godine napravi sliku od slame za

„Dužijancu“ te zboru „Laudanti“ iz novosadske župe Ime Marijino.

Na misnom slavlju sudjelovali su djeca i mladi u bunjevačkoj nošnji. Među njima bili su i bandaši iz Male Bosne, Žednika i Subotice. Na slavlju je među uzvanicima bio i direktor Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ **Marinko Piuković**, dopredsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća za Suboticu **Slavko Benčik** te predstavnici Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Navečer je u dvorištu župe održano „Bandašicino kolo“, a prije toga manifestacija „Rič pod đermom“ koja je ove godine bila posvećena biskupu **Lajču Budanoviću** povodom obljetnice 150 godina od njegova rođenja.

Izvor: „Hrvatska riječ“, J. D. B. (Priredila: N. S.)

DUŽIJANCA U MIRGEŠU

Zemlja – izričaj Božje milosti

Mirgeš je svoju “Dužijancu” proslavio u nedjelju, 6. kolovoza, u mjesnom Domu kulture.

Svetu misu, kao zahvalu Gospodinu na novome kruhu, ovom je prigodom predvodio bilježnik i arhivar Subotičke biskupije vlč. **Dražen Skenderović**, uz koncelebraciju tavankutskog župnika vlč. **Marijana Vukova**.

Nositelji žetvene svečanosti bili su tavankutski bandaš i bandašica **Luka Balažević** i **Maja Vuković**, a proslavi su prisustvovali i glavni bandaš i bandašica ovogodišnje “Dužijance” **Petar Vukmanov Šimokov** i **Dunja Šimić**, bandašica iz Male Bosne **Martina Stantić** i bandašica iz Bajmaka **Lena Crnković**.

„U vjeri starih naroda zemlja je uvijek smatrana darom. Zemlja je Božji dar koji na poseban način može uspostaviti duboke veze između naroda i Boga kao njezina darivatelja. To je na neki način i naša ‘Dužijanca’. Zemlja je izričaj Božje milosti, jer je svome narodu predaje Bog kao darivatelj svih dobrih darova i vječni govornik svih riječi (...) Zemlja omogućava mirno uživanje u krugu života koji se očituje u vremenu sijanja i u vremenu žetve. Krugu ovozemaljskog života pod

zaštitom i brižnim okom njezina Stvoritelja koji daje toj zemlji plodnost. Zemlja je, kao Božji dar čovjeku, ujedno i kušnja. Ako čovjek shvaćajući bogatstvo i veličinu dara zemlje, Bogu sa zahvalnošću uzvrat, čovjeku raste dostojanstvo i čast. Ako pak krivo procijeni dar zemlje te sebe sam uzdigne iznad vrijednosti tog Božjeg dara, čovjek je u opasnosti da, prezrijevši veličinu povjerenog dara, sam sebe ponizi i izgubi od Boga priznato mu dostojanstvo i čast. Zahvalnost se uvijek temelji na priznavanju i prepoznavanju Stvoritelja Boga Oca, kao jedinog apsolutnog vladara i vlasnika zemlje, a čovjeka kao upravitelja i održavatelja njezine vrijednosti. Stoga vjernost zemlje i njezinih plodova valja razumijevati u okvirima dara i uzdarja (...) Kad čovjek iz svog ponašanja i svijesti izostavi zahvalnost Bogu kao darivatelju, u

opasnost dovodi svoju opstojnost o zemlji koju mu je Bog dao. Zato je važna naša zahvala», naveo je među ostalim u svojoj propovijedi vlč. Skenderović.

Proslavi žetvene svečanosti u Mirgešu, u ime Udruženja bunjevačkih Hrvata “Dužijanca”, prisustvovao je **Miroslav Kujundžić**.

Nakon mise, u dvorištu Doma kulture održano je druženje uz tamburaše i igru u kolu.

Izvor: “Hrvatska riječ”, I. P. S.

Književna večer Katoličkog društva „Ivan Antunović“

U oči središnje proslave 113. „Dužijance“ u dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici 10. kolovoza održana je Književna večer u organizaciji Katoličkog društva „Ivan Antunović“. Tijekom večeri dodijeljene su nagrade koje Društvo dodjeljuje istaknutom pojedincu i udruzi, te brojnoj obitelji, predstavljena je nova knjiga katedralnog župnika mons. **Stjepana Beretića** i proglašeni najljepše aranžirani izlozi u okviru „Dužijance“ u Subotici.

Povijest i rad Katoličkog društva „Ivan Antunović“ predstavio je predsjednik Društva vlč. **Josip Štefković** i među ostalim napomenuo bogatu nakladničku djelatnost. U nakladi Društva redovito izlazi Katolički list „Zvonik“, Katolički kalendar „Subotička Danica“, tiskano je 110 knjiga, a aktivna je i mrežna stranica Društva. Najplodniji autor kojemu je Društvo do sada objavilo 11 knjiga je mons. Stjepan Beretić. U 2023., godini, kada se obilježava 250. obljetnica subotičke katedrale i 50 godina Katedralnog zbora „Albe Vidačković“, predstavljena je najnovija Beretićeva knjiga, „Prilozi za povijest Katoličke Crkve u Bačkoj“. Ovo kapitalno djelo, prema riječima Štefkovića, omogućit će čitateljima sagledati povijest i razvoj Crkve u Bačkoj. Autor je na zanimljiv i šaljiv način predstavio mali dio onoga što se nalazi u knjizi od 600 stranica. Tako je, među ostalim, spomenuo svoje prethodnike koji su bili na službi župnika u ovoj subotičkoj župnoj crkvi.

NAGRADE KATOLIČKOG DRUŠTVA

U drugom dijelu programa dodijeljene su nagrade „Ivan Antunović“, koje Društvo već više od tri desetljeća dodjeljuje zaslužnom pojedincu, obitelji i udruzi koji se na osobit način zalažu za promicanje kršćanskih vrednota u našem društvu. Tako je ove godine nagradu za istaknutog pojedinca dobila pučka pjesnikinja **Marica Mikrut** iz Sombora, nagradu za udrugu ili zajednicu ove godine dobila je Družba Kćeri Milosrđa Trećega samostanskog reda sv. Franje, koje obilježavaju stoljeće djelovanja u Subotici, a nagradu za brojnu obitelj dobila je obitelj **Ivana i Ljubice Tumbas** iz župe Marija Majka Crkve, koja osim svojih **Martine, Maria i Daria**, kao hraniteljska obitelj brine i skrbi za još troje djece. Iste večeri proglašeni su autori najljepše aranžiranih izloga, koji uoči „Dužijance“ ukrašavaju Suboticu. Članica tročlanog povjerenstva **Ana Dulić** iznijela je podatke da je ove godine bilo ukrašeno svega šest izloga, te je ujedno pozvala i druge da se sljedeće godine odazovu ovom pozivu organizatora. Tako je III. nagrada pripala **Zorici i Zlatku Ivkoviću**, čiji rad je krasio izlog salona namještaja „Simp“, II. nagrada je pripala **Mirjani Iršević i Sandi Benčik**, koje su ukrasile izlog u butiku „Veruška“, a I. nagradu za najljepše uređeni izlog osvojile su

Helena Štrbo i **Vesna Čović** čiji rad je bio izložen u butiku „Fara“. Nagrađenima za najljepše aranžirane izloge nagrade su uručene na Tamburaškoj večeri. Na kraju večeri prikazan je kraći dokumentarni film i reportaža **Josipa Stantića** o „Dužijanci u Mostaru“, a predsjednik UBH-a Dužijanca mons. dr. **Andrija**

Anišić predstavio je novi broj „Revije Dužijanca“. Tu večer, kojom je Katoličko društvo „Ivan Antunović“ obilježilo i svoj dan, svečanom su učinili i članovi Katedralnog zbora „Albe Vidaković“ pod ravnanjem **Miroslava Stantića**.

Izvor: „Hrvatska riječ“ – Ž. V. (Priredila: N. S.)

Izložba rukotvorina

Kao i prošlih godina, na gradskom trgu bile su postavljene improvizirane kućice i štandovi u kojima su se mogle pogledati brojne rukotvorine, stari zanati, te kupiti suveniri s logom "Dužijance". Novina koja je oduševila sugrađane, jeste skulptura risara načinjenog od slame autora **Nikole Fallera** i srce s natpisom "Dužijanca", čiji su autori **Zorica i Zlatko Ivković**.

IZLOŽBA RADOVA OD SLAME SA XXXVIII. SAZIVA KOLONIJE SLAMARKI U TAVANKUTU

Djelo slamarki i Božjeg nadahnuća

Izložba slika od slame nastalih na XXXVIII. Sazivu Prve kolonije naive u tehnici slame u Tavankutu, koja se tradicionalno održava uoči središnje proslave žetvene svečanosti bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“, otvorena je 11. kolovoza u predvorju Gradske kuće u Subotici. Izložbu je otvorio predsjednik Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ mons. dr. **Andrija Anišić**. On je tom prigodom rekao:

„Svaka vaša slika, svaki vaš rad je jedna prekrasna priča koja govori o bogatstvu vašega duha i srca, o vašoj marljivosti i ljubavi prema ovoj posebnoj umjetnosti. Radovi od slame usko su vezani s ‘Dužijancem’. Imamo već knjigu mons. **Beretića** s tim naslovom, imamo krunu s tom temom, a od ove godine imamo i novi simbol ‘Dužijance’, a to je srce izrađeno od slame s riječju ‘Dužijanca’ u njegovom

središtu. Imamo i risara izrađenog od slame. Mnogi su se divili i dive se vašim radovima, vašoj umjetnosti. Rekoše neki da je divljenje početak teologije, početak govora o Bogu. Vi ste dakle zaslužni da su se mnogi divili i dive se vašim radovima. Nije to bez Boga. Vaše slike i predmeti izrađeni od slame djelo su ruku čovječjih, vaših ruku i Božjeg nadahnuća i blagoslova. Hvala Bogu na vama!«, rekao je među ostalim vlč. Anišić.

Voditeljica slamarskog odjela HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta **Marija Rukavina Prčić** je sudionica kolonije uručila zahvalnice. Na izložbi je bilo izloženo 38 slika nastalih na Koloniji, a posjetitelji su mogli i kupiti razne predmete od slame.

Izvor: „Hrvatska riječ“ – I. P. S. (Priredila: N. S.)

TAMBURAŠKA VEČER I IZBOR PRATITELJA BANDAŠA I BANDAŠICE

Najljepši pratiteljski par – Barbara Piuković i Andrej Stanković

*Andrej Stanković, Barbara Piuković, Lana Šimić,
Dejan Radaković, Zdenko Ivanković, Lucija Horvacki*

Trodnevni program 113. "Dužijance" na gradskom trgu u Subotici započeo je Tamburaškom večeri u petak 11. kolovoza. Predvoditeljski bandaški par, bandašicu **Dunju Šimić** i bandaša **Petra Vukmanova Šimokova**, predstavio je mons. **Stjepan Beretić**. Tijekom večeri publiku su zabavljali tamburaški ansambl "Ruže" i "Akord", a uz pratnju ansambla "Hajo" nastupio je **Marko Žigmanović**.

Tijekom večeri izabrani su i ovogodišnji pratitelji bandaša i bandašice. Tako su za prvi pratiteljski par izabrani **Barbara Piuković** i **Andrej Stanković**, drugi pratioci su

Lana Šimić i **Dejan Radaković**, a treći **Lucija Horvacki** i **Zdenko Ivanković**. Iste večeri dodijeljene su i nagrade najboljim aranžerima izloga, a ono što je ovu večer činilo drugačijom jeste dodjela nagrada i priznanja osobama koje su u "Dužijanci" više od dva, tri, pa i četiri desetljeća. Tako su se članovi Organizacijskog odbora "Dužijance" zahvalili na dosadašnjem radu **Grgi Piu-koviću** za 40 godina kontinuiranog rada, **Ružici Šimić** za 30 godina kontinuiteta i **Nedeljki Šarčević** za dva desetljeća rada u "Dužijanci".

Izvor: "Hrvatska riječ" – Ž. V. (Priredila: N. S.)

*Žiri: Sanda Benčik, Nemanja Sarić, Ružica Kozma,
Marina Kujundžić, Kristina Križan*

113. "DUŽIJANCA" – SREDIŠNJA PROSLAVA "DUŽIJANCE" 2023.

*Nagrađeni aranžeri izloga:
Helena Štrbo i Vesna Čović*

Mirjana Iršević i Sanda Benčik

Zorica i Zlatko Ivković

Marko Žigmanović i Ansambl Hajo

Ansambl Akord

Ansambl Ruže

Grgo Piuković, Ružica Šimić i Nedeljka Šarčević

VEČERNJA, SKUPŠTINA RISARA I NASTUP FOLKLORNIH ANSAMBALA

Svečana večernja

nevrijeme udarilo na njihove škole, kuće, crkve, pomelo je i ono malo kukuruza i suncokreta. Dok slavimo 'Dužijancu', mi mislimo i na njihovu tugu, a ipak zahvaljujemo Bogu što imamo kruh za obiteljskim stolom i što ćemo na Badnju večer opet imati božićnjak. Bit će i dogodine zlatnih perlica. Vrijedni prsti žena i snaša zadiviti će nas lijepim radovima od slame", naglasio je mons. Beretić i dodao: „Veliko djelo 'Dužijance' je poteklo od mladih vjernika. Više od stoljeća oko te ljepote je zauzeto i mlado i staro. Kako je lijepo vidjeti mlade i djecu u nošnji,

Svečanu večernju u subotičkoj katedrali u subotu, 12. kolovoza, predvodio je katedralni župnik mons. Stjepan Beretić. On je u prigodnoj propovijedi sve okupljene oduševio za slavlje "Dužijance".

„Nakon ovogodišnje žetve i malog uroda, kad je niskom otkupnom cijenom još više pogođen ratar, mi zahvaljujemo Bogu. U susjednoj Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji sve su to doživjeli ljudi ravnice, a onda je

a kada još znate koliko su ponosni što nose ruho svojih predaka. Vidjet ćete u njima vjeru i ljubav koja stoji kroz stoljeće (...) U ovoj godini zahvaljujemo Bogu i za 250 godina ranjene katedrale i 50 godina Katedralnog zbora 'Albe Vidaković'. S ponosom ističemo kako se ovdje kod polaganja temeljnog kamena održao govor na dalmatinskom jeziku. Lijepa ikavica hrvatskog jezika se još i danas čuje u našim kućama i na našim ulicama. Bogu hvala i na tom".

113. "DUŽIJANCA" – SREDIŠNJA PROSLAVA "DUŽIJANCE" 2023.

Svečanoj večernjoj na kojoj je pjevao Katedralni zbor „Albe Vidaković“ pod vodstvom **Miroslava Stantića** nazočio je i gost biskup mons. **Fabijan Svalina**.

Nakon Večernje risari i članovi Organizacijskog odbora "Dužijanca" 2023. posjetili su spomenik Risaru i bistu svećenika **Blaška Rajića** i okitili ih žitnim vijencima.

VEČERNJA, SKUPŠTINA RISARA I NASTUP FOLKLORNIH ANSAMBALA

"Skupština risara" i folklorna večer

S ubotnja večer uoči središnje proslave "Dužijance" nastavljena je programom na gradskom trgu koji se odvijao po već ustaljenom redoslijedu.

113. "DUŽIJANCA" – SREDIŠNJA PROSLAVA "DUŽIJANCE" 2023.

du. Na "Skupštini risara" prikazan je nekadašnji način risarske pogodbe bandaša i domaćina, a nakon toga je uslijedio folklorni dio programa u kom su nastupila folklorna društva: KUD "Tomislav Sibinj" i KUD "Šokadija" iz Starih Mikanovaca (Hrvatska),

MKC "Népkör", FA "Sunce" i KUD "Mladost" 1974. iz Subotice, HKPD "Matija Gubec" iz Tavankuta, te djeca i mladi HKC-a "Bunjevačko kolo". Svojim nastupom društva su zaokupirala pažnju subotičke publike dva i pol sata.

113. "DUŽIJANCA" – SREDIŠNJA PROSLAVA "DUŽIJANCE" 2023.

113. "DUŽIJANCA" – SREDIŠNJA PROSLAVA "DUŽIJANCE" 2023.

Slavlje zahvale i ponosa

ISPRAĆAJ IZ CRKVE SV. ROKA

Još davne 1911. godine, kada je svećenik **Blaško Rajić** pokrenuo "Dužijancu" kakvu danas znamo, sve je krenulo iz župe sv. Roka u Subotici, a tako je bilo i u nedjelju, 13. kolovoza, kada je proslavljeno

Vrhunac proslave "Dužijance" jeste euharistijsko slavlje zahvale koje je ove godine predvodio biskup koadjutor Srijemske biskupije mons. Fabijan Svalina u zajedništvu s dijecezanskim upraviteljem Subotičke biskupije mons. **Ferencom Fazekasom** i svećenicima ove i okolnih biskupija.

na 113. "Dužijanca". Nakon svečanog blagoslova, "kraljičkom pismom" ispraćeni su bandašica Dunja Šimić i bandaš Petar Vukmanov Šimokov, kao i bandaši i bandašice okolnih "dužijanci" od Sombora do Subotice, te mladi u nošnji koji su do subotičke katedrale, gdje je slavljena sveta misa zahvalnica, stigli na svečano okićenim karucama i kolima.

Vjernici koji su ispunili katedralu, kao i mnoštvo u narodnim nošnjama, zahvalili su Gospodinu za plodove rada, a prije svega za kruh svagdanji. Biskup Svalina je u homiliji podsjetio:

„Kraj je žetvenih aktivnosti, ljetinu smo spremili u svoje žitnice. Ne samo poljodjelci nego i svi stanovnici ovog dragog nam zavičaja zaustavljaju se da

prignuta čela zahvale Stvoritelju na daru, da ga mole da Njegova providnost uvijek bude naklona nad našim naporima. Tu su i naši radnici i činovnici, učitelji i službenici. Svi oni donose Gospodinu plodove svojih ruku, srca i uma. I danas je dan očitovanja naše ljubavi prema Bogu i prema zemlji. Bog je taj koji nam je darovao ovu zemlju, kao 'majka' zemlja je uvijek dobra prema čovjeku ako je čovjek poštuje,

ako poštuje njezine zakone, njezina vremena. Kada je čovjek prisiljava i još više forsira da više da i mijenja vremenska razdoblja, prije ili kasnije zemlja se osvećuje. Svi bismo trebali njegovati poštovanje prema zemlji i izbjegavati ono što bi je moglo izazvati i za što bi nam se mogla osvetiti. O tom ekološkom pitanju moramo razmišljati svi", istaknuo je mons. Svalina i dodao: „Možda će netko reći: što ja

tu mogu učiniti? Potrebe su veće od mojih mogućnosti. Sjetimo se slučaja kad je Isus umnožio kruh. Na dva kruha i dvije ribe, On nije rekao: 'Što je to za tolike?' već je iskoristio priliku i učinio čudo. Nije došao ustanoviti neku međunarodnu karitativnu ustanovu ili organizaciju nego je upravio pogled prema

gladnome svijetu, i sam je osjetio glad kao i oni, te je odmah reagirao. I mi smo pozvani da poput Gospodina, promatramo, gledamo i odmah reagiramo (...) I mi danas u ovome slavlju možemo s psalmistom pjevati: 'Zemlja nam plodom urodila, Bog nas blagoslovio, Bog naš'".

POVORKA I PREDAJA KRUHA

Svečana povorka uslijedila je nakon mise. Povorku "Dužijance", kako nalaže tradicija, predvodio je barjak ("Dužijance"), konjanici, te simboli: velika pletena kruna i veliki klas, "kraljice", djeca iz vrtića "Marija Petković – Sunčica" i "Biser", radni dio povorke, među kojim su bili i gosti iz Hrvatske – radna skupina "Moba" iz Županje, kao i ovdašnji vrijedni risari, te djeca i muškarci s bičevima. Slijedila su druš-

tva: KUD "Tomislav Sibinj" (Hrvatska), FA "Sunce" iz Subotice, KUD "Šokadija" iz Starih Mikanovaca (Hrvatska), KUD "Mladost 1974." iz Subotice, HKPD "Matija Gubec" iz Tavankuta, MKC "Népkör" iz Subotice, te djeca i mladi HKC-a "Bunjevačko kolo", koji su i ove godine tijekom povorke prikazali pokretne slike pomalo zaboravljene tradicije. Prikazani su običaji "polivača", čuvara Božjeg groba koji su na neki način predstavljali nekadašnje "Bunjevačko momačko kolo", zatim su djevojke u "bandašicinom

ruvu" (odijelu) podsjetile na nekadašnje Katoličko divojačko društvo, a prikazani su i svatovski običaji, odnosno rakijare.

Nakon svečanog dolaska bandaša i bandašice iz okolnih mjesta: Bajmaka, Žednika, Lemeša, Tavankuta, Sombora, Male Bosne i Đurđina, na improviziranom salašu dočekani su i ovogodišnji pratioci bandaša i bandašice, te glavni nositelji "Dužijance" – bandašica Dunja Šimić i bandaš Petar Vukmanov Šimokov, te mali bandaš i bandašica **David Kujundžić i Sofija Kovačević**.

Upriličen je scenski prikaz nekadašnjeg obznanjivanja gazdi da je ris (žetva) gotov, a potom je bandašica predala kruh gradonačelniku Subotice **Stevanu Bakiću** koji ga je pokazao na sve četiri strane svijeta.

Bakić je u pozdravnom govoru među ostalim naglasio:

„Tradicija i običaj jednog naroda, osim jezika i religije, vjerojatno najpresudnije utječu na stvaranje i očuvanje etničkog identiteta zajednice. Upravo 'Dužijanca' kao svetkovina nastala u krugu obitelji na ondašnjim salašima, od davnina ispunjava jednu od svojih uloga, a to je čuvanje identiteta naroda s ovih prostora. 'Dužijanca' ima svoju povijest, vrijednost, bogatstvo, duhovnost i religioznost. Ona je zahvalnost Bogu za završetak žetve i plodove zemlje i pohvala čovjeku za

113. "DUŽIJANCA" – SREDIŠNJA PROSLAVA "DUŽIJANCE" 2023.

njegov rad. Simbolično sadrži i najznačajnije osobine žitelja Subotice, ali i cijele Vojvodine. Zato je današnji dan praznik zajedništva koji oslikava svu ljepotu i raznolikost ovog dijela naše zemlje“.

Također, naglasio je kako će lokalna samouprava Subotice i ubuduće pružati podršku hrvatskoj nacionalnoj zajednici, a to će činiti i kada su u pitanju i sve druge zajednice na teritoriju grada.

„Gotovo je sigurno da će 'Dužijanca' koja treba sačuvati svoje vrijednosti, zahvaljujući djeci i mladima koji su sudjelovali u svim programima, biti još dugo jedna od najznačajnijih manifestacija u Subotici“, rekao je Bakić i zahvalio UBH-u "Dužijanca" na velikoj posvećenosti u radu i organiziranju ove manifestacije.

Na kraju svečane proslave 113. "Dužijance" na Trgu slobode se zaigralo "Bunjevačko kolo".

POSJET GROBU BLAŠKA RAJIĆA

Bandaš i bandašica su s predstavnicima Udruge "Dužijanca" predvečer posjetili grob Blaška Rajića, a u večernjim satima na Trgu je održano "Bandašicino kolo".

Prema svjedočenju onih okupljenih oko Udruge "Dužijanca", ovogodišnja središnja proslava "Dužijance" će se pamti po većem broju sudionika, posjetitelja, a također je lijepi broj obitelji s djecom sudjelovao u povorci.

KRUNA

Simbol "Dužijance", krunu od slame, i ove je godine izradila poznata umjetnica u tehnici slame **Jožefina Skenderović**. Kruna "Dužijance" 2023. je u znaju jubileja, te se na njoj s prednje strane nalazi subotička katedrala i broj 250 (250 godina od početka gradnje) i na poleđini je logo Katedralnog zbora „Albe Vidaković“ i broj 50 (50 godina postojanja i djelovanja). Kruna je ukrašena vlačem i hrvatskim pleterom.

Izvor: "Hrvatska riječ" – Ž. V. (Priredila: N. S.)

Bandašica Dunja Šimić

Dunja Šimić dolazi iz subotičke župe sv. Jurja. Kći je **Dajane** i **Davora Šimića** i od malih nogu je aktivna u "Dužijanci". Nakon osnovne škole „Ivan Milutinović“ u Subotici, Dunja je završila gimnaziju "Svetozar Marković" na hrvatskom jeziku i trenutno je studentica na fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti na Sveučilištu "Josipa Jurja Strossmayera" u Osijeku. Voli "Dužijancu", nošnju, folklor, a aktivna je i u svojoj župnoj zajednici.

Bandaš Petar Vukmanov Šimokov

Petar Vukmanov Šimokov dolazi iz subotičke župe sv. Roka. Sin je **Gorana** i **Mirjane Vukmanov Šimokov**. Njegov brat **Ivan** završava treći razred Tehničke škole "Ivan Sarić", a sestra **Marta** završava šesti razred OŠ "Ivan Milutinović" u Subotici. Petar je po struci tehničar mehatronike, a radi u firmi svog oca – *Grgo bravar*.

Izvor: "Hrvatska riječ" – Ž. V. (Priredila: N. S.)

Bačka zemlja rađa

Davno prolivena krv
u žitu povijenome
živi u vrelini svojoj

Neizbrisivo u sjećanje gura
miris zemlje
goluba let
jabuke cvat
makove crvene

U tijelu
u struji
Bačka zemlja rađa
i dalje
jer
proljeće
nitko
zaustaviti ne može

Mirko Kopunović

U pohodu svojim

Godina 2023. pamtit će se po jednom od najznačajnijih događaja za bunjevačke Hrvate: "Dužijanci" u Mostaru. Višegodišnje pripreme ove manifestacije konkretnije su započele u travnju 2023. Proglasom UBH-a „Dužijanca“ u kojem su pozvani svi Bunjevci koji priznaju svoju pripadnost hrvatskom narodu da se okupe u svojoj prapostojbini odakle je veća skupina 1686. doselila u Bačku.

"Dužijancom" u Mostaru preko 300 Hrvata iz Bačke, Mađarske i Hrvatske dolaskom u svoj stari zavičaj zahvalilo je pradjedovima što su im predali

u baštinu vjeru u Boga, pripadnost Katoličkoj crkvi i svijest o pripadnosti hrvatskom narodu i bunjevačkom rodu. Manifestacijom „Dužijanca u Mostaru“ obnovili su vezu sa „starim krajem“, sa svojom prapostojbinom i s hercegovačkim Hrvatima i pokazali im dio baštine koju njeguju u Bačkoj.

U Mostaru su se od 21. do 23. srpnja okupili Bunjevci s raznih strana, iz Bačke, mađarskog dijela Bačke, iz Udruge protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata u Zagrebu, predstavnici Hrvata Bunjevaca iz senjskog i ličkog kraja u Hrvatskoj kao i pojedinci koji su željeli izravno doživjeti i biti sudionikom ovog povijesnog događaja.

Od petka, 21. srpnja, kada su hodočasnici u jutarnjim satima krenuli put Mostara do povratka u nedjelju kasno navečer, ispunjeni iščekivanjem susreta i zovom svojih korijena u kršnom hercegovačkom kraju, u ozračju su lebdjeli stihovi **Nikole Ku-**

jundžića: Didovi nam iz daleka/ Ondud gdi je Buna rika/ Pleme nam je starodavno/ Kako davno, tako slavno/Davor oj Bunjevče!

Prošlo je 90 godina od kako je prvi pohod starom kraju organiziralo Hrvatsko pjevačko društvo "Neven", koje je i postavilo ploču s akrostihom na crkvu u Blagaju – Bunjevci su Hrvati. U povijesti Hrvata u Bačkoj dugoj više od 300 godina, pohod Bunjevaca ujedinjenih iz svih krajeva naše regije u zemlju kršnog zavičaja 2023. veliki je pothvat koji je hodočasnike ispunio ponosom, ushitom i radošću. On je također i znak da hrvatska zajednica ima živu svijest o svom identitetu i podrijetlu i da je sposobna ujedinjenom voljom staviti ovakav pečat kao popudbinu na daljem putu svom narodu.

HERCEG ZEMLJA PRADJEDOVA

Gust, sadržajan i bogat dvodnevni program "Dužijance" u Mostaru započeo je u subotu, 22. srpnja, svetom misom i otkrivanjem obnovljene spomen-ploče u Blagaju. Na početku sv. mise župljanka župe Blagaj – Buna **Petra Soldo** pročitala je pjesmu „Pozdrav Bunjevcima“, koju je prije 90 godina ondje recitirala **Sofija Boras**. Sve sudionike pozdravio je domaći župnik don **Slaven Ćorić**. On je ukratko predstavio povijest župe i crkve, a zatim rekao: „Kao sadašnji župnik ove stare i drevne župe Blagaj – Buna, sve vas od srca pozdravljam dragi Hrvati Bunjevci. Dobrodošli u svoj stari zavičaj, svoj 'stari kraj', svoju prapostojbinu... Danas su nas ovdje, u ovu 115 godina staru crkvu Presvetog Trojstva, okupili korijeni. A svi znamo koliko je bitan korijen za jednu biljku, za jedno stablo...Ako nema dobrog korijena, nema ni biljke, nema ni stabla. Vi ste danas došli na svoje korijene, došli ste u zemlju svojih pradjedova koji su prije više stoljeća otišli s ove grude, s ove Herceg zemlje, Hercegovine. Došli ste u drevnu i staru župu Blagaj, na izvor rijeke Bune. Blagaj je srednjovjekovni grad **Herceg Stjepana Kosače** i po njemu je i ova zemlja dobila naziv Hercegovina. Sam srednjovjekovni naziv grada bio je Bona, od latinskog glagola bonus, bona, bonum – dobar, dobra, dobro, ugodno, blago, pa odatle i naziv Blagaj. Evo upravo vam, kao župnik ove župe, to želim: da se dobro i ugodno i blago osjećate ovdje u zemlji svojih pradjedova. Kao što sam rekao, okupili su nas korijeni, ali na prvom mjestu okupio nas je dragi Bog da mu damo čast i slavu koju zaslužuje..."

Misno slavlje u crkvi Presvetog Trojstva u Blagaju predvodio je predsjednik UBH-a „Dužijanca“ mons. dr. **Andrija Anišić**, a osim domaćeg župnika misu su suslavili biskupijski upravitelj subotičke biskupije mons. **Ferenc Fazekas**, vlč. dr. **Ivica Ivanković Radak**, ravnatelj Caritasa mostarsko-duvanjske biskupije don **Željko Majić**, svećenik iz Mađarske vlč. **Szabolcs Tomaskovity** i župnik župe Domanovići **Tomislav Rajić**.

U svojoj propovijedi Anišić je među ostalim rekao: „Ovdje smo da zahvalimo Bogu i našim pradjedovima na daru vjere i pripadnosti hrvatskom narodu i bunjevačkom rodu. Ovdje smo da se kajemo za grijeh svoga naroda – za oslabljenu vjeru i mnoga zatajenja svoga naroda. Ovdje smo da napunimo svoje narodne i duhovne akumulatore kako bismo, kad se vratimo u svoj sadašnji zavičaj, mogli biti snažniji u vjeri, nadi i ljubavi i svjesniji svoje pripadnosti hrvatskom narodu te još ponosniji što smo i Bunjevci. Došli smo u Mostar predstaviti našoj braći i sestrama po krvi i vjeri, ali i svima koji žive u ovom gradu našu ‘Dužijancu’ kao duhovno-narodnu-kulturnu manifestaciju zahvale Bogu za završetak žetve i pohvale čovjeku i njegovu radu. (...) Drago nam je što možemo posvjedočiti da tijekom proteklih stoljeća, iako smo prošli kroz mnoge kušnje, nismo izgubili svoju vjeru koju su naši oci ponijeli s hercegovačkog krša i čvrstu je prenijeli naraštajima u Bačkoj i živjeli je u svojoj svakidašnjici. Vjerujemo da ćemo ovih dana našim dragim domaćinima uspjati prenijeti ono što je nama Hrvatima – Bunjevcima u srcu kad slavimo ‘Dužijancu’. Činit ćemo to pjesmama duhovnim i narodnim, činit ćemo to riječju, svirkom i igrom, plesom... I nek sve bude Bogu i Crkvi našoj katoličkoj na slavu, svima koji sudjeluju u programu manifestacije ‘Dužijanca u Mostaru’ na ponos, a svima koji će nas slušati i gledati na radost“.

Ovo misno slavlje, dobrodošlica, ovaj prvi susret sa sunarodnjacima osnažio je u hodočasnici osjećaj da su ovdje svoji i da su došli svojim goste. Ovaj osjećaj poduprlo je i zdušno pjevanje subotičkog katedralnog zbora.

OTKRIVANJE OBNOVLJENE SPOMEN PLOČE

Nakon svete mise uslijedio je svečan i dirljiv čin otkrivanja obnovljene spomen-ploče koja je na crkvu u Blagaju postavljena 1933. godine prigodom prvog organiziranog pohoda Hrvata Bunjevaca starom kraju. Prigodan pozdrav ispred ploče u ime UBH-a „Dužijanca“ održala je dopredsjednica **Ljiljana Dulić**. Među ostalim, ona je navela udruge prisutne na ovoj proslavi: Hrvatski kulturni centar „Bunjevačko kolo“ iz Subotice, Hrvatsko kulturno prosvjetno društvo „Matija Gubec“ iz Tavankuta, Hrvatsko kulturno

umjetničko društvo „Vladimir Nazor“ iz Sombora, Hrvatsko bunjevačko kulturno-umjetničko društvo „Lemeš“ iz Lemeša, Katedralni zbor „Albe Vidaković“ iz Subotice, bunjevački Hrvati iz njihovih društava i institucija u Mađarskoj kao i bandaši i bandašice sela u okolini Subotice.

Obnovu spomen ploče financiralo je Hrvatsko nacionalno vijeće u Srbiji, a predsjednica ove institucije **Jasna Vojnić** je tom prigodom rekla:

„Prije samo 90 godina, na istom ovom mjestu, vođeni istom čežnjom koja nas je i danas sabrala, okupilo se oko 6.000 vjernika. Vjernika, jer su vjerovali da makar samo kratak doticaj s korijenom jednoga bića može okrijepiti i uliti snagu da nastavi rasti. (...) Vrelo Bune koje danas mami poglede i budi znatiželju svojom ljepotom nas Bunjevce uvijek je privlačilo. Ali ne zbog smaragdne boje rijeke, slapova koji pjenušaju Bunu, mostića ukrašenih cvijećem, nego iz potrebe da nas izvor obnovi, očisti, opere, odmori i zapljusne novom snagom. Nije lako biti odvojen od izvora. Nije lako zadržati bistrinu i snagu koju izvor sam po sebi daje, pogotovo ako si više od 300 godina od njega odvojen. (...) Žedni smo. Došli smo se opet napiti. Ni prije 90 godina nije bilo lakše i naši stari su se isto morali čistiti od bijesa zbog steg, bunta, nakupljene patnje i tuge. Mislite li da je akrostih ‘Bunjevci su Hrvati’

na ploči lako napisan? Nije! Morao se i tada prikriti. Morali su i tada promišljati hoće li staviti jedno slovo više ili pak izbaciti poravnanje teksta kako se on ne bi odmah zamijetio. Pohod Bunjevaca Blagaju i tada je izazvao veliku zabrinutost vlasti. Je li to možda buđenje nacionalne svijesti? – pitali su se. Nije. Nije ni tada bilo. Nego jednostavno vraćanje izvoru rijeke koja se vremenom neminovno zaprlja. Rijeke na kojoj vremenom drugi naprave rukavce. Rijeke koja nije svjesna da je samo 9 km duga, ali da prije samoga izvora 20 km prolazi ispod zemlje, a onda unutar špi-lje izvire odjednom u ogromnoj količini. To je naša Buna! To su naši Bunjevci. (...) Neka živi naš izvor, živjeli naši domaćini koji ga čuvaju i koji nas čuvaju. Nek je blagoslovljena udruga 'Dužijanca' koja nas je ovdje dovela. Nek nam je ovaj današnji dan na ponos i okrijepu. Čestitam i živjeli!"

Tekst koji se nalazi na ploči pročitao je predsjednik HKC-a „Bunjevčako kolo“ i član Organizacijskog odbora „Dužijance“ **Lazar Cvijin**. Na misi i kod otkrivanja ploče pjevao je katedralni zbor „Albe Vidaković“ pod ravnanjem **Miroslava Stantića**. Ploču su zajedno otkrili predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća Jasna Vojnić i direktor Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ **Marinko Piuković**. Živi ukras toga slavlja bili su mladi obučeni u narodne nošnje Hrvata Bunjevaca iz krajeva odakle su došli na ovo slavlje predvođeni bandašom **Petrom Vukmanovim Šimokovim** i bandašicom **Dunjom Šimić**, koji su u ruci držali krunu „Dužijance u Mostaru“.

IZLET NA VRELO RIJEKE BUNE

Kršni prazavičaj očitovao se u svoj svojoj žestini, pa je u ljetnoj srpanjskoj žegi, napose obučenima u nošnju, dobro došlo osvježanje u hladnoj Buni i okrijepa ručkom. Poseban doživljaj bio je i izlet na vrelo Bune. Pod okriljem stijene pod kojom izvire smaragdnozelena Buna napajali su se Bunjevci ljepotom, zajedništvom, radošću što posvuda susreću sunarodnjake

okupljene istim ciljem. Mnoge fotografije nastale na tom vrelu svjedočit će o radosti susreta i neizbrisivim vezama s korijenima našega hrvatskog bića.

Sudionici Manifestacije su u subotu popodne posjetili župu Blagaj – Buna gdje su spomen ploču postavili Hrvati Bunjevci iz Mađarske 2009. godine. U novosagrađenoj crkvi don Slaven je predstavio novu župnu crkvu posvećenu Presvetom Tijelu i Krvi Kristovoj. Tom prigodom je o događaju postavljajući spomen-ploče govorila dopredsjednica Hrvatske državne samouprave u Mađarskoj **Angela Šokac Marković**.

IZLOŽBA I TRIBINA

U Biskupijskom centru u Mostaru, u 17 sati je održana tribina na temu: „Bunjevačke grane hrvatskog stabla u Hrvatskoj, Srbiji i Mađarskoj“. Tribini je prethodilo otvorenje putujuće izložbe „Bunjevačka nošnja, ris i dužijanca“ autora Marinka Piukovića, koji ju je i predstavio. A Hrvati Bunjevci iz Mađarske izložili su niz „rollupova“ koji prikazuju pojedine manifestacije i događaje iz njihovog života u Mađarskoj. U suvremeno uređenom Centru

otvorena je i izložba slika **Šime Perića** koju je predstavila autorica izložbe **Dora Sesar**, kustosica. Sve sudionike tribine pozdravio je don **Nikola Menalo**, generalni vikar Mostarsko-duvanjske biskupije izrazivši veliku radost što smo njihovi gosti.

Ravnateljica Gradskog muzeja u Senju, prof. **Blaženka Ljubović** osvijetlila je temu „Kulturno-povijesna i gospodarska obilježja identiteta primorsko-ličkih Bunjevaca (sličnosti i razlike)“ tijekom koje je istaknula da su Bunjevci hrvatska etnička skupina podijeljena u tri ogranka: Dalmatinske, Primorsko-ličke i Podunavske.

Povjesničar i kroatist dr. sc. **Dinko Šokčević** govorio je o migracijama Bunjevaca u Ugarsku, te iznio zanimljive nove spoznaje prema kojima su Bunjevci nakon pobune protjerani 1607./08. godine i prisilno dovedeni u Bačku. U posljednjem, najpoznatijem valu dolaska Bunjevaca 1687., Bosnu

i Hercegovinu je napustilo oko 80 posto katolika koji su se naselili u bajskom trokutu, a procjenjuje se da je tada došlo oko 25 tisuća ljudi.

V. d. ravnateljica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata prof. **Katarina Čeliković** govorila je o Markerima hrvatskog identiteta bačkih Bunjevaca s naglaskom na nematerijalnu kulturnu baštinu, a profesorica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, izv. prof. dr. sc. **Marijeta Rajković Iveta** prezentirala je temu „Identitet i etnokulturno oblikovanje Bunjevaca u svjetlu rezultata etnološkog istraživanja“. Tribinu je moderirala glavna i odgovorna urednica tjednika “Hrvatska riječ” **Zlata Vasiljević**, a uz lijepi broj sudionika nazočio je i biskup mons. dr. **Petar Palić** te **Jurica Tomljanović**, gradonačelnik Senja.

“KRUNA DUŽIJANCE” U MOSTARU

Nakon tribine krunu „Dužijance u Mostaru“ predstavila je autorica, umjetnica u tehnici slame **Jozefina Skenderović**. Na kruni koja je darovana Mostarsko-duvanjskoj biskupiji prikazani su svi ogranci Bunjevaca. Četiri medaljona na kruni predstavljaju salaš – Bunjevce iz Bačke, senjska kula Nehaj predstavlja Bunjevce iz Senja, ličke Bunjev-

ce predstavlja lička kapa, a sve Bunjevce povezao je Mostar koji je prikazan „starim mostom“, te je na čelu krune most s križem i kruhom, a cijela kruna je zaogrnutu hrvatskim pleterom.

Prvi dan u Mostaru završio je dojmljivom folklorom večeri. Ispred hrvatskog doma na Trgu Herceg Stjepana Kosače održan je kulturno-umjetnički program. Na početku večeri je u ime organizatora pozdravio direktor UBH-a „Dužijanca“ Marinko Piuković, te gradonačelnik Mostara **Mario Kordić**. Slijedio je nastup folklornih ansambala, tamburaških sastava i pjevačkih skupina. Nakon intoniranja

hrvatske himne „Lijepa naša“ ispred doma Stjepana Herceg Kosače **Bernadica Ivanković** najavila je “Skupštinu risara” i večer folklor. U program su nastupili HKUD „Sv. Ante – Cim“, Tamburaški orkestar “Mostar”, Kulturno-umjetničko društvo “Katedrala”, Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo „Bijelo polje“, Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo „Rodoč“, Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo “Matija Gubec” iz Tavankuta, Bunjevački izvorni KUD „Gara” iz Mađarske, Tamburaški ansambl „Hajo” i Folklorni ansambl Hrvatskog kulturnog centra “Bunjevačko kolo” iz Subotice.

Voditelji gotovo trosatnog programa bili su glumci Hrvatskog narodnog kazališta u Mostaru **Mirela Mijačank** i **Robert Pehar**, obučeni u bunjevačku narodnu nošnju, a konferansu su protkali navodima iz Spomenice prvog organiziranog pohoda Hrvata Bunjevaca iz Bačke **Petra Pekića** iz 1993.

VRHUNAC SLAVLJA – SVETA MISA ZAHVALNICA

Program središnjeg dijela mostarske “Dužijance” započeo je tradicionalnim ispraćajem bandaša i bandašice nakon čega je u mostarskoj katedrali Marije Majke crkve održana misa zahvalnica koju je predvodio mons. Petar Palić, mostarsko-duvanjski biskup i apostolski upravitelj trebinjsko-mrkanski. U koncele-

braciji su sudjelovali i generalni vikar mostarsko-duvanjske biskupije **Nikola Menalo**, katedralni župnik iz Mostara **Josip Galić**, kancelar biskupije **Stipe Gale**, župni vikar u katedrali Mostar **Branimir Bevanda**, biskupijski upravitelj subotičke biskupije Ferenc Fazekas, predsjednik UBH-a „Dužijanca“ **Andrija Anišić**, sudski vikar subotičke biskupije **Ivica Ivanković Radak**, župnik iz Tavankuta **Marijan Vukov**, župnik župe sv. Marka i sv. Luke, Mostar – Cim i Ilići **Pero Miličević**, svećenik Mostarsko-duvanjske biskupije, delegat za hrvatsku pastvu u Njemačkoj **Ivica Komadina**, svećenik iz Mađarske na studiju u Rimu Szabolcs Tomaskovity i predsjednik Hrvatskog kulturnog društva „Napredak“, podružnica Mostar, p. **Andrija Nikić**.

Vjernici i sudionici “Dužijance” u Mostaru ispunili su prostranu mostarsku katedralu, a među njima su bili i brojni ugledni gosti. Sve ih je prije početka sv. mise pozdravio u ime organizatora mons. dr. Andrija Anišić. Na misi su Božju riječ čitali bandaš **Petar** i bandašica **Dunja**, a molitve vjernika mladi u narodnim nošnjama. Pjevanje je predvodio subotički Katedral-

ni zbor „Albe Vidaković“ pod ravnanjem Miroslava Stantića uz orguljsku pratnju **Davida Bertrana**.

U propovijedi biskup Palić je rekao:

„Danas su naš grad Mostar i Mostarsko-duvanjska i Trebinjsko-mrkanska biskupija domaćini jedne manifestacije, koja, kako ovih dana svjedočimo, nadilazi granice područja gdje je nastala. Radosni smo što ‘Dužijanca u Mostaru’ ovih dana povezuje naše bunjevačke Hrvate sa sjevera Bačke i drugih područja i nas Hrvate koji živimo u Bosni i Hercegovini. Kako nam povijest i povijesni izvori svjedoče, bunjevački Hrvati su u 16. stoljeću zbog tadašnjih okolnosti masovne islamizacije koju su širile Osmanlije, napustili područje Hercegovine i odselili u druge krajeve: Hrvatsku, Srbiju i Mađarsku. Naselili su gradove i mjesta u Dalmaciji, Senju i Lici, krajevima od Deronja preko Sombora i dalje do Pešte i Ostrogon. Unatoč teškoj situaciji i okolnostima sačuvali su svoj jezik, kulturu, pjesme i pisanu riječ. Dragi bunjevački Hrvati, ovim svojim dolaskom u svoju pradomovinu i ovom dvodnevnom manifestacijom i dolaskom na izvore željeli ste učvrstiti svoju vezu s korijenima. I kao što je svaka rijeka, pa tako i Buna, na izvoru najčišća, tako i veza s korijenima pomaže da identitet ne oslabi, a ljubav presuši. Kao što nas ujedinjuje isto podrijetlo i pripadnost hrvatskome rodu, u ovim nas današnjim okolnostima ujedinjuje i borba za identitet, na koji se i u današnjem svijetu razvijene demokracije i civilizacije na različite načine nasrće. Međutim, kao što pjesnik kaže: ‘naša stina je hrvatska, ona je od vika vikova i to je stina naših pradidova’, koju volimo i koje se ne odričemo. Sinoć ispred Hrvatskog doma Hercega Stjepana Kosače, a danas u našoj katedrali Marije Majke Crkve svjedočimo obilju i raznolikosti oblika, narodnih nošnji i žetvenih darova, gledajući naš oltar i sve nazočne u ovoj katedrali. U

isto su nam vrijeme pred očima i potpuno drugačije slike. Presušene rijeke, prašnjavo tlo, sasušene biljke na poljima, nestašica vode i suša u nekim dijelovima svijeta. Ovih dana u našoj zemlji i susjednim zemljama svjedočimo razornoj moći klimatskih promjena čiji je uzrok i sâm čovjek svojom neodgovornošću, a koje se očituju toplinskim rekordima i olujnim nepogodama. Osim toga, tu su i slike iz rata u Ukrajini: poljoprivrednici u pancirkama i čeličnim kacigama voze se do svojih polja kako bi obradili ili želi žetvu. Budući da se žito iz Ukrajine može izvoziti samo s poteškoćama, postoje veliki problemi u svjetskoj opskrbi hranom. Rat se ne vodi samo oružjem nego i kruhom svagdašnjim. A svi znamo da će nam novi problemi u prehranjivanju svijeta donijeti i nove nesloge u svjetskoj politici. Sve ove okolnosti i uvjeti učinili su da i naši poljoprivrednici osjete posljedice ovog rata. Mnogo je razloga za zabrinutost, ali puno je više razloga za nadu i pouzdanje. Slavlje ‘Dužijance’ nekoć i danas svjedoči nam da je izmjena dobrih i loših vremena uvijek bila karakteristika povijesti. ‘Dužijanica’ je žetveno slavlje, narodni običaj bunjevačkih Hrvata i izraz zahvalnosti čovjekova srca Trojedinom Bogu za njegovu dobrotu koju nam očituje u daru kruha/kruva svagdašnjega. A ono što bi trebalo karakterizirati čovjeka vjernika u zgodnim i nezgodnim vremenima jest zahvalnost. Razlog za zahvalnost, svoju nadu i pouzdanje otkrivamo i u Božjoj Riječi koju smo danas čuli. ‘Ti, silni gospodar, sudiš blago i upravljaš nama s velikom pažnjom jer kad god hoćeš, moć ti je pri ruci. A takvim si djelima narod svoj poučio da pravednik ima biti čovječan; podario si sinovima svojim dobru nadu jer daješ pokajanje za grijeh’, kaže nam Knjiga mudrosti. Dok danas slavimo ‘Dužijancu u Mostaru’, Isus nam u Evanđelju progovara upravo rječnikom ‘Dužijance’, rječnikom sjetve, žetve, žita i kukolja. Za većinu ljudi koji kupuju gotov kruh u trgovinama teško je zamisliti neizvjesnost i napor koji se

mora uložiti da bi se došlo do gotova kruha. Većini je nepoznata briga i trud zemljoradnika, ali i beskrajno povjerenje u Božju dobrotu da će on, koji daje da ‘sunce njegovo izlazi nad zlima i dobrima i da kiša pada pravednicima i nepravednicima’ (Mt 5, 44) izliti svoj blagoslov na žitna polja naša i dati nam potrebnu hranu u pravo vrijeme”.

Subotički Katedralni zbor prigodom prinosa darova otpjevao je „himnu“ “Dužijance”, **Asićevu** skladbu „Blagoslovljena ova zemlja“, a na kraju mise crkvom se iz obilja zahvalnosti zaorilo „Zdravo djevo“.

POVORKA ULICAMA GRADA MOSTARA

Poslije svete mise ulicama Mostara krenuo je svečani mimohod do gradskog trga Herceg Stjepana Kosače, gdje je ispred hrvatskog doma uslijedio za-

vršni čin manifestacije „Dužijanca u Mostaru“. Na bini je bio improvizirani salaš na kojem su domaćini bili gazda **Davor Šimić**, a gazdarica **Dajana Šimić**, roditelji bandašice. Dida i majka na salašu su bili **Vlatko Vidaković** i **Ružica Šimić**, teta koju dvore **Marija Vidaković**, a s njima su bila i djeca **Karla** i **Bogdan Kujundžić**.

Ponosni, u svojoj najljepšoj nošnji, u povorci su ulicama Mostara išli sudionici „Dužijance“. „Kraljice“ HKC-a „Bunjevačko kolo“ otpjevale su prigodnu kraljičku pjesmu koju je za „Dužijancu u Mostaru“ napisala **Željka Vukov**, a potom su išli barjaktar s barjakom „Dužijance“ i sudionici folklorne večeri. Na glavni trg su pristigli i bandaši i bandašice iz Bajmaka, Tavankuta, Male Bosne, Đurđina, Lemeša i Sombora, te bandaš Petar Vukmanov Šimokov i bandašica Dunja Šimić u pratnji malog bandaša **David Kujundžića** i zamjenske male bandašice **Martine Jurčak**. Bandaš i bandašica su u prigodnom obredu predali kruh gradonačelniku Mostara Mariu Kordiću. On ga je pokazao na sve četiri strane grada te ga držao sve dok su se izmjenjivali govornici na vrelom mostarskom suncu. Svečane govore održali su Marinko Piuković, direktor UBH-a „Dužijanca“, državni tajnik

Središnjeg državnog ureda Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Zvonko Milas**, predsjednica HNV-a Jasna Vojnić, predsjednik Savjeta Vlade Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske i predsjednik Hrvatske državne samouprave u Mađarskoj **Ivan Guban** i gradonačelnik grada Mostara Mario Kordić.

Nakon govora u ime organizatora Marinko Piuković i Ljiljana Dulić predali su prigodne darove kao znak zahvalnosti za podršku i potporu u organizaciji manifestacije „Dužijanca u Mostaru“ gradonačelniku Mostara – grb grada Mostara izrađen u tehnici slame autorice **Katarine Skenderović**. Zvonko Milas, koji je najzaslužniji što je „Dužijanca“ izvan Subotice održana u Zagrebu, Baji, Novom Sadu i Mostaru, u znak zahvalnosti primio je sliku u tehnici slame – bunjevački salaš s motivima risa. Na koncu manifestacije, na mostarskom trgu Hreceg Stjepana Kosače svi sudionici u narodnim nošnjama, ali i mnogobrojna publika zaigrali su „Bunjevačko kolo“.

Pohod i manifestaciju „Dužijanca u Mostaru“ organizirala je Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“, u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem u

R. Srbiji i Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata, Mostarsko-duvanjska biskupija i Grad Mostar.

Pokrovitelji manifestacije su Mostarsko-duvanjska biskupija, Grad Mostar i Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Izvor: “Subotička Danica”, kalendar 2024. – Andrija Anišić, “Hrvatska riječ” – Ž. V. (Priredila: N. S.)

GOSTI “DUŽIJANCE U MOSTARU”

1. Dr. sc. **Marko Babić**, generalni konzul Republike Hrvatske u Mostaru, u ime ministra vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske **Gordana Grlića Radmana**

2. **Dragan Čović**, Predsjednik HDZ-a BiH

3. **Mato Lončar**, Izaslanik predsjedateljice Vijeća ministara BiH **Bojane Krišto**, savjetnik i predsjednik Mladeži HDZ-a BiH

4. **Zvonko Milas**, Državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske

5. **Milan Bošnjak**, prof., savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu

6. **Vedran Iskra**, viši stručni savjetnik Središnjeg Državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske

7. **Jasna Vojnić**, predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji

8. **Goran Kaurić**, predstavnik Vlade Autonomne Pokrajine Vojvodine i zamjenik pokrajinskog tajnika za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama

9. **Mario Kordić**, gradonačelnik Mostara

10. **Jurica Tomljanović**, gradonačelnik Senja

11. **Ivan Guban**, predsjednik Savjeta Vlade Hrvatske za Hrvate izvan Hrvatske i predsjednik Hrvatske državne samouprave u Mađarskoj

12. **Angela Šokac Marković**, zamjenica predsjednika Hrvatske državne samouprave u Mađarskoj

13. **Joso Ostrogonac**, predsjednik Saveza Hrvata u Mađarskoj

14. **Snježana Šetka**, predsjednica ogranka Matice hrvatske – Split

15. **Ante Čaleta**, voditelj Hrvatske matice iseljenika, podružnice Split

16. **Blaženka Ljubović**, ravnateljica Muzeja Senj

17. **Miroslav Prpić**, predstavnik Hrvatske bunjevačke stranke

18. **Juraj Tomljanović**, predstavnik Hrvatske bunjevačke stranke

19. **Ivo Martinović**, predsjednik Zajednice prognanih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata

20. **Mirko Ostrogonac**, narodni zastupnik u Skupštini Srbije

21. **Ante Raič**, upravitelj “Dompesa”

22. **Pjerino Tumbas**, počasni konzul Španjolske u Mostaru

23. **Katarina Čeliković**, v. d. ravnateljica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata

24. **Denis Lipozenčić**, predsjednik odbora za kulturu Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji

25. **Lazar Cvijin**, predsjednik Hrvatskog kulturnog centra „Bunjevačko kolo” u Subotici

26. **Zlata Vasiljević**, glavna urednica Novinsko-izdavačke ustanove „Hrvatska riječ”

27. **Bernadica Ivanković**, predsjednica Hrvatske čitaonice u Subotici

28. **Marin Skenderović**, nekadašnji predsjednik “Dužijance”

29. **Jozefa Skenderović**, umjetnica u tehnici slame

30. **Dajana i Davor Šimić**, roditelji bandašice

31. **Mirjana i Goran Vukmanov Šimokov**, roditelji bandaša.

Započela 113. “Dužijanca” blagoslovom polja

Najveća kulturna manifestacija bunjevačkih Hrvata “Dužijanca” započela je na blagdan sv. Marka evanđelista, 25. travnja, blagoslovom žita i polja. Obred je započeo misnim slavljem u crkvi sv. Josipa Radnika u Đurđinu, a blagoslovljeno je žito na njivi kraj crkve, gdje će biti održana i manifestacija “Takmičenje risara”.

Slavlje je predvodio mjesni župnik vlč. **Daniel Katačić**, uz koncelebraciju priora karmelićanskog samostana u Somboru o. **Stjepana Vidaka**, o. **Srečka Rimca**, vlč. **Franje Ivankovića**, vlč. **Tomislava Vojnića Mijatova** i predsjednika Udruge bunjevačkih Hrvata “Dužijanca” mons. **Andrije Anišića**.

Tijekom propovijedi o. Vidak je naglasio kako je ovaj događaj najprije prigoda da se blagoslivlja Bog za sve divote koje je stvorio radi nas, a potom se osvrnuo na poljoprivrednike, koji, kako je rekao, ne završavaju posao nakon što ovršu žito nego onda kad plodove svojega rada prinesu na oltar, baš kao što se to čini tijekom “Dužijance”.

Nakon euharistije vjernici su u procesiji, koju je predvodio križ i svećenici, došli do njive gdje je o.

Vidak i blagoslovio žito. Prema običaju, prisutni su u svoje domove ponijeli stručak mladog blagoslovljenog žita, koje će držati pokraj svetnjače, odnosno posude sa svetom vodom, sve do središnje proslave “Dužijance” kada će ga zamijeniti blagoslovljeni klas.

Izvor: “Hrvatska riječ”, Ž. V. (Priredila: N. S.)

Svjedočanstvo vjere

Blagdan Presvetog oltarskog sakramenta, svetkovina Presvetog tijela i krvi Kristove, Tijelovo, proslavljeno je dvojezičnom svetom misom 8. lipnja, u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske. Slav-

Tijelovo, ili u narodu još poznato kao Br(a)šančevo, je svetkovina koja spaja temelje vjere koju vjernici sudjelovanjem u procesiji javno svjedoče.

Tijekom euharistijskog slavlja misna čitanja i molitve vjernika čitali su mladi u nošnji, a slavlje je uzvećao pjevanjem Katedralni zbor “Albe Vidaković”.

Za razliku od prijašnjih, ove godine se u slavlje uključio lijepi broj djece – prvopričesnika iz subotičkih župa koji su u procesiji oko crkve pred Presvetim Oltarskim Sakramentom prosipali latice ruža. U procesiju su se uključili i mladi u nošnji, koji su nosili tijelovski, te momački i “divojački” barjak, kao i veliki broj vjernika koji su na ovaj način posvjedočili svoju vjeru.

Kako nalaže već dugogodišnja tradicija, na Br(a)šančevo je običaj da katedralni župnik mons. **Stjepan Beretić** predstavi ovogodišnje predvoditelje žetvenih svečanosti bandaša i bandašicu “Dužijance” 2023. Za ovogodišnjeg bandaša i bandašicu izabrani su **Petar Vukmanov Šimokov** i **Dunja Šimić**.

Ovom prilikom mons. Beretić je spomenuo i malog bandaša i bandašicu **Davida Kujundžića** iz župe Uskrsnuća Isusova i **Sofiju Kovačević** iz katedralne župe sv. Terezije Avilske.

Izvor: “Hrvatska riječ”, Ž. V. (Priredila: N. S.)

lje je predvodio dijecezanski upravitelj Subotičke biskupije mons. **Ferenc Fazekas** u zajedništvu sa svećenicima subotičkih i okolnih župa.

“Priskakanje vatre”

Večer uoči blagdana Sv. Ivana Krstitelja (Sv. Ivana Cvitnjaka), 23. lipnja, u Đurđinu u dvorištu župe sv. Josipa Radnika kraj njive gdje će biti

“Takmičenje risara” priređen je običaj “priskakanja ivanjske vatre”.

Uz domaćine Đurđinčane i organizatore iz UBH-a “Dužijanca”, vatru su priskakali i gosti iz Subotice i okolnih mjesta. Djeca članovi Hrvatskog kulturnog centra “Bunjevačko kolo” u priskakanju su sudjelovali obučeni u narodnu nošnju, nakon čega su, kako običaji nalažu, odigrali i nekoliko bunjevačkih plesova.

Za “Priskakanje vatre” djevojke su pravile i vijence za glavu od ivanjskog cvijeća. Prema običaju, vijenac od sv. Ivana Cvitnjaka djevojke su bacale na krov kuće ili salaša, objesile ga na zid kod ulaznih vrata ili na zabat kuće gdje je visio do drugog Cvitnjaka, da sačuva kuću od groma ili vatre. One su bacale vijenac i na dud, za što se vežu razna gatanja oko udaje djevojaka.

Izvor: “Hrvatska riječ”, J. D. B. (Priredila: N. S.)

Kolonija slamarki u Tavankutu

Saziv Kolonije slamarki, XXXVIII. po redu, održan je u Tavankutu od 8. do 15. srpnja. Rad Kolonije koju organiziraju HKPD „Matija Gubec“ i Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame odvijao se u tavankutoj Osnovnoj školi „Matija Gubec“. Na ovogodišnjoj koloniji sudjelovalo je oko 25 sudionica, mahom članica slamarske sekcije “Gupca” iz Subotice i okolice, a osim nekoliko učenica iz mjesne škole, sudjelovala je i jedna polaznica iz Srijemske Mitrovice. Stvaralaštvo u tehnici slame kod bunjevačkih Hrvatica u Bačkoj nalazi se u Registru nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji te je u okviru programa kolonije etnologinja Muzeja Slavonije iz Osijeka **Tünde Šipoš-Živić** održala predavanje „Baranjski šokački vezovi – zaštićena nematerijalna baština Hrvatske –

na primjeru predmeta iz zbirke Muzeja Slavonije“. Cilj predavanja bio je pokazati primjer dobre prakse očuvanja nematerijalnog kulturnog naslijeđa u kontekstu upisa u nacionalni registar. Predavanje je održano uz potporu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. V. d. ravnateljica ZKVH-a **Katarina Čeliković** ovom je prigodom predstavila Registar nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji s naglaskom na očuvanje i promociju naivne umjetnosti u tehnici slame. Na svečanosti otvorenja kolonije nastupili su folklorasi domaćeg HKPD-a „Matija Gubec“, kao i gosti – članovi Folklornog ansambla Centra za tradicijsku kulturu Varaždin, a priređena je i izložba radova s prošlogodišnje kolonije.

Izvor: “Hrvatska riječ” – D. B. P. (Priredila: N. S.)

Treća uzastopna pobjeda grla Amy del Duomo u utrci „Dužijanca“

U nedjelju, 23. srpnja, na subotičkom Hipodromu održane su tradicionalne kasačke utrke „Dužijanca“. Prije početka najvažnije utrke „Dužijance“ održana je svečana ceremonija na kojoj su predstavljena sva grla i vozači dvodnevnog trkačkog spektakla. Okupljene su pozdravili predsjednik Konjičkog kluba „Bačka“ **Miodrag Zagorac**, **Lazo Vojnić Hajduk** u ime UBH-a „Dužijanca“, dok je utrke svečano otvorio **Stevan Bakić**, gradonačelnik Subotice koji je tom prigodom rekao:

„Velika je čast biti dio jedne ovakve manifestacije. O tome svjedoče i najbolji kasači Srbije, ali i regije, koji su se došli natjecati, da se ovjenčaju slavom i vijencem od žita. Subotica je grad koji je ispunjen bogatstvom tradicije, a jedna od tradicija na koju smo ponosni je konjička utrka ‘Dužijanca’, osmišljena da se proslavi uspješna žetva. I na kraju, moram dodati i da smo svi ponosni na naše konjare koji se ističu i u drugim sportovima, a koji svojom ljubavlju pomažu i nama da u Subotici istaknemo ono čime se dičimo. Mislim tu na našeg **Nikolu Jokića**, prvaka čuvene NBA lige, osvajača MVP priznanja velikog finala, koji upitan koji je njegov najveći sportski uspjeh – kaže ‘Dužijanca!’“.

„Dužijanca“ je i ovoga puta održana u dva trčanja. U prvom trčanju najbrže je bilo grlo Amy del Duomo, drugo Brenoo Laumar, dok je treće mjesto pripalo grlu Iago D’Amor. U drugom trčanju kroz cilj je

prvo prošlo grlo Brenoo Laumar, a drugo Amy del Duomo. Konačan plasman dobio se nakon zbrajanja rezultata. Pobjednik je grlo Amy del Duomo, što mu je treća uzastopna pobjeda na „Dužijanci“. Brenoo Laumar je zauzeo drugo mjesto, treće Iago D’Amor, četvrto Fun de Bellande, a peto Charly du Breed. Najbolje vrijeme grla Amy del Duomo od 1:13,8, novi je rekord „Dužijance“, ali i novo najbolje vrijeme ostvareno na hipodromima u Srbiji.

Izvor: www.subotica.info – Dejan Vuković
(Priredila: N. S.)

Foto: Dejan Malagurski

IZLOŽBA „S BOŽJOM POMOĆI“

Lajčo Budanović – graditelj materijalnog i duhovnog

U povodu 150 godina od rođenja biskupa **Lajče Budanovića**, izložba „S Božjom pomoći“ bila je posvećena temi „Stvarateljski opus biskupa Lajče Budanovića“.

Izložbu plakata s fotografijama koje govore o Budanovićevom djelovanju na crkveno-vjerskom i društveno-kulturnom planu otvorio je 27. srpnja u Pastoralnom centru „Augustinianum“ predsjednik KD-a „Ivan Antunović“ vlč. **Josip Štefković**. On je istaknuo da je izložba priređena kao doprinos kulturi sjećanja na veličanstven opus biskupa Budanovića. Biskup, svećenik i pisac Lajčo Budanović (1873. – 1958.) velikan je mjesne Crkve, ali i bačkih Hrvata, budući da je radio na očuvanju njihovog vjerskog, kulturnog i narodnog identiteta.

Nekoliko cjelina Budanovićeva djelovanja – njegova biskupska služba, crkve koje je dao izgraditi, zgrade, institucije i organizacije čije je pokretanje i rad podupirao, nakladnička djelatnost, na izložbi je prikazano fotografijama o kojima je govorio vlč. **Dražen Skenderović**, arhivar i bilježnik biskupskog ordinarijata Subotičke biskupije.

Kako je Lajčo Budanović bio prvim administratorom Bačke apostolske administrature koja je do 1923. godine bila u sklopu Kalačke nadbiskupije, dio predstavljenih fotografija prikazao je tu njegovu ulogu. S obzirom na to da je Budanović dao izgraditi gotovo 30 crkava mogle su se vidjeti fotografije crkava iz Apatina, Bačkog Petrovca, Kraljevog Briga, Sente, Čantavira, Feketića, Hajdukova, Đurđina, Kelebije, Male Bosne, Malih Pijaca, Novog Sada. Zanimljivost izložbe bila je i maketa, u Budanovićevo vrijeme planirane nove katedralne crkve na Somborskom putu, koja nije dovršena a sada je crkva Isusova Uskrsnuća.

Također, Budanović je bio inicijator pokretanja institucija i udruženja koje bi doprinosile vjerskom, kulturnom i društvenom životu bunjevačkih Hrvata te su plakati prikazivali i zgrade koje je kupio, poput zgrade sjemeništa „Paulinum“, zgrade „Bunjevačkog momačkog kola“ u Harambašićevoj 5, zgrade Matice („Subotičke matice“) na Beogradskoj cesti, zgrade Katoličkog kruga u kojoj se nalazi sadašnja župa sv. Terezije Avilske i druge. Budanović je, naime, 1934. osnovao „Subotičku maticu“ oko koje je povezao sva hrvatska društva („Katolički krug“, „Momačko kolo“) radi čuvanja narodnog i vjerskog identiteta Hrvata u Subotici i Bačkoj.

Izložba je obuhvatila i fotografije s proslave 250. obljetnice doseljenja jedne skupine Bunjevaca u Bačku (1936. godine) u čijoj je organizaciji Budanović sudjelovao, a zastupljene su i fotografije s njegova sprovoda iz 1958. u subotičkoj katedrali.

Budanović je poznat i po svojem spisateljskom radu. Godine 1902. sastavio je prvi veliki molitvenik „Velika slava Božja“, koji je doživio nekoliko izdanja, a objavio je i veći broj drugih molitvenika te nabožnih knjižica za potrebe puka. Za potrebe nakladništva, u Subotici je 1923. osnovao Katoličko književno društvo „Alfa“, te je i taj segment njegove ostavštine prezentiran na jednom od plakata.

Na izložbi se mogla vidjeti i fotografija njegove rodne kuće u Bajmaku (za koju još nije utvrđeno gdje se nalazi).

Izložbu su zajednički pripremili KD „Ivan Antunović“ i UBH „Dužijanca“ iz Subotice, uz potporu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Izvor: „Hrvatska riječ“, D. B. P. (Priredila: N. S.)

Natjecanje u pucanju bičevima

Natjecanje u pucanju bičevima u organizaciji UBH “Dužijanca” održano je u Đurđinu kod crkve sv. Josipa Radnika u subotu, 29. srpnja.

U kategoriji djece do 10 godina prvo mjesto je osvojio **Mihajlo Trkulja**, drugo **Adam Crnković**, a treće **Matej Tonković**. Prvo mjesto u dobnoj skupini od 10 do 16 godina osvojio je **Marko Romić**, drugo **Pavle Tumbas**, a treće **Petar Dulić**.

Sudjelovale su i dvije djevojke, **Lena Crnković** u dobnoj skupini od 10 do 16 godina i **Aleksandra Barna** u kategoriji iznad 16 godina.

Odrasli sudionici mogli su se natjecati u dvije discipline: u simplom i revijalnom duplom pucanju bičem. U kategoriji odraslih u simplom pucanju prvo mjesto pripalo je **Dragomiru Peću Gavranu**, **Grgo Tikvicki** je drugoplasirani, a treće mjesto zauzeo je **Stipan Kujundžić**. Najmlađa prijavljena sudionica bila je četverogodišnja **Marija Gabrić**.

Suci **Matija Tikvicki**, **Šime Pečerić** i **Josip Piuković**, najstariji su sudionici ove manifestacije, a svinje su čuvali još kao desetogodišnjaci.

Prema protokolu, odrasli natjecatelji trebaju što više puta puknuti bičem u 60 sekundi, djeca u 30 sekundi, a broje se samo “čisti pucnji”.

Svi sudionici natjecanja dobili su zahvalnice i medalje za sudjelovanje, a oni najbolji i pokal. Za sve okupljene bilo je pripremljeno “mašćom kruva”, a druženje je nakon natjecanja nastavljeno uz kuhani grah.

Izvor: “Hrvatska riječ”,
N. Sudarević
(Priredila: N. S.)

Izložba i otvorenje kolonije „Bunarić“

U velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ 4. kolovoza priređeno je otvorenje slika nastalih na lanskome, 26. sazivu Međunarodne likovne kolonije „Bunarić“. Ovogodišnji, 27. saziv kolonije otvorio je član Likovnog odjela „Kola“, slikar **Sándor Kerekes**.

Otvorenju su među ostalim prisustvovali dopredsjednik HNV-a za Suboticu **Slavko Benčik**, te predsjednik HKC-a **Lazar Cvijin**, koji je rekao da dio djela koja nastaju na koloniji ostaje u fundusu Centra, a

dio je namijenjen za darove, te je tako uradak s prošlogodišnje kolonije otišao u Pariz.

Članovi dječjeg dramskog odjela odigrali su dio iz predstave „Zubar iz Albadara“, a pripremila ih je **Katarina Ivanković Radaković**.

Od 3. do 6. kolovoza održan je 27. Saziv kolonije „Bunarić“ koji je okupio četrdesetak amaterskih i profesionalnih slikara iz Srbije. Dio sudionika, već tradicionalno, čine članovi Likovnog odjela HKC-a. Slikari su tijekom kolonije stvarali u velikoj dvorani i dvorištu Centra, gdje je nastalo 80 likovnih radova u različitim tehnikama, različitim stilovima i poetika. Dominirali su pejzaži, ali su na platnima ovjekovječeni i žetelački radovi, prizori grada Subotice, te slike „mrtve prirode“. Na koloniji je sudjelovalo 20 domaćih slikara i 23 iz Mađarske, Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Kolonija „Bunarić“, koju organizira HKC „Bunjevačko kolo“, a održava se u okviru programa subotičke „Dužijance“, traje već više od četvrt stoljeća, obogaćujući likovni i kulturni život Subotice.

Izvor: „Hrvatska riječ“, N. Sudarević (Priredila: N. S.)

Proštenjem na Bunariću završena 113. „Dužijanca“

Bunarićkim proštenjem u nedjelju, 27. kolovoza, završio je program proslave 113. „Dužijance“ – „Dužijance“ 2023.

Slavlju na biskupijskom svetištu na Bunariću prethodila je trodnevica, a Gospa od suza je tih dana okupila mnoštvo vjernika subotičkih, okolnih i brojnih župa diljem Vojvodine.

Svečana procesija s Gospinim likom koji su nosili ovogodišnji bandaš **Petar Vukmanov Šimokov** i bandašica **Dunja Šimić** uz pomoć mladih u bunjevačkoj nošnji, krenula je od kapelice do svetišta. Središnje euharistijsko slavlje predvodio je dubrovački biskup mons. **Roko Glasnović** u zajedništvu sa svećenicima Subotičke biskupije na čelu s dijece-

zanskim upraviteljem mons. **Ferencom Fazekasom**. Pod misnim slavlje pjevao je zbor župe Marija Majka Crkve pod vodstvom **Marija Bonića**.

Nakon misnog slavlja vjernici su poljupcem iskazivali štovanje Gospe od suza, a napunjeni na duhovnom izvoru, prema običaju, zgrabili su i vodu s Bunarića.

Izvor: „Hrvatska riječ“, Ž. V. (Priredila: N. S.)

Skupština UBH „Dužijanca“

U ponedjeljak, 24. travnja 2023., u vjeronaučnoj dvorani župe sv. Roka u Subotici održana je 8. redovita godišnja skupština UBH-a „Dužijanca“.

Predsjednik Udruge, mons. dr. **Andrija Anišić** prezentacijom je podsjetio što je sve Udruga radila u protekloj godini i zahvalio svima na doprinosu, a posebno fotografima **Zoranu i Adrijani Vukmanov Šimokov, Klari Dujak** i snimatelju **Zvonimiru Sudareviću**. Udruga je u protekloj godini realizirala oko 80 različitih sadržaja, a u redovitom programu „Dužijance“ bilo je tridesetak događanja, uz poseban program u okviru manifestacije „Dužijanca u Novom Sadu“. U više od 20 aktivnosti koje je imala Udruga, ističe se radionica „Učimo raditi ris“ koju je s nekoliko mladih ostvario risar **Stipan Kujundžić**. UBH je sudjelovala na Sajmu turizma u Beogradu te dobila nagradu „Čuvari kulturnog naslijeđa“ koja je dodijeljena na manifestaciji „Anny Style Awards 2022“ u Vrnjačkoj Banji.

Direktor Udruge **Marinko Piuković** je u financijskom izvješću ustvrdio da je Udruga poslovala pozitivno, te istaknuo da je prvi put dobila sredstva iz prekogranične suradnje ostvarene s udrugom „Moba“ iz Županje. Od dobivenih sredstava kupljene su dvije kućice, sedam štandova i 30 stolova i klupa. Izvješće o poslovanju prema kojem je Udruga poslovala zakonito podnio je predsjednik Nadzornog odbora Udruge **Grgo Kujundžić**. Izvješća su prisutni članovi skupštine prihvatili jednoglasno.

U predstavljanju programa rada Udruge u 2023. godini, osim redovitog programa „Dužijance“, pred-

sjednik **Andrija Anišić** je najavio dogovorenu manifestaciju „Dužijanca u Mostaru“, te pročitao Proglas svim bunjevačkim Hrvatima kojim se pozivaju da se pridruže ovoj manifestaciji.

Direktor Udruge **Marinko Piuković** iznio je predviđen nešto veći proračun zbog znatnih troškova organizacije „Dužijanca u Mostaru“. Plan i program rada i proračun Udruge prisutni članovi skupštine prihvatili su također jednoglasno.

U točki razno neki od sudionika su pohvalili vodstvo Udruge zbog uspješnog vođenja i organiziranja programa i aktivnosti Udruge, a također i rad volontera.

Naglašena je i potreba da svi članovi UBH-a „Dužijanca“ rade na promociji Udruge i svih njezinih aktivnosti kako bi vrjednote za koje se zalaže „Dužijanca“ postale vidljivije u javnosti.

Izvor: Priopćenje za medije UBH-a „Dužijanca“
(Priredila: N. S.)

Susret s gradonačelnikom Vinodolskog

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji **Jasna Vojnić**, direktor Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ **Marinko Piuković** te član Organizacijskog odbora Udruge **Miroslav Kujundžić** susreli su se 17. svibnja 2023. sa županom Primorsko-goranske županije **Zlatkom Komadinom** te s gradonačelnikom Novog Vinodolskog **Tomislavom Cvitkovićem**.

Povod dvaju zasebnih sastanaka bilo je predstavljanje manifestacije „Dužijanca u Mostaru“ s ciljem okupljanja svih Bunjevaca iz Bačke, Mađarske te senjskog i ličkog kraja Hrvatske u svojoj prapostojbini. Skupini primorskih Bunjevaca koji su na prostore senjskog i novljanskog zaleđa došli početkom 17. st. pripadaju i župan **Zlatko Komadina** te gradonačelnik Novog Vinodolskog **Tomislav Cvitković**.

Izvor: HNV

*Marinko Piuković, Miroslav Kujundžić,
Jasna Vojnić, Tomislav Cvitković*

Svečano uručenje ugovora

Na svečanom uručivanju ugovora, 7. lipnja 2023. pokrajinska tajnica za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Dragana Milošević** je uručila ugovor, u ime UBH-a „Dužijanca“ sudjelovala je **Katarina Piuković**.

Radionica pravljenja tarane

Radionica pravljenja tarane pod nazivom „Pravljenje domaće tarane na tradicijski način“ održana je 17. lipnja kod Etno salaša u dvorišta župe sv. Josipa Radnika u Đurđinu, a u organizaciji Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“. U radionici je sudjelovalo petnaestak žena iz Đurđina i Subotice. Cilj radionice je pripremiti taranu za „Takmičenje risara“ gdje se ona i kuha, ali i predstaviti je onima koji ne znaju cijeli proces pravljenja ove tradicionalne hrane bunjevačkih Hrvata. Organizatorica radionice je **Marija Kujundžić**, a interesiranje za događaj je svake godine veliko. Ove godine ima čak pet novih mladih polaznika radionice. Prema riječima Kujundžić, za pravljenje tarane, pečenje kruha i kišljenje mlijeka za „Takmičenje risara“ nije problem naći žene dobrovoljce, dok

već za risare koji će kositi ris na spomenutoj manifestaciji nije veliki odaziv.

Radionica „Pravljenje domaće tarane na tradicijski način“ od prije nekoliko godina uvrštena je u program manifestacije „Dužijance“.

Izvor: „Hrvatska riječ“, J. D. B. (Priredila: N. S.)

Službeni posjet čelnika UBH-a

U posjetu središnjem državnom uredu za Hrvate izvan RH

Predstavnici UBH-a „Dužijanca“ – predsjednik mons. dr. **Andrija Anišić**, dopredsjednica **Ljiljana Dulić**, direktor **Marinko Piuković**, i član Organizacijskog odbora **Miroslav Kujundžić** – bili su 8. i 9. studenoga 2023. u službenim posjetima Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Hrvatskoj matici iseljenika i Zajednici protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata. Čelnici Udruge zahvalili su na dosadašnjoj suradnji i podršci i predstavili daljnje planove, a razgovarali su i o mogućnosti buduće suradnje.

U posjetu Zajednici protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata

U posjetu HMI

Položeni vijenci na spomenik Ivanu Antunoviću

U okviru »Dana biskupa Ivana Antunovića«, a prigodom 136. obljetnice smrti toga velikana, 12. siječnja su položeni vijenci na spomenik biskupa **Ivana Antunovića** u parku kod katedrale sv. Terezije Avilske u Subotici. Vijence su položili predstavnici KD-a „Ivan Antunović“, Hrvatskog nacional-

nog vijeća, Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici, Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata, NIU „Hrvatska riječ“, Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, UBH-a „Dužijanca“ i HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice.

Risarski disnotor

Tradicionalni „Risarski disnotor“ održan je 18. siječnja na dvije lokacije: u Mirgešu i na Đurđinu na „Risarskom salašu“. Obitelj **Jose Mačkovića** i ove godine darovala je dvije svinje.

Jubilej UBH-a „Dužijanca“

Osnivačka skupština Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ održana je 27. siječnja 2014. godine te su tim povodom u nedjelju, 28. siječnja 2024., članovi osnivači i sadašnji članovi Skupštine „Dužijance“ obilježili 10. obljetnicu osnutka Udruge. U Sali „Mira“ okupljene na sjećanje na taj događaj pozdravio je predsjednik Udruge mons. dr. **Andrija Anišić**, a dopredsjednica **Ljiljana Dulić** podsjetila je na neke dijelove priopćenja koje je objavljeno o osnivanju UBH-a „Dužijanca“. Direktor Udruge **Marinko Piuković** je u svom pozdravu najavio da će sva ovogodišnja događanja biti u znaku jubileja, a bit će održana i svečana akademija. U okviru večeri prikazan je kratki film **Zvonimira Sudarevića** o „Dužijanci“ u Mostaru. Jubilejski logo izradio je **Petar Gaković**, a dobrom raspoloženju pridonio je i ansambl „Hajo“.

Predstavljanje na Sajmu turizma

Risari i članice UBH-a „Dužijanca“ uspješno su se predstavili na Sajmu turizma u Beogradu 23. veljače 2024. ispred Turističke organizacije gra-

Uspješna suradnja sa strateškim partnerom

Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ iz Subotice kroz projekt prekogranične suradnje nastavlja partnerstvo s Turističkom organi-

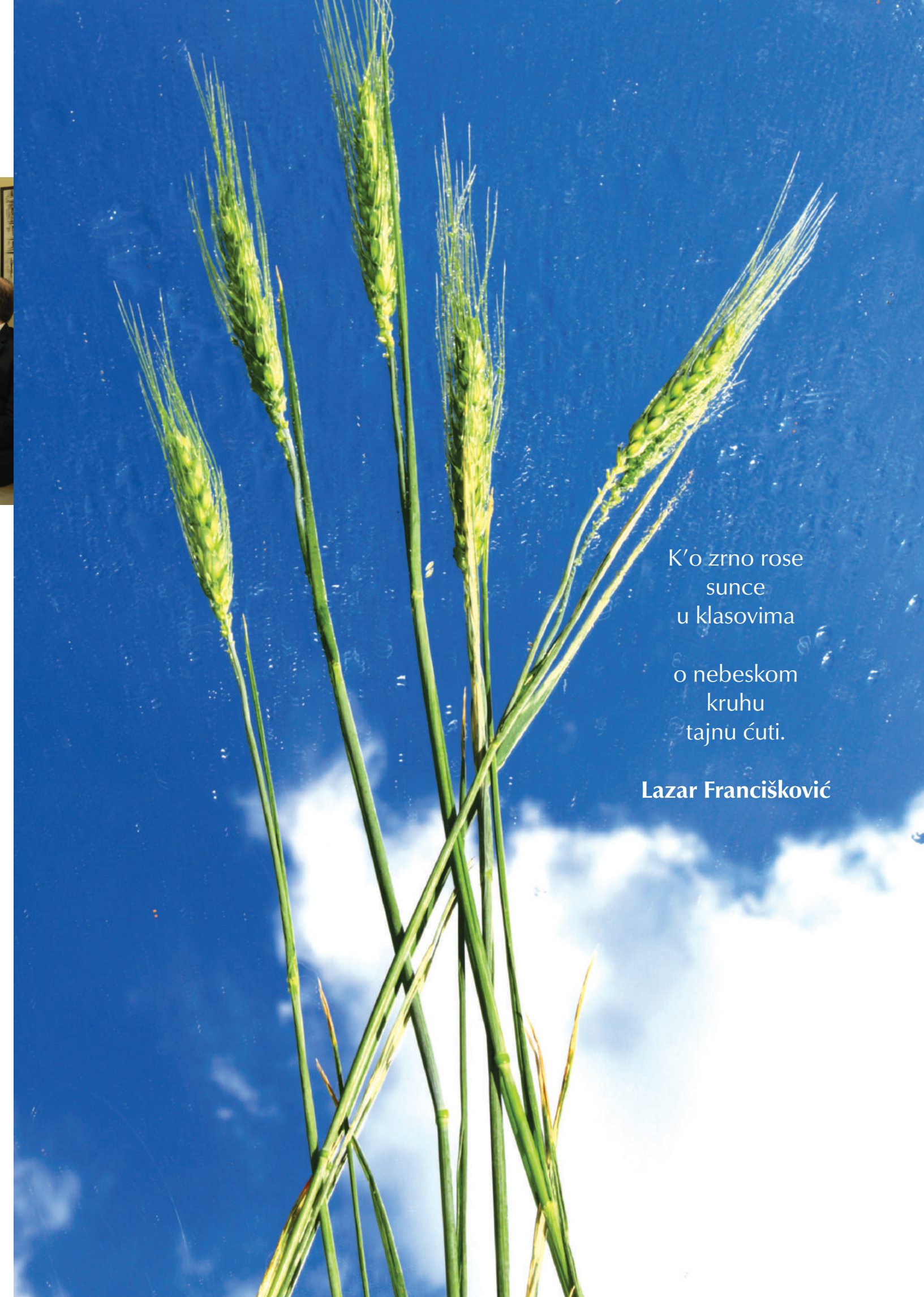
da Subotice. U istom terminu na sajmu su bile i slamarke HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta.

zacijom Županje. U prvom projektu 2022. godine su imali nabavu stolova, klupa, dvije kućice i sedam štandova koje su ove godine prvi puta koristili za „Dužijancu“ i „Takmičenje risara“. Prvim dijelom projekta obuhvaćena je nabava deset suncobrana sa stalcima za potrebe „Dužijance“ i „Takmičenja risara“, a predviđena je izgradnja vanjskih toaleta i obnova krova salaša na Đurđinu. Grad Županja, odnosno Turistička organizacija Županje strateški je partner UBH-a „Dužijanca“ više od 20 godina.

Izvor: „Hrvatska riječ“ – Ivan Ušumović (Priredila: N. S.)

K'o zrno rose
sunce
u klasovima

o nebeskom
kruhu
tajnu ćuti.

Lazar Francišković

Poklad riči bunjevačke

- ampa** – nevrijeme popraćeno jakim vjetrom, grmljavinom, obilnom kišom, a često i tučom
bakcat se – petljati se, nepotrebno se baviti
budlička – sklopiv džepni nožić, bez opruge, s drvenim koricama i sa širokim jednako tankim sječivom
ciplja – cjepanica, dio rascijepane *okrugljače* bagrema, dužine 120-140 cm, služi za ogradu
čavrgan – momčić u vrijeme puberteta
doljača/dolja – udubljenje između dvije *grede* u valovitom dijelu ravnice
gornjak – 1. sjeverna, sjeveroistočna i sjeverozapadna strana svijeta; 2. sjeverni, sjeveroistočni i sjeverozapadni vjetar
greda – u valovitom dijelu ravnice uzvišen dio zemlje
gusina – gusjenica, ličinka insekata
gumno – mjesto gdje je na salašu odložena *pića* i *nastor* za stoku
klapit – sanjati
komencijaš – radnik u poljoprivredi koji stanuje na imanju poslodavca i zaradu prima najvećim dijelom u naturi
kondrljat – nespretno vući za sobom što po džombastoj zemlji
kostirat – hraniti koga
koščura – kost
kvita – uteg, tane; *geviht*
leveš – gornji dio bunjevačke ženske odjeće, najčešće od iste tkanine kao i suknja
litina – ljetina, plodovi zemlje u jednoj godini, jednogodišnji urod
livča – dio kola (4 kom) s donjim krajem na osovini, a gornjim krajem drži gornji dio *lotra*
lotra – 1. stranice seljačkih kola; 2. zapremina tovarnog prostora i teret između *lotra*
ljuskra/ljuskura – omotač klipa kukuruza ili drugog sjemena, *ruskulja*
mlaka – zatravljeni dio zemlje na rubu močvare ili dio rita
morkača (lat. Numida mebagris) – 1. biserka, morka, *misirka*, sivobijele i bijelosive boje perja
mrđin (lat. margo) – mrđin, kraj, rub, granica, međa između dvije zemlje različitih vlasnika (od staroslavenske riječi *mežda* – granica). Mrđin je širok jedne brazde od 10`
negleduš – bez gledanja, s puno povjerenja
ogrizine – kukuruzovina s koje je stoka pojela lišće
okoprcan – okretan, spretan
otpočivat – otpočinuti, odmoriti se
pića – kabasta stočna hrana; krma
plaša – izvučena, povučena duga crta po zidu, platnu, papiru (od plava + šara/crtež)
plav – plah, hitar, nagao
podnovat – odmarati se u podne poslije ručka, *praviti podne*
podrug – jedan i pol
ponovit se – obnoviti zalihu odjevnih i drugih predmeta osobnih i u kućanstvu
rasprcat – rastaviti, demontirati stroj ili štogod što je sastavljeno iz više dijelova
razgala – osoba sposobna srediti nešto
sirdik – sam od sebe usiren i neocijeđen sir od obrana mlijeka
skorupača – talog poslije topljenja *skorupa* kad se odvoji *maslo*
telud – hrbat noža, suprotno oštrici, tupa strana noža
ugasan – taman, zatvorene boje ili nijanse
valjušak – knedla, poznato jelo od brašna i jaja (sa šljivama i dr.) u obliku loptice

Preuzeto iz knjige Alojzija Stantića „Ris i Obiteljska dužijanica u subatičkom ataru“

PROGRAM DUŽIJANCE 2024.

18.1.2024.	Tijekom dana	• Risarski disnotor - Etno salaš u Đurđinu
25.4.2024.	U 16.30 sati	• Blagoslov žita – „Markovo“ – sveta misa u crkvi sv. Josipa Radnika u Đurđinu; poslije svete mise procesija od crkve do njive
28.5.2024.	U 19 sati	• Svečana akademija prigodom 10 godina rada UBH „Dužijanica“ – gradska vijećnica u Subotici
15.6.2024.	tijekom dana	• 17. Festival dječjeg stvaralaštva „Dužijanica malenih“ HKC „Bunjevačko kolo“ Subotica
16.6.2024.	U 10,00 sati	• 17. Festival dječjeg stvaralaštva „Dužijanica malenih“ katedrala-bazilika sv. Terezije Avilske, Subotica
25.6.2024.	U 19,00 sati	• Priskakanje vatre na sv. Ivana Cvitnjaka – dvorište Risarskog salaša u Đurđinu
2.7.2024.	U 9,00 sati	• VIII. Etno radionica pravljenje tarane - dvorište Risarskog salaša u Đurđinu • Etno salaš u Đurđinu
7.7.2024.	U 10,00 sati	• Dužijanica – crkva sv. Petra i Pavla apostola, Bajmak
13.7.2024.	Od 6,30 sati	• Takmičenje risara – njiva kraj crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu
14.7.2024.	U 9,30 sati	• Dužijanica – crkva sv. Marka Evanđelista, Žednik
21.7.2024.	U 10,30 sati	• Dužijanica – crkva Presvetog Srca Isusova, Tavankut
24.7.2024.	Tijekom dana	• Postavljanje izloga u središtu grada za natjecanje aranžera izloga – Subotica
25.7.2024.	U 19,00 sati	• Otvorenje Izložbe s Božjom pomoći „Žito i motivi poljoprivredne djelatnosti u arhitekturi Subotice“ – ispred stupova Narodnog kazališta u Subotici
27.7.2024.	U 18,00 sati	• Natjecanje u pucanju bičevima – njiva kraj crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu
28.7.2024.	U 10,00 sati	• Dužijanica – crkva Presvetog Trojstva, Mala Bosna
28.7.2024.	U 14 sati	• Konjičke utrke Dužijanica – Gradski hipodrom, Subotica
29.7. - 9.8.2024.	Tijekom dana	• Radionica čišćenja žita i pletenja vijenaca - dvorište župe sv. Roka u Subotici

1.8.2024.	U 19,00 sati	Izložba slika s XXVII. Međunarodne likovne kolonije „Bunarić“ – HKC „Bunjevačko kolo“, Subotica
1.8.-3.8.2024.	Tijekom dana	XXVIII. Međunarodna likovna kolonija „Bunarić“ – HKC „Bunjevačko kolo“, Subotica
4. 8. 2024.	U 10,00 sati	Dužijanca – crkva sv. Josipa Radnika, Đurđin
4. 8. 2024.	U 18,00 sati	Dužijanca – dvorana mjesne zajednice, Mirgeš
8.8.2024.	U 19,00 sati	Književna večer u organizaciji Katoličkog društva „Ivan Antunović“ – Svečana dvorana HKC „Bunjevačko kolo“, Subotica
9.8.2024.	Tijekom dana	Izložba rukotvorina – Glavni trg, Subotica
9.8.2024.	U 19,00 sati	Izložba radova od slame nastalih na XXXIX. Sazivu kolonije slamarki u Tavankutu – Vestibul Gradske kuće, Subotica
9.8.2024.	U 20,00 sati	Tamburaška večer - Gradski trg, Subotica
	U 20,20 sati	Predstavljanje bandaša i bandašice i izbor pratilaca, proglašenje najljepšeg izloga – Gradski trg, Subotica
10.8.2024.	U 18,00 sati	Svečana Večernja – katedrala-bazilika sv. Terezije Avilske, Subotica
	U 19,30 sati	Polaganje vijenaca od žita na spomenik Risaru i spomen-bistu Blaška Rajića – park ispred Gradske kuće, Subotica
10.8.2024.	U 20,00 sati	Skupština risara – Gradski trg, Subotica Nastup folklornih ansambala, - Gradski trg, Subotica
11.8.2024.	SREDIŠNJA PROSLAVA DUŽIJANCE 2024.	
	U 9,00 sati	Blagoslov i ispraćaj bandaša i bandašice – crkva sv. Roka, Subotica
	U 9,15 do 9,45 sati	Povorka do katedrale sv. Terezije Avilske
	U 10,00 sati	Sv. misa zahvalnica – katedrala sv. Terezije Avilske, Subotica
	U 12,00 sati	Svečana povorka kroz grad, predaja kruha gradonačelniku – Gradski trg, Subotica
	U 19,00 sati	Posjet grobu Blaška Rajića – Kersko groblje, Subotica
	U 20,00 sati	Bandašicino kolo – Gradski trg, Subotica
25.8.2024.	u 10,00 sati	Proštenje na Bunariću

DUŽIJANCA 2023.

TAKMIČENJE RISARA

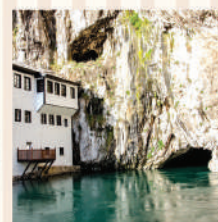

ĐURĐIN

8. 7. 2023.

DUŽIJANCA U MOSTARU

22. – 23. 7. 2023.

DUŽIJANCU 2023. pomogli su:

Ovaj broj Revije Dužijanca pomogli su:

Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama

Štamparija ROTOGRAFIKA

SALAŠ 024

FOTOGRAFIJE:

Zoran Vukmanov Šimokov
Adrijana Vukmanov Šimokov

Klara Dujak
Nada Sudarević
Ivan Ivković Ivandekić - Klapim

Vedran Jegić
Nela Skenderović
UBH „Dužijanca“

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

008(=163.42)(497.113)
398.332.33

REVIJA Dužijanca : Ilustrirani časopis Udruge
bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ za kulturu življenja / Glavna
urednica Nela Skenderović, - God. 1, br. 1 (pros. 2014.) - Subotica :
Udruga bunjevačkih Hrvata Dužijanca, 2014. - Ilustr.; 30 cm

Izlazi jednom godišnje.
ISSN 2406-1638 = Revija Dužijanca
COBISS.SR-ID 292121607

**Bandaš i bandašica 113. "Dužijance" 2023.
Petar Vukmanov Šimokov i Dunja Šimić**

Foto: Klara Dujak